

**BATI ANADOLU HELLENİSTİK
DÖNEM ANTA BAŞLIKLARI**

Banu YILMAZ

Haziran, 2010

DENİZLİ

**BATI ANADOLU HELLENİSTİK
DÖNEM ANTA BAŞLIKLARI**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Arkeoloji Ana Bilim Dalı**

Banu YILMAZ

Danışmanı: Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT

**HAZİRAN 2010
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Arkeoloji Anabilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı öğrencisi Banu YILMAZ tarafından Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT yönetiminde hazırlanan **“Batı Anadolu Hellenistik Dönem Anta Başlıkları”** başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 30.07.2010 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Celal ŞİMŞEK

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT

Jüri Üyesi (Danışman)

Doç. Dr. Suat ATEŞLİER

Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
10/08/2010 tarih ve 12/10.. sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT

Müdür

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulguların analizinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet edildiğini; bu çalışmaların doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğini beyan ederim.

Tarih

30/07/2010

İmza

Banu YILMAZ

ÖNSÖZ

Geçmişteki medeniyetler hakkında bilgi edinebilmek için, o dönemde yaşamış insanların, yaşayış biçimlerini ve ortaya koydukları eserleri bilmek gerekir. Bu eserler hakkındaki bilgiyi, eserin hangi döneme ait olduğunu, yerel ve bölgesel özelliklerinin neler olduğunu tespit ederek öğrenebiliriz. Mimari yapıları ele alacak olursak, bu yapılar hakkında bilgi edinmek için de o yapının yapı malzemesine, süslemesine bakmak gerekmektedir. Birçok süslemenin bir arada kullanılmış olduğu tez konum anta başlıkları da bize mimari yapıların tarihlendirilip, değerlendirilmesinde yardımcı olmaktadır. Ayrıca yapıldıkları dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel durumunu da bize göstermektedir. Bu nedenlerle anta başlıkları mimari elemanlar arasında ayrıcalıklı bir konuma sahiptir.

Anadolu'da yapılan kazı çalışmaları ve araştırmalar sonucunda pek çok anta başlığı ele geçmiştir. Ancak anta başlıklarının yoğun olarak tespit edildiği bölge Batı Anadolu'dur. Bu nedenle tez konumu Batı Anadolu'daki Anta Başlıkları olarak sınırlandırmayı uygun gördük.

Çalışmalarında sadece tez dönemimde değil, mimari ve süslemeye dair her türlü yardımını esirgemeyen hocam Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT'e, İtalya'nın Lecce kenti Salento Üniversitesi'ne gitmem konusunda yardım ve yakın ilgilerini esirgemeyen bölüm ve fakülte koordinatörleri ile Uluslararası İlişkiler Koordinatörlüğü çalışanlarına, bana davetiye gönderen ve Lecce'de kendi öğrencisi gibi sayıp ilgilenen sayın Prof. Dr. Francesco D'ANDRIA'ya, bana tezimle ilgili kaynak yönünden yardımcı olan hocalarım Prof. Dr. Celal ŞİMŞEK, Doç. Dr. Elif ÖZER ve Yrd. Doç. Dr. Mustafa BÜYÜKKOLANCI'ya, tezimi şekillendirmemde desteklerini gördüğüm Arş. Gör. Tunç SEZGİN ve Umay OĞUZHANOĞLU'na benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen yakın dostlarım Arkeolog Nihal Kürüm DURNAGÖLÜ ve Elif GÜLŞEN ile özellikle eşim ve aileme tekrar teşekkür etmek isterim.

Banu YILMAZ

ÖZET

BATI ANADOLU HELLENİSTİK DÖNEM

ANTA BAŞLIKLARI

YILMAZ, Banu

Yüksek Lisans Tezi, Arkeoloji ABD

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT

Haziran 2010, 151 Sayfa

Anta başlıkları mimari yapılarda hem estetik görünüş sağlarken, hem de taşıyıcı görev üstlenmesi ile o yapıya sağlamlık kazandırmaktadır. Düzenleme olarak plaster başlıkları ile benzerdir. Ancak üç yönde bezemeye sahip olması yönünden onlardan ayrılmaktadır.

Anta başlıkları figürlü ve bitkisel bezemeli olmak üzere iki grup halinde yapılmıştır. Bunlar dönem içerisinde çeşitli gelişim ve stil özellikleri göstermektedir. Bu özellikleri sayesinde bulunduğu yapının tarihlenmesi konusunda fikir vermektedir.

Anta başlıkları da tıpkı sütun başlıklarında olduğu gibi, çeşitli tiplerde yapılmıştır. Bunlar sofa, dor, aiol, küçük asya ion (Efes), attik, attik-ion ve korint tipleridir. Tiplerin oluşumunda bölgesel ve sanatçı farklılığının yanında, farklı kültürlerle olan etkileşim de önemli rol oynamıştır. Tiplerin gelişimi ise bir tipin diğer tipin oluşumuna katkı sağlaması şeklinde zincirleme olarak devam etmiştir. Örneğin yan yüzde yer alan volüt şeklindeki bezeme giderek bitkiselleşip sarmal dalları oluşturmuştur. Figürlü örnekler ilk önce bitkisel bezeme ile birlikte, daha sonra ise sadece figür ağırlıklı yapılarak gelişimini tamamlamıştır.

Bu çalışmada, öncelikle anta başlıklarında mimari süsleme, profil ve stil gelişimini incelemiş ve sonrasında bu başlıkların ait oldukları yapılarla ilgili tarihlendirme konusunda da önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Anta, Hellenistik, profil, başlık, Anadolu, mimari, süsleme.

ABSTRACT**HELLENISTIC PERIOD ANTA CAPITAL'S OF
WESTERN ANATOLIA**

YILMAZ, Banu

M. Sc. Thesis in Archeology

Thesis Advisor: Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT

June 2010, 151 Sayfa

Anta capitals enable architectural structures both aesthetical appearance and endurance. They resemble to pilaster capitals in their designs. However they are different from each other in terms of three side types of adornments.

Anta capitals are carved out in two ways which are figured decor and plant adorned. Both of them are ordered different forms and according to the differences they have some subdivisions. Plant adorned type show more diversities than other examples seen in ancient buildings in Anatolia an outside of Anatolia. Beside the improvements from group to another one, each group of capital has its own improvement during the period. Concerning those specialties, it is possible to have important ideas about the dating of the building they belong to.

The anta capitals seen in western Anatolia are Doric, Aeolic, Asia Minor-Ionic (Ephesus), Corinthian, Attic, Attic-Ionic and Sofa types. Besides regional diversity and craftsmanship, formation of the types is based on interaction with diverse cultures. Improvement of these examples in their own continuously progressed as one type contribute to formation of an other type. For instance; the adornment as volute on sides had gradually been improved to herbal and spiral branches. A new type –figured capitals- appeared by the addition of figures to plant adorned capitals.

This thesis offers some suggestions about the dating of the structures which these capitals belong to by analyzing the architectural ornaments, profile and style improvement.

Key Words: Anta, Hellenistic, Profile, Capital, Anatolia, Architecture, Ornamentation

ÇİZİMLERİN LİSTESİ

- Çizim 1:** Profiller¹
Çizim 2: Dor Tipinde Profil Örnekleri
Çizim 3: Attik-İon Tipinde Profil Örnekleri
Çizim 4: Anadolu-İon Tipinde Profil Örnekleri
Çizim 5: Didyma'dan Arkaik Dönem Anta Başlığı Ön Yüz
Çizim 6: Lagina Hekate Kutsal Alanı Propylonu (96P61) Anta Başlığı Yan ve Ön Yüz
Çizim 7: Lagina-Turgut (06LTYB-M01) Anta Başlığı Yan Yüz
Çizim 8: Milas Müzesi'nden (2701) Anta Başlığı Yan Yüz
Çizim 9: Lagina Hekate Tapınağı (95KBA2) Plaster Başlığı Yan Yüz
Çizim 10: Stratonikeia Müze Deposu (TIB 2003) Anta Başlığı Yan Yüz
Çizim 11: Stratonikeia (Yüzey Buluntusu) Anta Başlığı Yan Yüz

¹ Çizimler ve resimler listesinde ilk önce profil tipleri ve anta başlığı örnek çizimleri yer almaktadır. Daha sonra resimler Arkaik Dönem, Klasik Dönem, Hellenistik Dönem figürlü anta başlıkları, Hellenistik Dönem bitkisel bezemeli örnekler ve Augustus Dönemi anta başlıkları şeklinde sıralanmıştır.

RESİMLERİN LİSTESİ

- Resim 1:** Didyma'dan Anta Başlığı Ön Yüz.
- Resim 2:** Didyma'dan Anta Başlığı Yan Yüz.
- Resim 3:** Samos Heraion'dan Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz (Kyrieleis, 1981: s. 47, Abb. 34).
- Resim 4:** Paestum Hera Tapınağı Sunağına ait Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz (Mertens, 1993: Pl. 61).
- Resim 5:** Sybaris'den Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz (Barletta, 1990: Fig. 10).
- Resim 6:** Argos Tiyatro'dan Anta Başlığı Ön Yüz Çizimi (H. Kyrieleis, 1981: Abb.13).
- Resim 7:** Argos Tiyatro'dan Anta Başlığı Ön Yüz (Barletta, 1990: Fig. 10).
- Resim 8:** Melanpagos'dan Aiol Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz Çizimi (Ateşlier, 2000: Fig.5).
- Resim 9:** Melanpagos'dan Aiol Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz (Ateşlier, 2000: Fig. 1-2).
- Resim 10:** Samos Altar'dan Anta Başlığı Ön Yüz Çizimi (Kienast, 1992: Abb. 10.a- b).
- Resim 11:** Selinus Demeter Malaphoros Kutsal Alanı Propylon Anta Başlığı Ön Yüz (Miles, 1998: 45).
- Resim 12:** Athena Parthenon Tapınağı Propylon'u Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz
- Resim 13:** Erecteion Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz (Rodenwaldt, 1930: 100).
- Resim 14:** Erecteion Tapınağı Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz (Fotoğraf: Tunç Sezgin)
- Resim 15:** Athena Nike Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz Çizimi (Schädler, 1992: 7A).
- Resim 16:** Athena Nike Tapınağı Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz (Fotoğraf: Tunç Sezgin)
- Resim 17:** Limyra Zemuri Anta Başlığı Ön Yüz (Borchhardt, 1985: Abb.7).
- Resim 18:** Xanthos Nereidler Anıtı Anta Başlığı Ön Yüz Çizimi (http://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Reconstruction_Nereid_Monument_BM.jpg).
- Resim 19:** Xanthos Nereidler Anıtı Anta Başlığı Ön Yüz (Fotoğraf: Tunç Sezgin)
- Resim 20:** Ağlayan Kadınlar Lahdi Plaster Başlığı Ön ve Yan Yüz
- Resim 21:** Ağlayan Kadınlar Lahdi Plaster Başlığı Yan Yüz
- Resim 22:** Ağlayan Kadınlar Lahdi Plaster Başlığı Ön Yüz
- Resim 23:** Klaros Apollon Tapınağı Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 57, 89).
- Resim 24:** Klaros Apollon Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 57, 89).
- Resim 25:** Klaros Apollon Tapınağı Anta Başlığı Yan Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 57, 89).
- Resim 26:** Klaros Apollon Tapınağı Anta Başlığı Detay (Rumscheid, 1994: Taf. 57, 89).
- Resim 27:** Pergamon Hermes-Herakles Tapınağı Plaster Başlığı Ön ve Yan Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 128, 218.1).
- Resim 28:** Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı Anta Başlığı Yan Yüz
- Resim 29:** Magnesia Tiyatro'dan Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz
- Resim 30:** Didyma Apollon Tapınağı Plaster Başlığı Ön Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 23, 32.25).
- Resim 31:** Pergamon Diodoros Paspáros Exedrası Anta Başlığı Ön Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 132, 228. 3- 4).
- Resim 32:** Ankara Augustus Tapınağı Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz
- Resim 33:** Labraunda Andron B'den Anta Başlığı Ön Yüz
- Resim 34:** Labraunda Andron B'den Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

- Resim 35:** Labraunda Zeus Tapınağı Anta Başlığı Yan Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 65, 115. 9).
- Resim 36:** Labraunda Güney Propylon Anta Başlığı Yan Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 68, 120,1–2).
- Resim 37:** Labraunda Doğu Propylonu Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 67, 119.1).
- Resim 38:** Pergamon Athena Tapınağı Altarı Anta Başlığı Parçası Ön Yüz (Kästner, 2004: 142, Abb. 9).
- Resim 39:** Priene Athena Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz (Erder, 1967: XXI).
- Resim 40:** Sardeis Artemis Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz (Butler, 1925: 54, III. 47).
- Resim 41:** Didyma Apollon Tapınağı Naiskos'u Anta Başlığı Ön Yüz (Pfrommer, 1987: Taf. 4, 1).
- Resim 42:** Bodrum Müzesinden Plaster Başlığı Ön Yüz
- Resim 43:** Bodrum Müzesinden Plaster Başlığı Ön ve Yan Yüz
- Resim 44:** Milet'ten Balat Müzesinde Sergilenen Anta Başlığı Ön Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 108, 170).
- Resim 45:** Milet'ten Balat Müzesinde Sergilenen Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 108, 170).
- Resim 46:** Samothrake II. Ptolemaios'un Propylon Anta Başlığı Ön Yüz (Fotoğraf: www.wikipedia.com).
- Resim 47:** Pergamon Demeter Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz (Schädler, 1992: Taf. 38.4).
- Resim 48:** Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz
- Resim 49:** Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı Plaster Başlığı Ön Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 87, 139.4).
- Resim 50:** Milet II. Eumenes Gymnasium'u Anta Başlığı Yan Yüz Çizimi (Rumscheid, 1994: Taf. 103, 159.3).
- Resim 51:** Latmos Herakleiası Anta Başlığı Ön Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 48, 65.2).
- Resim 52:** Pergamon Yukarı Gymnasion Tapınağı Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz (Erder, 1967: XXII. e).
- Resim 53:** Knidos İonik Avludan Anta Başlığı Ön Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 59, 90.4).
- Resim 54:** Magnesia Tiyatrodan Anta Başlığı Ön Yüz
- Resim 55:** Magnesia Artemis Tapınağı Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz (Erder, 1967: XXIII.a).
- Resim 56:** Magnesia Agora Doğu Propylon Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz
- Resim 57:** Priene Zeus Tapınağı (?)Anta Başlığı Yan Yüz (Raeck, 2003: Abb. 58).
- Resim 58:** Alabanda Apollon İsotimos Tapınağı Anta Başlığı Parçası Ön Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 3, 8.7).
- Resim 59:** Lagina Hekate Tapınağı Köşe Plaster Başlığı Yan Yüz
- Resim 60:** Lagina Hekate Tapınağı (95GDAB1) Köşe Plaster Başlığı Ön Yüz
- Resim 61:** Priene Aşağı Gymnasion Anta Başlığı Ön Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 167, 308.11).
- Resim 62:** Efes Arcadiane Caddesinden Anta Başlığı Ön Yüz (Rumscheid, 1994: Taf. 45, 59.6).
- Resim 63:** Lagina Propylon (96P61) Anta Başlığı Ön Yüz
- Resim 64:** Lagina Propylon (95P131) Anta Başlığı Yan Yüz
- Resim 65:** Lagina-Turgut (06LTYB-M01 Yüzey Buluntusu) Anta Başlığı Yan Yüz
- Resim 66:** Lagina-Turgut (06LTYB-M02 Yüzey Buluntusu) Anta Başlığı Ön Yüz
- Resim 67:** Yeşilbağcılar (K07 Yüzey Buluntusu) Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 68: Stratonikeia Augustus-İmparatorlar Tapınağı Anta Başlığı Yan Yüz

Resim 69: Stratonikeia Müze Deposu (TIB 2003) Anta Başlığı Yan Yüz

Resim 70: Stratonikeia (Yüzey Buluntusu) Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 71: Milet Laodike Yapısından Plaster Başlığı Yan Yüz (Rumscheid, 1994: Taf.106, 163.3).

Resim 72: Pisidia Antiokheia Augustus Tapınağı Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz (Serdaroğlu, 1975: Res. 145).

Resim 73: Priene Athena Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz (Erder, 1967: XXI).

KISALTMALAR

AA	: Archologische Anzeiger
AJA	: American Journal of Archaeology
AnatSt	: Anatolian Studies
AvP	: Altertumer von Pergamon
BCH	: Bulletin de correspondance hellenique
BSA	: The Annual of the British School at Athens
IstForsch	: Istanbuler Forschungen
IstMitt	: Istanbuler Mitteilungen
JdI	: Jahrbuch des Deutschen Archologischen Instituts
JHS	: The Journal of Hellenic Studies
JRS	: The Journal of Roman Studies
JSTOR	: Journal Storage
KST	: Kazı Sonuçları Toplantısı
Jh	: Jahreshefte des sterreichischen Archologischen Institutes in Wien
RM	: Mitteilungen des Deutschen Archologischen Instituts, Romische Abteilung
TAD	: Turk Arkeoloji Dergisi
TTK	: Turk Tarih Kongresi
TAED	: Turk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU.....	I
BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	II
ÖNSÖZ.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
ÇİZİMLERİN LİSTESİ.....	VI
RESİMLERİN LİSTESİ.....	VII
KISALTMALAR.....	X
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTA BAŞLIKLARI

1.1 Anta Başlıklarının Mimari Yapı Üzerindeki Konumu.....	4
1.2 Anta Başlıklarının Kökeni.....	4
1.3 Anta Başlıklarında Profil.....	5
1.4 Anta Başlıkları ile İlgili Yapılan Çalışmalar.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

ÖN VE YAN YÜZ BEZEMELERİ VE GELİŞİMİ

2.1 Ön ve Yan Yüzleri Aynı Şekilde Bezenmiş Anta Başlıkları.....	9
2.1.1 Ön ve Yan Yüz Bezemeleri.....	9
2.1.2 Ön ve Yan Yüzleri Farklı Şekilde Bezenmiş Anta Başlıkları.....	10
2.2 Anta Başlıklarında Görülen Bezemeler.....	16
2.2.1 Bitkisel Bezemeler.....	17
2.2.2 Figürlü Bezemeler.....	23
2.3 Anta Başlıklarında Ön Yüz Bezemeleri Tablosu.....	26
2.4 Anta Başlıklarında Yan Yüz Bezemeleri Tablosu.....	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTA BAŞLIKLARININ GELİŞİMİ

3.1 Arkaik Dönem Anta Başlıkları.....	33
3.1.1 Sofa.....	33
3.1.2 Dor.....	34
3.1.3 Aiol.....	35
3.1.4 İon.....	36
3.2 Klasik Dönem Anta Başlıkları.....	38

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BATI ANADOLU HELLENİSTİK DÖNEM ANTA BAŞLIKLARI

4.1 Anadolu-İon.....	40
4.1.1 Labraunda Andron B Anta Başlığı.....	42
4.1.2 Pergamon Athena Tapınağı Altarı Anta Başlığı.....	43

4.1.3 Priene Athena Tapınağı Anta Başlığı.....	43
4.1.4 Didyma Apollon Tapınağı Naiskos Anta Başlığı.....	46
4.1.5 Bodrum Müzesi'nden Plaster Başlığı	46
4.1.6 Milet Agora Propylonu Anta Başlığı	47
4.1.7 Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı Anta Başlığı	48
4.1.8 Milet II. Eumenes Gymnasionu Anta Başlığı	49
4.1.9 Magnesia Tiyatrosu'ndan Anta Başlığı.....	49
4.1.10 Magnesia Artemis Tapınağı Anta Başlığı.....	51
4.1.11 Magnesia Agora Doğu Stoa Propylonu Anta Başlığı	52
4.1.12 Alabanda Apollon İstotimos Tapınağı Anta Başlığı	52
4.1.13 Lagina Hekate Tapınağı Plaster Başlığı.....	53
4.1.14 Priene Aşağı Gymnasion Anta Başlığı.....	54
4.1.15 Ephesos'tan Anta Başlığı	54
4.1.16 Lagina Hekate Kutsal Alanı Propylonu Anta Başlığı	55
4.1.17 Stratonikeia Augustus-İmparatorlar Tapınağı Anta Başlığı.....	56
4.2 Attik-İon Anta Başlıkları.....	57
4.2.1 Xanthos Nereidler Anıtı Anta Başlığı	57
4.2.2 Sardeis Artemis Tapınağı Anta Başlığı.....	57
4.2.3 Samothrake Ptolemaion Anta Başlığı	58
4.2.4 Pergamon Demeter Tapınağı Anta Başlığı	58
4.2.5 Pergamon Yukarı Gymnasion Anta Başlığı	58
4.2.6 Latmos Herakleia Athena Tapınağı Anta Başlığı	59
4.3 Korinth	59
4.4 Sofa	60
4.5 Figürlüler.....	60
4.5.1 Tanrı ve Tanrıçalar	61
4.5.2 Karışık Yaratıklar	62

BEŞİNCİ BÖLÜM

ANTA BAŞLIKLARINDA TİPOLOJİ

5.1 Bitkisel Bezemeliler	66
5.1.1 Dor Tipi.....	66
5.1.2 Aiol Tipi.....	67
5.1.3 Anadolu-İon (Ephesos) Tipi.....	68
5.1.4 Attik-İonik Tipi	69
5.1.5 Korinth Tipi.....	70
5.1.6 Sofa Tipi.....	71
5.1.7 Kompozit Tipi	71
5.2 Figürlü ve Bitkisel Bezemeliler	71

ALTINCI BÖLÜM

KATALOG	73
6.1 Anadolu-İon Anta Başlıkları	73
6.2 Attik-İon Anta Başlıkları	84
6.3 Korinth Başlıkları.....	86
6.4 Sofa Anta Başlıkları	86
6.5 Figürlü Anta Başlıkları.....	87

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	92
BİBLİYOGRAFYA	97
ÇİZİMLER VE RESİMLER	106
ÖZGEÇMİŞ	151

GİRİŞ

Batı Anadolu'da yapılan kazı ve araştırmalar sonucunda pek çok anta başlığı ele geçmiştir. Ancak mimari yapıların tarihlenmesine yardımcı olan anta başlıklarının, profil ve mimari bezemeleri hakkında detaylı bir çalışma yapılmamıştır. Bu konu, sınırlı sayıda örneğin olduğu Hellenistik Dönem için daha da önemlidir. Bu sebeple, Hellenistik Dönem anta başlıklarının profil ve bezeme gelişiminin nasıl olduğunun belirlenmesi, bu gelişimdeki etkenlerin ve tipolojik dağılımın ortaya konması gerekmektedir. Ayrıca anta başlıklarının Hellenistik Döneme ait günümüze kadar ulaşmış örneklerinin büyük bir bölümü Batı Anadolu'da tespit edilmiş olduğu için bu bölge örnekleri üzerinde çalışma yapılması daha kesin sonuca ulaşılmasını sağlayacağı açıktır. Bu nedenlerle böyle bir konuyu çalışması önemli açığı kapatacak ve mesleki anlamda büyük katkıları olacaktır.

Anadolu'da bulunan ve Hellenistik Döneme ait anta başlıkları konusunda doğrudan anta başlıkları üzerine yapılan çalışmalar az miktarda olup, daha çok mimari bezemeler üzerine yapılan araştırmalarda bu konuya deđinilmiřtir². Böylelikle mimari bezemeler konusunda yapılanlar bu çalışma için büyük bir yarar sağlamıştır.

Profil ve bezemelerine bakılarak anta başlıklarının farklı tipleri belirlenebilmektedir. Bu nedenle toplanan örneklerin kendi içerisindeki tipolojisi yapılıp, buna göre kataloglar oluşturuldu.

Tüm bunların dışında katalogumuza dahil ettiğimiz anta başlıklarından hareket ederek, bunların ait oldukları yapılarla ilgili tarihleme yapılıp, bu yapılarda görülen genel ve bölgesel dönem özelliklerini, bunların mimari yansımaları ile etkilendiği ve etkilediği bölgeler tespit edildi.

Daha sonra örneklerin birbirleriyle kıyaslamasını yaparak benzer ve farklı yönlerini belirleyip, profil destekli süsleme ile ilgili tarihlemeler ortaya konuldu.

² Mimari bezemeler konusunda ilk bilimsel çalışma ve araştırmalardan birisi M. Meurer tarafından yapılmıştır. Meurer, M.Ö. 6. ve 5. yüzyıl akroterleri, anthemion kuşaklarını ve kıvrık dalları incelemiştir (Meurer, 1896: 1-43).

Böylece amacımız doğrultusunda hem anta başlıkları hakkında, hem de başlıkların bulunduğu yapılar hakkında farklı tespitler de elde edilmiş oldu. Bu sayede anta başlıklarının boyutlarına göre hangi mimari yapıda kullanılmış olabileceği³ ya da bezemelerine bakılarak hangi dönemin özelliklerini taşıdığı da anlaşılabilir.

Batı Anadolu anta başlıklarının dönem içindeki diğer anta başlıkları ile olan benzerlikleri ve farklılıkları konusunda kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır⁴. Bu nedenle burada toplu bir değerlendirme içerisinde dönemsel özellikleri belirlemeye ağırlık verdik. Bunun sonucunda yapılarda, kentler ve bölgelere bağlı olarak bir takım uygulamaların var olduğu da anlaşıldı. Böylece anta başlıklarının gelişim içerisindeki süreci belirlenerek, alınan örnekler üzerine değerlendirme ve öneriler ortaya koymaya çalıştık.

Bu çalışmada öncelikle, ilk görülen örneklerden Geç Hellenistik- Erken Roma Dönemi'ne kadar olan anta başlıkları ele alınarak çalışmaya başlandı. Daha sonra Hellenistik Dönemde ne gibi bir gelişim ve değişiklik gösterdiği incelendi. Anta başlıklarının zaman içinde üzerindeki profil ve bezemelere göre değişik tiplere ayrıldığı anlaşıldı. Bu tip örneklerdeki değişikliklerin nedenleri önemli olduğundan, bunların üzerinde duruldu. Böylelikle bugüne kadar yapılmış olan çalışmalar göz önüne alınmış ve detaylı bir sonuca ulaşılması hedeflenmiştir.

Çalışmada ele alınan örneklerin bir bölümü yurtdışı müzelerinde olduğu için bu örnekler üzerine yapılan değerlendirmeler, genelde bilimsel çalışmalar sonucunda tespit edilmiş bilgiler ışığında, kendi tespit ve yorumlarımızdan oluşmaktadır. Bunun dışında, kazılar sonucu açığa çıkarılmış olan ve Anadolu'daki müzelerde yer alan eserleri kataloglayarak çalışmayı şekillendirdik. Böylelikle katalog olabildiğince farklı tiplerden oluştu.

Burada esas olarak, Batı Anadolu'da Hellenistik Dönem'e ait anta başlıklarının tarihsel süreç içinde ne gibi bir gelişim ve değişime uğradığını ortaya koymaya çalıştık. Ancak bu genel bir çalışma oldu. Genel dağılımı belirlemek için Batı

³ Küçük boyutlu anta başlıklarının genelde altarda kullanıldığı düşünülmektedir. Bununla ilgili kırmızı figür tekniğinde yapılmış vazolarda da anta örnekleri tespit edilmiştir (Boardman, 1959: 212).

⁴ Bu çalışmalar genellikle anta başlığı adı altında yapılmamıştır. Ya bezeme stil incelemesi yapılırken anta başlığı bezeme örnekleri ele alınmış (Koçhan, 1995: 49) ya da profil çalışmalarındaki örnekler arasında incelenmiştir (Erder, 1967: 61).

Anadolu'nun farklı antik kentlerinden sadece belirli tip örnekleri alarak, bunların kendi içinde kıyaslamasını yapıp, benzer ve farklı yönleri tespiti çalıştık.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTA BAŞLIKLARI

1.1 Anta Başlıklarının Mimari Yapı Üzerindeki Konumu

Anta, antik mimaride yan duvarların ileri doğru uzanan ve çıkıntı yapan ucu olan Yunanca παραδτα'δ (Parastas)'tır. Bu antaların başlıkları sütunlarınkinden farklıdır. Bunlar antalar üzerinde yer alan bezemeli başlıklardır⁵. Plaster başlıkları da anta başlıkları ile benzer süsleme öğelerine sahip olmalarına rağmen, cella yan duvarı ile cella arka duvarının birleştiği köşelerde yer alması açısından farklılık gösterir. Köşelerde bulunmasından dolayı, köşe plaster başlığı olarak adlandırılmıştır.

Anta başlıklarına sadece tapınaklarda değil, gymnasium, bouleuterion, andron, sunak, propylon, tiyatro gibi birçok mimari yapıda rastlamak mümkündür. Anta başlıkları mimari eleman olarak kullanılmasının yanında, süsleme amacıyla da tercih edilmiştir. Çünkü zengin bezeme kuşaklarına sahip oldukları için, yapıların cephelerinde güzel bir estetik görünüm sağlamışlardır.

1.2 Anta Başlıklarının Kökeni

Mimari eserler sağlam ve kaliteli işçiliğin yanı sıra estetik açıdan da önemlidir. Bu estetik düzenlemeler mimari yapı elemanlarındaki süslemelerle sağlanmış ve bu süslemeler farklı yapı elemanları üzerinde kullanılmıştır. Bu yapı elemanlarından bir tanesi de anta başlıklarıdır. Anta başlıkları üzerindeki bezemeler, ait oldukları yapıların tarihlendirilmesi ile dönemin stil ve sanatçı özellikleri hakkında bize fikir vermesi açısından önemlidir. Biz başlıklar sayesinde, dönem bezeme stiline de ne gibi bir değişim ve gelişim içinde olduğunu anlayabilmekteyiz.

Anta başlıklarının en erken örnekleri Arkaik Dönem'den itibaren bilinmektedir⁶.

⁵ Saltuk, 1997: 25; Er, 2006: 32.

⁶ Hellas'da görülen ve "Attik" ismiyle anılan erken anta başlıkları Anadolu'nun "Asiatik" başlıklarından farklıdır (Kyrieleis, 1981: 47; Yılmaz, 1999: 21).

Arkaik Döneme ait Dor, Aiol ve İon düzeninde yapılmış anta başlığı örnekleri vardır. Bu anta başlıklarını birbirinden ayıran en önemli özellikleri bezemelerinin kendi düzenlerine uygun olarak yapımına devam edilmesidir. Dorik anta başlıkları genellikle düz profille taçlandırılmıştır. İon anta başlıklarında ise sık, çok zengin ve seçkin motifler yer alır⁷.

İon ve Aiol anta başlıkları buldukları yapıdaki sütun başlıkları ile uyumlu olmak zorundadır. Bu nedenle İon anta başlıklarının yan yüzlerinde İon volütleri, Aiol anta başlıklarında ise iki volüt ve arasında palmet bulunur⁸.

1.3 Anta Başlıklarında Profil

Yunan mimarisinde kyma rekta ve kyma reversa olmak üzere iki çeşit profil vardır. F. Alberti bu profilleri kısaca “L” harfi altına konan “S” harfi ile açıklamıştır⁹. Kyma reversada S normal yazım şekline göre, kyma rektada ise ters yerleştirilmiştir. Böylece biri ovolo altına eklenmiş iç bükey profil, diğeri ise kavetto altına eklenmiş bir dış bükey profildir (Çiz. 1). Bu iki profil üzerine işlenen bezemeler de farklıdır. Düz olarak Lesbos kymationu ile süslenmiş olan kyma reversa, yine düz lotus palmet motifleriyle bezenmiş olanı ise kyma rektadır.

Anta başlıklarında kyma rekta ve kyma reversa profili dışında üstte derin, yüksek dikey formulu hawsbeak (şahin gagası) olarak adlandırılan profil de kullanılmıştır¹⁰. Bu profil ilk olarak Dor anta başlıklarında görülmektedir. Şahin gagası olarak adlandırılan profil geison tacında kullanılmış, ancak daha sonra anta ve plaster başlıklarına da uygulanmıştır. Şahin gagası profilinin anta başlıklarındaki kullanımında bir gelişim takip edilebilmektedir.

Kyma Reversa'nın anta başlığında Arkaik Devirden beri kullanılmış olduğunu, M.Ö. 6. yüzyıl ortalarına tarihlenen Delfi Müzesi'ndeki bir parçadan biliyoruz¹¹. Bu örnekteki kyma reversa daha sonraki dönemlerde değişikliğe uğramıştır. Arkaik

⁷ Robertson, 1954: 39.

⁸ Ateslier, 2000: 74.

⁹ Erder, 1967: 35; Gök, 1989: 6.

¹⁰ Bu profil İngilizce Hawksbeak profil olarak adlandırılmıştır. Bunun kaide profilinin astragalin oluşumuna öncülük ettiği düşünülmektedir (Shoe, 1952: 49).

¹¹ Erder, 1967: 25.

Dönemde az sayıdaki örnekte görülen bu profil¹², daha çok düz ve derin yapılışı ile Anadolu'daki Hellenistik örneklerde yaygın olarak görülür. M.Ö. 4. yüzyıl anta başlıklarında özellikle Asia-İon anta başlıklarında düzenli olarak kullanılmıştır¹³.

Attika'da genel olarak, anta başlıkları profilleri yukardan aşağıya sırasıyla kavetto, kyma reversa ve ovolo serisi halinde gelişmiştir. Anadolu örneklerinde üç sıra halinde ovolo profili, görülmektedir¹⁴. Hellenistik anta başlıklarında da bu gelenek devam etmiştir. Anadolu tipine örnek olarak, Labraunda güney¹⁵ ve doğu propylonu¹⁶ ile Lagina Hekate Propylonu anta başlıklarını verebiliriz¹⁷. Anadolu'dan istisnai bir örnek olarak Pergamon Yukarı Gymnasion anta başlığı gösterilebilir¹⁸. Pergamon da Attik tip profil düzeni uygulanmıştır¹⁹. Erder²⁰ bunun Pergamon'da uygulanmış olmasını, Attikalı sanatkarların bu kentte rabet görmesine bağlamaktadır. Schädler ise bu uygulamayı, Hermogenes'in getirdiği, İonik özellikler yerine Attik özelliklere yönelmesine dayandırmaktadır²¹.

Didyma ve Priene örneklerinde ise üç ovolo düzeninin en alt sırasını kyma reversa oluşturmaktadır. Burası Lesbos kymationu ile süslüdür. Bu profillerin geniş üst kavislerinden dolayı, M.Ö. 4. yüzyıl kyma reversalarında karşılaşılan özellikleri aynen görmekteyiz²².

Priene Athena Tapınağı anta başlığında kyma reversanın derinliği bu dönem örneklerinden daha azdır²³. Anta başlığında bu durum olağandışı olduğu şekilde, belirli bir gelişim göstermektedir. Bu gelişim üst profillere bağlanma ile sağlanmıştır.

¹²Kyma Reversa profili Arkaik Dönem'de az sayıda kullanılmış olup genellikle evlerde ve giriş bölümlerinde görülmektedir. Selinus Palermo Müzesi 417.L. ve Selinus Palermo Müzesi 418 L. numaralı anta başlıklarını buna örnek olarak verebiliriz (Shoe, 1952: 154).

¹³ Shoe, 1952: 154.

¹⁴ Erder, 1967: 25.

¹⁵ Hellström-Thieme, 1982: 72; Hellström, 2007: 73.

¹⁶ Hellström, 2007: 81.

¹⁷ Tırpan, 1997: 177.

¹⁸ Rumscheid, 1994: Taf. 129, 7-8; Erder, 1967: Lev. XXIIe-f; Koçhan, 1995: Lev. 24.c.

¹⁹ Schädler, 1991: 312.

²⁰ Erder, 1967: 25.

²¹ Schädler, 1991: 320.

²² Erder, 1967: 25.

²³ Erder, 1997: 112.

M.Ö. 2. yüzyıl profillerine baktığımızda, gelişimin belirli bir düzen takip ettiğini söylemek mümkündür. Örnek olarak Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı anta başlığı üç ovolo düzeninde olup, sırasıyla kyma rekta, kyma reversa ve ovolo düzeni halini almaktadır. Aynı kentteki diğer üç örneğe baktığımızda ise, ovololar alt sıra yerine ilk üst sırayı doldurmaktadır. Profiller ve kavisler arasındaki oran uyuşması buraya has özelliktir²⁴. M.Ö. 2. yüzyıl sonunda ise profillerin genel yüksekliği derinliğin üç katı veya daha fazlasını bulduğunu ve daha da darlaştığını görmekteyiz²⁵.

Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı anta başlığında ise yumurta dizisi alttadır. Lotus palmet en üstte yer alıp, beklenen kyma rekta profili yerine kavetto tercih edilmiştir. Kyma reversa ortadadır. Magnesia Tiyatro anta başlığına bakacak olursak, diziliş normal düzende ve üç sıra halindedir²⁶. Üç profil arasında kyma reversa yer alır. Magnesia Artemis Tapınağı anta başlığında bölümler tam olarak yapılmış olup, kyma rekta profilinin dışa uzantı yapan üst kavisi daha belirgin ve alt kavisten çok derindir. Magnesia Agora Propylon'u anta başlığında ise profil düzdür²⁷. Pergamon Yukarı Gymnasion anta başlığında ise kyma reversa gayet düzenli ve oran olarak birbirine eşittir²⁸.

1.4 Anta Başlıkları ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Anta başlıkları konusunda genel değerlendirmeler içinde yer alan çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların bazılarında üzerindeki bezemeler ele alınırken, bazılarında ise sadece mimari eleman olarak değerlendirilmiştir. Antik dönem mimarisi hakkında genel bilgi veren T. Fyfe²⁹, D. S. Robertson³⁰, W. B. Dinsmoor³¹ ve A. W. Lawrence³², çalışmalarında anta başlıklarına değinmişlerdir. Diğerlerinden farklı olarak, L. T. Shoe³³ mimari blokların profili konusundaki çalışmasında, anta başlıklarının

²⁴ Erder, 1997: 26.

²⁵ Erder, 1967: 26.

²⁶ Erder, 1967: 113.

²⁷ Erder, 1967: 113.

²⁸ Erder, 1967: 114.

²⁹ Fyfe, 1936: 28.

³⁰ Robertson, 1943: 40.

³¹ Dinsmoor, 1950: 133.

³² Lawrence, 1957: 65.

³³ Shoe, 1952: 48.

profillerine de değinmiştir. C. Erder ise çalışmasında anta başlıklarını mimari bezemeleri ve profillerine göre incelemiştir³⁴. Mimari yapılar hakkındaki anlatılar içinde anta başlıkları konusundaki en detaylı bilgi F. Rumscheid tarafından verilmiştir³⁵. Rumscheid anta başlıklarını süslemelerine göre gruplandırmıştır. Anta başlıkları üzerinde de bulunan lesbos kymationu, anthemion bezemesi, ion kymationu ve sarmal dallar konusunda çalışmalar yapmış olan N. Gündüzalp³⁶, N. Koçhan³⁷, M. Karaosmanoğlu³⁸ ve C. Başaran³⁹, yapmış oldukları yayınlarda kısa da olsa anta başlıklarına da değinmişlerdir.

Antik mimarideki bezemeler konusunda farklı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda anta başlıkları üzerindeki bezemelere değinilmiştir. Bezemeler konusundaki genel kaynaklara bakacak olursak ilk önemli çalışmayı yapan M. Meurer, akanthus ve kıvrık dal bezemeleri hakkında bilgi vermiştir.⁴⁰ İçinde anta başlıklarının yer aldığı, dolaylı olarak anta başlıklarıyla bağlantılı olan çalışmalar da vardır⁴¹. F. Kempter'in akanthus bezemeleri ile ilgili⁴², J. Ganzert'in lesbos kymationu'nun gelişimi üzerine⁴³, J. M. C. Toynbee ve J. B. Ward-Perkins'in kıvrık dal frizleri konusunda⁴⁴ çalışmaları bulunmaktadır. O. Bingöl normal ion başlıkları ile ilgili kitabında⁴⁵, ion başlıkları üzerindeki ion kymationlarının tarihlendirilmesi hakkında bilgi vermektedir.

³⁴ Erder, 1967: 61.

³⁵ Rumscheid, 1994: 72.

³⁶ Gündüzalp, 1984: 22.

³⁷ Koçhan, 1995: 62.

³⁸ Karaosmanoğlu, 1996: 50.

³⁹ Başaran, 1995: 34.

⁴⁰ Meurer, 1896: 46.

⁴¹ Örneğin A. Yaylalı, Magnesia Artemis Tapınağı frizleriyle ilgili çalışmasında anta başlıkları üzerinde de durmuştur (Yaylalı, 1976: 133-140). Yine aynı şekilde A. A. Tırpan, Stratonikeia Augustus-İmparatorlar Tapınağı ile ilgili yaptığı çalışmasında yapının anta başlıklarından da söz etmiştir (Tırpan, 1998: 53-54).

⁴² Kempter'in akanthus bezemeleri, Arkaik ve Klassik Dönem Korinth başlıkları ve anthemion kuşağının gelişimi konusunda çalışması bulunmaktadır (Kempter, 1934: 7-94).

⁴³ Ganzert, 1983: 125-185.

⁴⁴ Toynbee-Ward-Perkins, 1950: 6.

⁴⁵ Bingöl, 1980: 40.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖN VE YAN YÜZ BEZEMELERİ VE GELİŞİMİ

2.1 Ön ve Yan Yüzleri Aynı Şekilde Bezenmiş Anta Başlıkları

2.1.1 Ön ve Yan Yüz Bezemeleri

Bu grupta bulunan anta başlıklarındaki ana bezemeler, ion kymationu, anthemion bandı ve lesbos kymationudur. Bu ana bezemelere bazı örneklerde ise rozetler de eklenmiştir. Ayırıcı bezeme olarak inci-payet dizisi kullanılmaktadır. Bu örnekleri bezeme sıralanışına göre dört gruba ayırabiliriz.

1. İon kymationu, fascia, lesbos kymationu, inci-payet dizisi ile bezenmiş anta başlıklarıdır (Pergamon Gymnasion Tapınağı Anta Başlığı⁴⁶ (Res. 52)).
2. Anthemion, ion kymationu, inci-payet ve rozet dizisi ile bezenmiş anta başlıkları vardır. Ve bu başlıklarda rozet dizisi birbirine paralel üç tane yapılmaktadır (Pergamon Asklepios Tapınağı Anta Başlığı⁴⁷).
3. İon kymationu, inci-payet, fascia, rozet dizisi ile bezenmiş anta başlıklarıdır. (Pergamon Zeus Altarı Anta Başlığı⁴⁸).
4. Üç yüzünde rozet motifi ile bezenmiş yapılar vardır. Arkaik yapılarda rozet motifi değişik bölümlerde kullanılmıştır. Örneğin, rozet bezemesi, Silaris Hera Tapınağı'nda doğrudan anta başlığının kendisini oluşturur⁴⁹. Siphnoslular hazine dairesinde ise, anta başlığının üst kısmında, ön ve yan cephesinde ve de kapı lentosunun en üst seviyesinde yer almaktadır⁵⁰.

Kaunos nekropolünde bulunan kaya mezarlarında anta başlıklarının bazıları ise sadece phiale ve ion kymationu ile bezenmiştir⁵¹. Güneydoğu Karia ve Lykia-Karia sınırında yer alan kaya mezarlarının cephesinde yer alan anta başlıklarında da benzer

⁴⁶ Erder, 1967: Lev. XXIIe; Rumscheid, 1994: Taf. 220.6;

⁴⁷ Zigenaus-Luca, 1975: 11, Lev. 87. Burada tarih olarak M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısı verilmektedir.

⁴⁸ Rumscheid, 1994: 15-16, Taf. 208.

⁴⁹ Dinsmoor, 1975: 86, Fig. 32.

⁵⁰ Dinsmoor, 1975: 139, Pl: XXXII; Tırpan, 1998: 50.

⁵¹ Ögün-Işık, 2001: 164, Res. 117.

kullanımı görmekteyiz⁵². Aynı bölgede Octopolis⁵³ ve Pasanda⁵⁴ yerleşimlerinde yer alan kaya mezarlarında ise anta başlığının altında yer alan blokda ön cephe üç, yanlar iki adet phiale ile bezenmiştir. Bu anta başlıkları bir abakus ve cavetto ile bezemesiz ovolodan oluşmaktadır. Nereidler anıtı anta başlığının altında yer alan bloğun cephesinde üç, yan yüzlerde ikişer adet rozet bezemesi yapılmıştır. Benzer bir örnek ise Samothrake Ptolemaios Propylonu anta başlığıdır. Bu anta başlığı altındaki blokta büyük boyutlu yapılmış rozetler, sekizer yapraklıdır. Bu anta başlığının cephesini süsleyen lesbos kymationu, lotus palmet ve ion kymationundan oluşan düzenleme ve altında rozet bezeme dizisi yer alması açısından Stratonikeia Augustus-İmparatorlar Tapınağı ile bezeme dizilimi açısından aynıdır.

M.Ö. 3. yüzyılın sonuna tarihlenen⁵⁵ Pergamon Asklepios Soter Tapınağı anta başlığının altında dört adet rozet dizisi işlenmiştir. Bu gelenek devam etmiş ve Roma Dönemi örnekleri olan Termessos (N5) Zeus Solymnos Tapınağı⁵⁶, Sagalassos Antonius Pius Tapınağı Propylonu⁵⁷ ve Selge Hadrianus-Lucius Aelius Caesar Tapınağı⁵⁸ anta başlığının altında yer alan blokta da rozet motifleri işlenmiştir.

5. İon kymationu, anthemion, inci-payet dizisi, lesbos kymationu, inci-payet dizisi, rozet dizisinden oluşan örnekler vardır (Samothrake Ptolemaion Anta Başlığı⁵⁹).

Bu bölümdeki anta başlıklarının ön ve yan yüzlerindeki bezemeler aynı olduğu için ayrı ayrı incelemeye alınmamıştır.

2.1.2 Ön ve Yan Yüzleri Farklı Şekilde Bezenmiş Anta Başlıkları

Didyma'dan bir anta başlığı bu tipteki bilinen erken örneklerdendir. Bu anta başlığının üzerinde ön yüzde bezemesiz üç ovolo profili, üst üste bindirilmiş tomruk görünümündedir. Yan yüzde ise üst üste üç ion volütü yer alır⁶⁰. Zamanla ön yüze yapılan bu ovolo profili değişikliğe uğrar. Bu değişiklik ön yüze yapılan bezemelerle

⁵² Roos, 1985: 27–28, Pl. 14, Res. 5-6.

⁵³ Roos, 1989: 67, Fig. 4.

⁵⁴ Roos, 1985: 44–45, Pl. 30, Res. 1.

⁵⁵ Rumscheid, 1994: 53, Taf. 116. 5.

⁵⁶ Anta başlığının altında iki adet altı yapraklı rozet yer almaktadır. Niemann ekibi tarafından N5 Tapınağı olarak tanıtilen bu yapının anta başlığının cephesinde, alttan üste doğru ion kymationu, anthemion bezemesi ve ion kymationu bezemesi yer almaktadır (Büyükkolancı, 1996: 116–122, Lev. 147).

⁵⁷ Vandeput-Büyükkolancı, 1996: 81–87, Lev.106.

⁵⁸ Machatschek-Schwarz, 1981: 94–96.

⁵⁹ Erder, 1967: 62, Lev. XXI d-e.

⁶⁰ Erder, 1967: 60.

olmuştur. Yine Didyma'dan iki ion kymationu arasında anthemion bezemesinin yer aldığı bir başka anta başlığı⁶¹ bu gelişimi gösterir. Ön yüzde yer alan bezeme iki iken, zamanla üçe çıkar. Yan yüzdeki ion volütleri zamanla bitkiselleşerek kıvrık dal bezemesine dönüşür. Bu gelişimi Labraunda Andron B⁶² ve Priene Athena Tapınağı⁶³ (Res. 33-34) yapısında izlemek mümkündür. Bu tipteki anta başlıklarının ön ve yan yüz bezemeleri farklı şekilde yapılmıştır.

2.1.2.1 Ön Yüz Bezemeleri

Didyma anta başlığının öncülük etmesi ile gelişen bu tip anta başlıklarının ön yüz bezemelerinde ion kymationu, anthemion, lesbos kymationu, ayırıcı bezeme olarak inci-payet dizisi kullanılmaktaydı. Bu gruptaki anta başlıkları, iki ve üç ana bezeme türünde yapılmış olan örnekler olarak ikiye ayrılabilirler. İki ana bezemeden oluşan örnekler şunlardır.

2.1.2.1.1 İon Kymationu ve Anthemion

Didyma'dan anta başlığında⁶⁴ da görüldüğü gibi bu tipte; ön yüzünde üstten alta doğru ion kymationu, anthemion dizisi, ion kymationu, en altta ise inci-payet dizisi yer almaktadır.

2.1.2.1.2 İon ve Lesbos Kymationu

Letoon'dan bir anta başlığında⁶⁵ işlendiği gibi; bu tipte ön yüzünde üst ve alt bezemeler ion kymationu olup, arası lesbos kymationu dizisi ile süslenmiştir. Ana bezemelerin altında inci-payet dizileri görülmektedir⁶⁶.

Üç ana bezemeden oluşan örnekleri, bezeme türlerinin sıralanışına göre iki gruba ayırabiliriz.

⁶¹ Boardman 1967: Fig. 43; Erder, 1967: 61.

⁶² Rumscheid, 1994: Taf. 66, 1-2.

⁶³ M. Pfrommer, uzun yan kenarları kıvrık dal motifli olan Priene Athena Tapınağı anta başlığını "Pytheos Tipi" olarak adlandırmaktadır.

⁶⁴ Boardman 1967: Res. 43.

⁶⁵ Metzger, 1966: 106.

⁶⁶ Erder, 1967: 61.

2.1.2.1.3 Anthemion, Lesbos Kymationu, İon Kymationu Şeklinde Sıralanan Tip

Bu tipte bezemeleri birbirinden ayırmak için ayırıcı olarak inci-payet dizisi kullanılmaktadır. Bu tipe Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı anta başlığını⁶⁷ (Res. 48) örnek verebiliriz.

2.1.2.1.4 İon Kymationu, Anthemion, Lesbos Kymationu

Bu tipe giren örnekler, inci dizilerinin bezemeler arasında yer almasına göre dört gruba ayrılmaktadır.

2.1.2.1.5 İnci Dizisinin Yer Almadığı Bezemeler

Bu tipte yapılmış en güzel örnekler arasında Priene Zeus Tapınağı⁶⁸ (Res. 57) ve Didyma Apollon Tapınağı Naikos'u⁶⁹ (Res. 41) anta başlıkları bulunmaktadır.

2.1.2.1.6 İnci Dizisinin Sadece En Alt Bezemededen Sonra Yer Aldığı Betimlemeler

Bu tipe Labraunda Andron B⁷⁰ (Res. 33-34), Labraunda Propylon⁷¹, Priene Athena Tapınağı⁷² (Res. 73), Magnesia Tiyatrosu anta başlığı⁷³ (Res. 54), Lagina Hekate Kutsal Alanı Propylonu⁷⁴ (Çiz.6, Res. 63) anta başlıklarını örnek olarak verebiliriz. Priene örneğinin abakusunda ayrıca ion kymationu bulunmaktadır. Magnesia Tiyatrosu'na ait anta başlığında anthemion düzdür. Yukarıda bahsedilen diğer anta başlıklarının tümünde anthemion ters olarak bezenmiştir.

2.1.2.1.7 İnci Dizisinin Sadece Bezeme Sıraları Arasında Yer Aldığı Betimlemeler

Bu tipe Magnesia Artemision⁷⁵ (Res. 55) ve Magnesia Agora Doğu Stoa Propylonu paye başlığını⁷⁶ (Res. 56) örnek olarak verebiliriz. Her ikisinde de anthemion bezemesi düzdür.

⁶⁷ Rumscheid, 1994: Taf. 83, 137.127.

⁶⁸ Wiegand-Knackfuss, 1941: Lev. 193; Tuchelt, 1973: Lev. 74.2. ; Ganzert, 1983: Res. 52; Prommer, 1987: Taf.44, 1-2.

⁶⁹ Raeck, 2003: 53, Abb. 58.

⁷⁰ Rumscheid, 1994: Taf. 66.

⁷¹ Jeppesen, 1955: Lev. VII. 1.3.5.

⁷² Pfrommer, 1987: Taf. 51.1.

⁷³ Rumscheid, 1994: Taf. 93.3-4.

⁷⁴ Tırpan-Söğüt, 2005: Res. 12.

⁷⁵ Humann, 1904: 72,73, 170, Fig. 64-65; Schede, 1909: Abb. 66; Erder, 1967: Taf. 23.a; Yaylalı, 1976: 135, Lev. 36. 4; Ganzert, 1983: 147, Abb. 59; Koenigs, 1983: Taf. 39.3.

2.1.2.1.8 İnci Dizisinin Her Bezeme Sırasından Sonra Yer Aldığı Betimlemeler

Bu tipe Milet Stadion'un Batı Kapısı'na ait anta başlığı güzel bir örnektir.

2.1.2.2 Yan Yüz Bezemeleri

Anta başlıklarının yan yüzlerinde genellikle simetrik olarak yapılmış kıvrık dal bezemesi işlenmiştir. Bu kıvrık dal bezemesi anta başlıklarında dönemsel ve stil özellikleri açısından bir gelişim izlemektedir. Didyma'dan anta başlığında yan yüzde üst üste bindirilmiş üç ion volütü zamanla değişip, gelişimini tamamlayarak kıvrık dal bezemesine dönüşmüştür.

Anta başlıklarından gelişimini tamamlayan ilk örnek olarak, Labraunda Andron B anta (Res. 33-34) başlığını verebiliriz. Bu anta başlığında Didyma örneğine uygun olarak yapılmış üç ovolo profilinde, üst üste üç ayrı volüt yer almaktadır. Ancak her biri ayrı sapa sahiptir. Profilden gösterilmiş saplar, iki yapraklı akanthus formu ortak bir çanaktan çıkarlar. Bu çanakta ayrıca bitkisel görünümlü sürgünler de bulunmaktadır. Bu sürgün yukarıya doğru yükselir ve sonra arkaya doğru kıvrılır. Akanthus formu sürgün çanağından sonra yivli olarak yapılmış kalın sürgünle birlikte ince saplar şeklinde tekrar aşağıya doğru sarkar. İnce sapların ucunda palmetler ve tomurcuklar yer alır. Yivli kalın sürgün aşağıya sarkmış kapalı palmetle son bulur. Bu anta başlığındaki kıvrık dal bezemesi şematiklikten çıkıp bitkisel görünüm kazanması açısından önemlidir.

Başlıktaki kıvrık dal bezemesinde simetri yoktur. Simetrik yapılanlara Labraunda Propylon'u anta başlıklarını⁷⁷ örnek verebiliriz. Bu örnekte de akantus formu çanaktan iki sürgün çıkar. Bu sürgün ikiye ayrılır. Biri yukarıya doğru yönelerek kıvrılıp volüt oluşturur. Diğeri aşağıya doğru uzanarak kıvrılıp, iki volüt oluşturur. Başlığın yan yüzünde bu şema iki kez uygulanır. İç sürgünlerin volütleri arasında, biri dik kapalı, diğeri aşağıya sarkmış iki palmet betimlenmiştir. Priene Athena Tapınağı anta başlığı⁷⁸ (Res. 39) Labraunda Andron B'nin anta başlığının yan yüz bezemesine

⁷⁶ Human, 1904: 130; Erder, 1967: 63; Bingöl, 1998: 48, Res. 62.

⁷⁷ Jeppesen, 1955: Lev. VII. 4, 6, 7.

⁷⁸ Pfrommer, 1987: Taf. 51.1.

benzer şekilde yapılmış olup, farklı olarak ortadaki palmet bezemesi her iki yanda tekrarlanıp simetrik görünüm kazanmıştır.

Labraunda Andron B anta başlığında (Res. 33-34) aşağıya doğru dönen kıvrım yapısı, Priene örneğinde yukarıya doğru dönerek bir volüt oluşturur. Her iki taraftan gelen bu volütler uçlarında üçgenimsi şekilde yapılmış abakusa doğru uzanan kapalı bir palmet ile birleşir. Palmetin iki orta yaprağı arasında sapsız bir çiçek vardır. Sürgün çanaklarından çıkan küçük volütler ile devam eden sürgün arasındaki alana çan çiçeği ve çanak yapraklı tomurcuklar yerleştirilmiştir. Bunların sapları yoktur. Tüm motifler simetrik olarak iki kez işlenmiştir. Çiçekler, akanthuslar ve palmetler bitkisel olmalarına rağmen, bunları birbirine bağlayan sürgünler bitkisel değildir. Sürgünler ve volütleri kanallı olarak yapılmalarından, onlara bitkisel kazandıran yivleri görünmez. Burada ki bezemelerde amaç bitkisel görünüm verebilmek olmasına rağmen, yapılan bezeme şematik olarak kalmıştır. Burada simetri tam olarak verildiğinden geometriklikten uzaklaşmamıştır. Kıvrık dal bezemesinin sevilerek kullanıldığı diğer iki örnek; Lagina Hekate Tapınağı Propylonu⁷⁹ ve Priene Zeus Tapınağıdır⁸⁰.

Hellenistik Dönem'in erken örneklerinden Didyma Naiskos anta başlığında da⁸¹ (Res. 41) bu gelişimi izlemek mümkündür. Burada da üç volüt ile bezeme yapılmış ancak, üç sürgün yerine, biri kalın diğer ikisi ince sürgün yer almaktadır. Dıştaki sürgün profile doğru volüt oluşturur. İçteki sürgün ise daha kalın olup, başlığın hemen hemen ortasına kadar yükselir. Ve bu bölümde çanak yapraktan ikiye ayrılır. Sürgünlerden bir tanesi profil doğrultusunda aşağıya doğru kıvrılır. Diğer sürgün, yine profil kenarında ancak diğerlerinden farklı olarak yukarıya doğru volüt yapar. Böylece tek volütlü sürgünden çok volütlere, birbirine ters dönen sarmal sürgünle geçiş sağlanmış olur. Priene örneğindeki profil kenarındaki üçü de aşağıya dönen üç volüt, burada alttaki ikisi aşağıya, üstteki biri yukarıya dönen volütler şeklinde düzenlenmiştir. Aynı çanaktan çıkan diğer bir yivli kalın sürgün, bu kez ters yöne, başlığın ortasına doğru döner ve profil kenarında yer alan üstteki ilk iki volütün simetriğini oluşturur. En altta yer alması gereken üçüncü volütün varlığı blok kırık olduğu için bilinmemektedir. Olasılıkla bu sürgün Priene örneğinde olduğu gibi aşağıya incek ve başlığın alt sınırında ortaya

⁷⁹ Schober, 1933: 24, Res. 15.

⁸⁰ Rumscheid, 1994: Taf. 162. 303,3.

⁸¹ Pfrommer, 1987: Taf. 44. 1-2.

doğru, yukarıya dönen küçük bir volüt oluşturacaktır. Abakus alt sınırında yapraklarının üst kısmı görülen palmet bu volütün üzerinde yer almış olmalıydı.

Didyma Naiskos anta başlığının yan yüzü kırık olmasından dolayı buradaki bezemenin simetrik olup olmadığı anlaşılammaktadır. Priene örnekleriyle benzerliği ve ortadaki büyük palmetin varlığından dolayı, burada da simetrinin uygulanmış olduğunu kabul edebiliriz. Orta palmetin yanında yer alan ve yan yüzün hemen hemen yarısını süsleyen kıvrık dal bezeği Priene örneklerinden farklı olarak daha ileri bir aşama olarak kendi içinde de simetriye sahiptir. Priene örneklerinde ortadaki iki sürgün arasındaki ana çanaktan çıkan küçük doldurma motifi şeklindeki çiçek, burada daha da önem kazanmış ve büyük boyutlu açmış çiçeğe dönüşmüştür. Buradaki benzer ince saplı çiçeği Korinth başlıklarında da görmek mümkündür⁸². Anta başlığındaki sapların yivli olarak ve kalın bir şekilde yapılması bitkiselleşme konusunda ileri bir aşama kat edildiğini gösterir. Benzer şekilde yapılmış kıvrık dal bezemesine sahip bir başka örneği Milet Stadion'unun batı kapısına ait anta başlığında görmekteyiz⁸³.

Gelişim aşamasının diğer önemli bir örneği olarak, Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı anta başlığını⁸⁴ (Res. 48) söyleyebiliriz. Bu anta başlığında, şimdiye kadar ortada bir palmet yanlarında simetrik yapılmış kıvrık dal bezemeleri bulunurken, bundan sonra kıvrık dal bezemesi tek başına anta başlığının yan yüzünü süslemektedir. Böylece ortadaki palmetin sağında ya da solundaki bezemenin çanağı şeklindeki akanthus artık merkezi motif olur. Artık dikey sıralanmış motiflerin yerini yatay sıralanmış volütler alır. Kıvrık dal bezemesi sadeleşir. Çanak yaprağından sağa ve sola birer sürgün çıkar. Bu sürgün abakus üst sınırında ikiye ayrılır. Önce ortaya, sonra aşağıya ve daha sonra ön profile doğru, yukarıya dönen iki adet yan yana volüt oluşur. Yarım palmet üst profil seviyesinde yerleştirilmiştir. Ön yüzde de aynı şekilde yapılmış olup, böylece ön yüz ve yan yüz arasında organik bir bağ kurulmuştur. Ortada akanthus çanağından çıkan kanatlı kadın figürü yapılmıştır. Doldurma motifi olarak da çan çiçeği yerleştirilmiştir.

⁸² Y. Boysal Laodike yapısında (Lev. XIV) Erken Hellenistik korint başlıklarında görülen bu çiçeği bir gelişim aşaması olarak gösterir (Boysal, 1957: 127).

⁸³ Bu anta başlığı II. Eumenes Dönemi'ne (M.Ö. 197-159) tarihlenmektedir.

⁸⁴ Mercklin, 1962: 37, 45, Nr.110, Res. 194.

Magnesia Artemision Tapınağı anta başlığına⁸⁵ (Res. 55) bakacak olursak, Magnesia Zeus Sosipolis anta başlığına (Res. 48) benzemekle birlikte, farklı olarak akanthus çanağının üzerinde sürgünler arasında saplı açmış çiçek vardır. İlk volüt büyük, ikinci volüt küçük şekilde yapılmıştır. Bunun altında ön profile doğru aşağıya dönen küçük volüt yer alır. İki ana volüt arasından çıkan doldurma motifî şeklindeki ince saplı çiçek şimdiye kadar gördüğümüz örneklerden farklı yapılmıştır. Yivli yapılan çiçek aşağıya doğru sarkmış bir şekilde gösterilmiştir. Başlığın devamı olan frizde de bu çiçek cepheden betimlenmiş ve yonca çiçeği ile çan çiçeği doldurma motifi olarak kullanılmıştır.

Magnesia Agora Doğu Stoa Propylonu'na ait anta başlığı⁸⁶ (Res. 56) Magnesia Artemision anta başlığı ile benzer düzenlemelere sahip olmasına rağmen, bazı değişiklikler de vardır. Dikey olarak cepheden yapılmış akanthus formulu tek yapraklı çanağın arkasından çıkan iki sürgün birer dikey S çizerler. Sürgünlerde gevşeklik izlenebilmektedir. İlk volüt büyük, ikinci volüt ise çok daha küçük yapılmıştır. İkinci volütün altında üçüncü volüt yer alır. Volütlerin çıktığı sürgün yukarıya doğru yükselir. Aşağıda oluşan boşluk üç farklı çiçek ile doldurulmuştur. Ortadaki akanthus çanağı üzerindeki saplı çiçek de doldurma motifi niteliğinde küçük yapılmıştır. Bu nar ya da haşhaş kozalağı görünümünde yapılmış bir çiçektir. Akanthus şeklindeki sürgün çanağı dejenere olmuş ve çiçek çanağı şekline dönüşmüştür.

2.2 Anta Başlıklarında Görülen Bezemeler

Anta başlıkları, üç cephesinde de süsleme olması yönüyle, iki cephesinde süsleme olan köşe plaster başlıklarından ayrılır. Ancak bezeme açısından ikisinde de aynı örnekler görülür. Anta başlıkları bitkisel bezemenin yanı sıra, insan ve hayvan figürleri ile de süslenmiştir. Anta başlıklarında yan yüzlerde kullanılan bitkisel bezemeler arasında lotus palmet, kıvrık dallar, akantus (kenger), ön cephede ise, lesbos kymationu, inci-payet ve yumurta dizisi bulunmaktadır.

⁸⁵ Yaylalı, 1976: Taf.36. 1.

⁸⁶ Rumscheid, 1994: Taf. 90, 142. 6.

2.2.1 Bitkisel Bezemeler

Anta başlıklarının genelde ön cephesinde, üstten alta doğru, ion kymationu, anthemion, lesbos kymationu, yan yüzde ise kenger çanaktan çıkan sarmal dal motifi yer alır. Bunların gelişimi anta başlıkları için önemlidir. Bezeklerin stil gelişimini anlayabilmek için Anadolu'daki sanatın şekillenmesine sebep olan olayları bilmek gerekir⁸⁷.

2.2.1.1 İon Kymationu

İon kymationları, sütun başlıkları, friz, plaster başlıkları, sima, geison, tavan kaseti, anta başlıkları gibi pek çok mimari yapı elemanında ve ayrıca seramik, lahitler⁸⁸ ve kandiller⁸⁹ üzerinde estetik kazandıran süsleyici unsur olarak kullanılmıştır. İon kymationu, yumurta, yumurtaların oturduğu çanak kısmı, yumurta ile çanak arasındaki kanal ve yumurta dizilerinin aralarına konulmuş mızrak uçlarından oluşmaktadır⁹⁰.

⁸⁷ Anadolu, M.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında Pers egemenliğine girmiştir. Perslerin baskılarından kaçan sanatçılar Yunanistan'a göç etmişlerdir. Bunun da sonucunda Pers yönetimi altındaki yörelerde, sanat etkinlikleri durma noktasına gelmiştir. Coğrafi konumu gereği Persler tarafından kontrol altına alınamayan Lykia'da ise durumun değişik olduğunu görüyoruz. Burada sanat etkinlikleri kesintiye uğramaksızın M.Ö. 6. yüzyıldan 4. yüzyıla kadar sürer. M.Ö. 4. yüzyıl ortasından itibaren Pers egemenliğinden özellikle etkilenen İonia ve Karia'da geniş programlı ve çok önemli yapıların yapımına başlandığını öğreniyoruz. Bu dönemin ünlü yapıları, Halikarnasos Mauseleum'u, Ephesos Artemis Tapınağı ve Priene Athena Tapınağıdır. Ancak sanat etkinlikleri konusunda ümit veren bu olumlu başlangıç sürekli olmamış, tersine yeniden önceki dönemkine benzer bir belirsizlik ortamı olmuştur. Bunun da nedeni, bu yüzyılın siyasi kargaşası ve büyük İskender'in mirasından oluşan krallıkların birbirine karşı güç denemeleri olmalıdır. Bu karışık siyasi durum M.Ö. 2. yüzyıla, Pergamon egemenliğinin getirdiği barış ortamına kadar sürer. Bu dönemde Anadolu'da yeniden başlayan sanat alanındaki canlanmayla birlikte küçük yerleşim merkezlerinde bile hızla yapılanma izlenebilmektedir. Helenistik çağ sanatı üzerine çalışan araştırmacıların bazıları, antik kaynaklar yardımıyla kesin olarak M.Ö. 4. yüzyıl ortalarına tarihlenen Halikarnasos Mauseleumu'nun konularıyla ilgili kısımları daha çok incelemişlerdir (Koçhan, 1995: 23-24).

⁸⁸ Siyah figür tekniğinde yapılmış olan Klozemenai lahitleri üzerinde de ion kymationu bezemesi yapılmıştır. Tarih olarak M.Ö. 500-480 (Cook-Dupont, 2003: 125).

⁸⁹ İon kymationu ile omuz bezemesine sahip pek çok kandil örneği mevcut olup bunlardan bir tanesinde, M.Ö. II. yüzyılın son çeyreği ile M.Ö. 1. yüzyıla tarihlenen Ephesos atölyesine ait olduğu düşünülen kandildir (Tezgör-Sezer, 1995: 121-122, Lev. 325; Mansel, 1940: 89-139. Lev. XX, LIX).

⁹⁰ İon kymationu ve inci-payet dizisine ait tanımlamalar şunlardır;

Yumurta : Ovolo profiline işlenen, üstten alta doğru sivrilen oval yumru.

Kabuk : Yumurtaların içine oturtulduğu, etrafını dar ve yüksek kabartma şeklinde çeviren, yumurta ile bütünleşen kısım.

Kanal : Yumurta ile kabuğu birbirinden ayıran oyuk.

Mızrak ucu : İki kabuk arasında yer alan, kabuklarla temasta olan öge.

İnci-payet dizisi : Astragal bölümüne işlenen inci ve payetten oluşan dizi. (Koçhan, 1995: 19).

M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısından Halikarnassos Mausoleum'u ve Priene Athena Tapınağı'na ait bezekler dışında elimizde başka örnek olmadığından, Helenistik çağ lotus-palmetlerinin başlangıç stilini saptayabilmek amacıyla ünlü mimar Pytheos'un çalıştığı iki yapının örneklerini karşılaştırarak konuya başlamak yararlı olacaktır⁹¹.

M.Ö. 4. yüzyıl ortalarında yapılmış örneklerdeki yumurta bezemelerinde, yumurtalar yumuşak, yuvarlak hatlarda ve doğal görünümündedir. Daha sonraki dönemde yapılan örneklerde doğallık yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır⁹². M.Ö. 3. yüzyılda yumurtalar sivrilmiş ve çanaklarla aralarındaki kanallar iyice genişlemiştir. Çanakların kenarları ile ara profiller ince ve keskin, yumurtalar biraz daha sıkışmıştır. M.Ö. 2. yüzyılda yumurtaların üstleri düz kesilmiş, şişkin, sert ve sivridirler. Çanaklar yumurtaların altına kadar girmiş, kanallar iyice genişlemiştir. Ara profiller dar ve keskin sırtlıdır. Yumurtaların yüksek kabartma şeklinde yapıldığı, parçalanmış görünüm ise Geç Helenistik Dönem de görülmektedir. Bu dönemde derinlik azalır ve yüzeysellik hakim olur.

Augustus Dönemi'nde yumurtalar sivri yapılmış ve üst bölümleri içe doğru yuvarlatılmıştır. Yumurtalar çanaktan derin oyukla ayrılmaya başlamıştır. Yüzeysel yapılmış, neredeyse yarım olan yumurtalar da bu dönemin bezemelerindedir.

2.2.1.2 Anthemion

Anthemion mimari yapı elemanlarından sima, friz, tavan kasetleri, ion sütun başlıkları, figürlü seramikler, anta ve plaster başlıklarında, geison, sütun ve duvar altlıkları ile sunaklarda görülmektedir. Bu antik mimaride lotus ve palmet dizisinden oluşan bir bezeme şerididir⁹³. Bu bezeme şeriti, dizilişine göre ikili ve üçlü dizim olmak üzere iki gruptan oluşmaktadır⁹⁴.

⁹¹ Koçhan, 1995, 68.

⁹² Priene Athena Tapınağı baştaban tacı üstündeki sertliğin egemen olduğu yumurtalarda doğallık hemen hemen yok olmuştur. Bu yapının tarihi Fyfe'a göre M.Ö. 300 (Fyfe, 1936: 28), Ganzert'e göre ise M.Ö. 4. yüzyılın son çeyreği olmalıdır (Ganzert, 1983:170).

⁹³ Er, 2004: 29.

⁹⁴ İkili Dizim : Kapalı palmet ile lotus çiçeğinin dönüşümlü olarak kullanıldığı bezeme kuşağı.

Üçlü Dizim : Açık ve kapalı palmetler arasına lotus çiçeklerinin yerleştirildiği bezeme kuşağı (Koçhan, 1995: 17-18).

Hellenistik Dönem anta başlıklarından Magnesia Agora Doğu Stoa Propylonu, Magnesia Artemis Tapınağı, Milet II. Eumenes Gymnasionu ikili dizinde yapılmış anta başlıkları arasındadır. Magnesia Tiyatro anta başlığı ile yeri tam olarak tespit edilememiş Magnesia'dan bulunup İstanbul Arkeoloji Müzesinde sergilenen anta başlığı üçlü dizinde yapılmıştır.

Tarihsel olarak anthemion bezemesi şu şekilde bir gelişim göstermektedir; M.Ö. 4. yüzyıl ortalarında anthemion bezemesi tüm alanı kaplar. Bezemeler dolgun şekilde yapılmıştır. Lotus çiçeği birer yan ve birer aks yaprağından oluşur. Palmetler yayvan şekilde işlenmiş, bir aks ve üçer yan yapraklıdır. Yan yapraklar geniş ve dolgundur.

M.Ö. 3. yüzyılda palmet yan yaprak sayıları artar. Bezemelerdeki sertleşme iyice belirginleşmiş, neredeyse ahşap oymacılığa benzemiştir. Bu yüzyılın sonlarına doğru motifler küçülmeye başlayarak lotus-palmet vurgusu ve ahşap oymayı andıran durum ortadan kalkmış, bezeksel görünüm iyice artmıştır. Bezeksel görünümün iyice belirginleşmesi ayrıntıların yeterince işlenmemiş olmasından kaynaklanmaktadır⁹⁵.

M.Ö. 2. yüzyılda anthemion bezemesinde Barok stilin etkisi görülmektedir. Bezemelerde küçülme ve çok sayıda bezemenin dar alana sığdırılması söz konusudur. Bezemede yeterince ayrıntıya yer verilmemiş olup, bezeme ince ve zarif yapıdadır. Bu dönemde kıvrık dalların sürgün vermesi ve bunun dolgu malzemesi olarak kullanılması yeniliktir.

M.Ö. 1. yüzyılın ilk yarısında bezemeler yüzeysel görünümde yapılmıştır. Augustus Dönemi'nde yapraklarda narinleşme, kırılabilir incelikte görünüm varken, dönem sonuna doğru bezeklerde dolgunlaşma dikkati çeker.

2.2.1.3 Lesbos Kymationu

Lesbos kymationu, antik mimaride genellikle kyma reversada kullanılan kalp biçimli yapraklar ile bunların arasında mızrak uçlarından oluşan bezeme şerididir⁹⁶.

⁹⁵ Koçhan,1995: 37.

⁹⁶ Er, 2004: 213.

Lesbos bezemesini, geison, anta kaidesi ve başlığı, friz tacında, arşitravın soffit⁹⁷ bölümlerinde, kapı-pencere söve ve lentolarında, lahit, sunak ve heykel kaidelerinin hem üst kısımlarında hem de tabanlarında, plaster başlıklarında, başlıkların abakusu ve seramik kaplar üzerinde⁹⁸ görmekteyiz.

Kyma teriminin geçtiği en erken örnek Aeschilos'a atfedilen küçük bir parçadır. Burada Lesbos kymationundan bahsettiği anlaşılmıştır⁹⁹. Lesbos kymationlarının Anadolu'da bilinen en erken örneği Neandria'dan bir Aeol sütun başlığı üzerindedir¹⁰⁰. Benzer örnekler ise Arkaik Ephesos Artemis Tapınağı, Phokaia¹⁰¹, Aigai ve Didymada ion sütun başlıklarının ekinusunda karşımıza çıkmaktadır. Erken örneklerde Lesbos yaprağı, şematik olarak yapılmış yumurta dizisine benzer. Çatal yaprak çizgi halinde verilmiş olup, ara profil ion kymationların da olduğu gibi dil sırasına benzer şekilde işlenmiştir. Zamanla lesbos çatal yaprağı iki çizgi halinde verilmiştir.¹⁰² Lesbos çatal yaprağını iki çizgi halinde, Anadolu'daki ilk örnek olarak Ephesos Artemis Altarı'nda görmekteyiz¹⁰³.

Lesbos kymationu tarihsel olarak şu şekilde bir gelişim göstermiştir. M.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğindeki önemli bir gelişme Sidon Satrap Lahti lesboslarının iki çizgi çatal yaprak yanında, yaprağın alt ucunun sivrilerek yükselmesidir¹⁰⁴.

M.Ö. 4-3. yüzyıllarda bazı örneklerde yaprak kenar çerçevesinin rölyef halindeki konturunun orta kısımları yivlendirilmiştir. Çatal yaprağın yanlara doğru

⁹⁷ Lesbos kymationu'nun arşitravın soffit bezemelerinde kullanımı Hellenistik Dönemle başlar. Roma Dönemi'nde de devam eder. Roma Dönemi'ne ait Perge Tiyatrosu'na ait arşitrav üzerinde de Lesbos kymationu bezemesi yapılmıştır (Abbasoğlu, 1994: 83, Lev. XXX-1).

⁹⁸ Schefold, 1967: Res. 226.

⁹⁹ Aeschilos kyma terimini süsleyici motiflerle ilgili olarak kullanmış olduğu anlaşılmıştır. Şair lesbos kymationu tabirini kullanmakta ve bunu " ritmik olarak birbirini takip eden üçgen yapraklar serisi" olarak izah etmektedir. Burada Lesbos yaprakları ile muayyen bir motifin belirtildiği, kyma (κύμα) ile de kelimenin esas anlamı olan dalga yani bu tip bir motifin tatbik edilmiş olduğu yüzeydeki ondülasyona işaret edilmiş olduğu söylenebilir (Erder, 1967: 4.)

¹⁰⁰ Lesbos kymationları konusundaki ilk çalışma Weickert'indir. Ganzert lesbos kymationlarına, Arkaik Dönem Neandria başlığı ile başlayarak, Klasik, Hellenistik ve Roma Dönemi için Anadolu ile Yunanistan'dan örnekler vermiş ve Lesbos kymationu'nun gelişimine de değinmiştir (Ganzert, 1983: 125).

¹⁰¹ Akurgal, 1961: 283, Res. 252.

¹⁰² Erken kyma örneklerinde zamanla normal kyma formu oluşmaya başlamıştır. Ganzert'e göre, normal kyma formu için üç özellik gereklidir. Bunlar kyma yaprak kenarında çift dalga, çatallaşmış orta damar ve tam kulak oluşmuş olmasıdır (Ganzert, 1983: 142).

¹⁰³ Alzinger, 1974: 120, Taf. 171a-14.

¹⁰⁴ Ganzert, 1983: 140, Abb. 143.

genişleyip, yukarı dönük şekilde gelen uçlarının aşağıya doğru sarkması M.Ö. 2. yüzyılda görülmeye başlar. Çatal yaprak ve bunun sapı kalınlaşarak uzar. Bu uzayan sap Lesbos yaprağı alt ucunu ikiye ayırarak arasına girer ve alt sınırı oluşturur. Lesbos yaprağı böylece simetrik olarak ikiye bölünmüş olur.

M.Ö. 1 yüzyılda çatal yaprak yanlara doğru daha da gelişmesiyle yaprak içini kaplamıştır. Bu dönemde çatal yaprak bağımsız bir motif görünümü kazanmıştır. Lesbos yaprağı, çatal yaprağın aldığı şekle bir çerçeve zemin olmuştur.

2.2.1.4 Sarmal Dal

Sarmal dal bezemeleri, bitkisel bezemelerden esinlenerek yapılmış, ana dal ve akanthus yapraklarından oluşmuştur. Kıvrımlı sürgünleri olan ana dal, başta akanthus bitkisinin yaprakları olmak üzere, değişik türden birçok yaprak, çiçek, hayvan ve insan figürlerinin katılması ile oluşturulmuş kompozit bir bezemedir. Kıvrık dal¹⁰⁵ bezemeleri simalarda, frizlerde, paye ve anta başlıklarında, kapı ve pencere pervazlarında, sütun kaidelerinde ve sofıterde mimari bezeme elemanı olarak yoğun bir şekilde kullanılmıştır.

Önceleri sarmal dallarda üç sürgün yapılırken, M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülen dört sürgünlü sarmal dallar Batı Anadolu'da yaygın bir uygulama alanı bulmuş, bu yüzden bazı kaynaklarda "İon Tipi" sarmal dal olarak geçmiştir¹⁰⁶. Simalarda M.Ö. 3. yüzyıla kadar geçerli olan bu şemanın yanı sıra 3 sürgünlü örnekler nadir de olsa kullanılmıştır.

Erken Hellenistik Dönemde sarmal dallarda yoğun motif kullanımı henüz yoktur. Sarmal dallar bitkisel görünümünden uzaktır. Motif çeşitliliği görülmez ve motifin kalınlığı aynı ölçüde devam eder. Ana dal yivli ve ince işlenir.

M.Ö. 3. yüzyılın 2. yarısında sürgün sayısında azalma olmasına karşın motiflerde çeşitlilik artar ve çeşitli çiçek, tomurcuk bezemeleri görülür. Bezeme

¹⁰⁵ Pfrommer'e göre kıvrık dal bezemesi İtalya kökenlidir. Messa'da kıvrık dal bezemeli sütun gövdesinde, çiçekli kıvrık dal bezemesi yer alır. İtalya'nın kiler izleme şeması diye bilineni takip eder. Helix ya da çiçek sapsarı kıvrık dalın tepesinden yukarı doğru veya aşağıda en alt noktasından çıkıp esas dalın dalgalı çizgisini izler ve bu yayın içini dolduran bir sarmal ya da çiçekle sona erer (Pfrommer, 1988: 63).

¹⁰⁶ Gündüzalp, 1984: 30.

artmasına rağmen bezemeler ince, narin hatlarla yapıldığı için boğucu görünümünden uzak, boşlukların olduğu sade bir görünüm kazanmıştır. Sürgün sayısı ise ikiye ve bire iner.

Yüksek Hellenistik Dönemde sarmal dal bezemelerinde barok etki görülmesi ile yüksek kabartma şeklinde yapılmış ve ışık gölge kontrastı yaratılmıştır. Ana dallar ince başlar, örtü yaprağına doğru gittikçe kalınlaşır. Örtü yaprağının altında ise yeniden incelik. Ana dallar düz ince yivli bükümlüdür. Diğer motifler (çiçek, rozet gibi) bağımsız olarak yerleştirilirler. İki sürgün veren örnekler Pergamon’da sık karşılaşılan bir biçim olduğu için “Pergamon Tipi” olarak da tanımlanabilir¹⁰⁷.

Geç Hellenistik Dönemde sarmal dal bezemeleri sertlik kazanmaya başlamıştır. Motifler oldukça etli görünümde yapılmıştır. Dalları örtü yapraklarının altında ince başlayıp, daha sonra kalınlaşır. Bu dönemde, sarmal dal bezeme aralarında değişik doldurma motifleri de görülür. M.Ö. 1. yüzyıla gelindiğinde ise, sarmal dallar doğallıktan uzak çizgisel görünümde yapılmıştır. Dalları ve sürgünlerde yassılaşıma dikkat çeker. Yüksek Hellenistik Dönem’de bezemelerdeki zenginlik azalmış, bezeme zemininde boşluklar oluşmuştur. Bu sarmal dallar arasında insan ve hayvan figürlerinin yapıldığı örnekler de vardır.

2.2.1.5 İnci-Payet Dizisi

Anta başlıklarında önemli bir diğer süsleme de inci-payet bezemesidir. İnci-payet bezemesi bazen tüm bezeme kuşaklarını birbirinden ayırır, bazen de en alttaki bezemenin altında yer alır. İnci-payetlerin hiç kullanılmadığı anta başlıkları da vardır. İnci-payet dizilerinin bezeme kuşaklarını birbirinden ayırdığı örnekler arasında Erectheion Tapınağı (Res. 13-14), Samotrake II. Ptolemaios’un Propylonu (Res. 46), Magnesia Artemis Tapınağı (Res. 55), Magnesia Agora Doğu Stoa Propylonu (Res. 56), Alabanda Apollon İstimos Tapınağı Sunağı, Stratonikeia Augustus-İmparatorlar Tapınağı (Res. 68) anta başlıklarını ve Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı plaster başlığını (Res. 49) gösterebiliriz. İnci-payet dizisi görülmeyenler; Didyma Apollon Tapınağı, Ephesos Arkadiane Caddesi’nde bulunan anta başlığı (Res. 62), Priene

¹⁰⁷ Gündüzalp, 1984: 32.

Athena Tapınağı (Res. 39), Magnesia'nın anta başlığı¹⁰⁸ (Res. 55), Pergamon Gymnasion Tapınağı (Res. 52), Ephesos Agora Batı Kapısı anta başlıklarıdır.

2.2.2 Figürlü Bezemeler

Bu örnekler arasında tanrı, tanrıçanın yanı sıra, eros, grifon, sfenks gibi figürlerle yapılmış anta başlıkları vardır. Ayrıca mitolojik bir konunun işlendiği anta başlığı örnekleri de bulunmaktadır¹⁰⁹. Bunlar arasında tanrı ve tanrıça ile karışık yaratık figürlülüler olmak üzere iki ayrı tip görülmektedir.

2.2.2.1 Tanrı ve Tanrıçalar

Tanrı ve tanrıça figürlerinin işlendiği anta başlıklarında hem bitkisel hemde figürlü bezeme bir arada kullanılmıştır. Bu şekilde bezenmiş örneklerden bir tanesi de Pergamon Hermes Herakles Tapınağı plaster başlığı (Res. 27) olup, Korinth tipi bir örnektir. Yarım yatay kırıktır. Uzun kenarın üstünde basit bir akantus motifi yer almaktadır. Kısa kenarda ise sundurma sütunlara doğru akantus yaprakları ve sarmaşık dalları arasında en üste küçük kanatlı bir figürün torzosu yer alır. Başında miğferi olan kanatlı bir erkek figürü ile süslenmiştir. Başы hasar görmüş olduğu için yüze ait özellikleri bilemiyoruz. Figürün başы tam korunamamış olmasından dolayı¹¹⁰, betimleme için bazı araştırmacılar Eros, bazıları da Hermes olduğunu düşünmektedir.

Diodoros Paspalos Exedrası anta başlığında da (Res. 31), bitkisel bezeme ile bütünleşmiş figürler görmek mümkündür. Anta başlığı B odasının girişinde mevcut ve

¹⁰⁸ İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen başlığın anta başlığı mı? Ya da plaster başlığı mı? Olduğu konusunda iki farklı görüş vardır. Bazı çalışmalarda anta başlığı olarak (Erder, 1967: 26; Yaylalı, 1976: 135, Taf. 36; Pfrommer, 1987: 159), bazı çalışmalarda ise plaster olarak değerlendirilmiştir (Eugen-Mercklin, 1962: 36; Rumscheid 1994: 42, Taf. 93). Bana göre ise anta başlığı olmalıdır. Çünkü bloğun arka tarafında üzerine oturacağı bloğun geçki yeri yapılmıştır. Paye başlığı olsaydı, herhangi bir geçki yerine gerek yoktu, plaster başlığında ise köşe plateri olması içinde köşe ile bağlantıyı sağlayacak geçki olması gerekirdi. Ayrıca bu anta başlığının her iki üst köşesinde yarım palmet işlenmiş ve yan yüzdeki bezeme ile bağlantı sağlanmıştır. Yani bezeme her iki yan yüzde de devam etmekte, böylece üç yüzünün de bezenmiştir. Tüm detaylar bunun bir anta başlığı olduğu düşüncesini güçlendirmektedir.

¹⁰⁹ Klaros Apollon Tapınağı'na ait anta başlığında çıplak olan erkek figürünün Apollonla ilişkili olduğu düşünülmektedir. İlyada'dan Apollon'un, Pheresoğlu Admetos'un iki atını terbiye ettiğini öğreniyoruz. Nikelerin haber getirdiği ve burada atların terbiye edilme işlemi sırasında Apollon ile Zeus arasındaki haberleşmeyi temsil ediyor olabilir. Çıplak figürlerin ise atların bakıcısı olduğu, "Dioskurides" tipli kişinin de tapınağın başrahibi Mopsos diye önerilmiştir (Koçhan, 1997: 141).

¹¹⁰ Webb, 1996: 68.

oldukça iyi durumdadır¹¹¹. Başlık dörtgen şeklinde, üç bölümden oluşmaktadır. Ve iki bölümünde süsleme yer almaktadır. En üstte stilize edilmiş motifler, çiçekler, palmetler, kıvrık dal ve akantus yapraklarından oluşan bezemeler bulunmaktadır. En alttaki dar bölümde Eroslar vardır. Betimleme Erosların taşıdığı bir girland frizine sahip ve akanthus yapraklarıyla Korinth düzenini andıran tarzda yapılmıştır¹¹². Anta başlığı üzerindeki bezemeler çok ince ve ayrıntılı işlenmiştir.

Bir başka figürlü örnek ise, Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı anta başlığıdır (Res. 28). Bu anta başlığı akanthus çanağından çıkan bir kadın figürü ile bezenmiştir. Anta başlığında en üste boş kalın bant, bu silmenin altında ise küçük bitkisel motifler ve kıvrık dallar arasında bir kadın figürü bulunmaktadır. Bu figür ranke tanrıçası olmalıdır. Tanrıça cepheden ayakta duran ve iki eliyle kıvrık dallardan tutmuş şekilde betimlenmiştir. Yüz tahrip olmuş ve başındaki polos altında saçlar geriye taranmıştır. Üzerine peplos giymiş ve belinden kemerlidir.

Ranke tanrıçasının betimlendiği bir diğer örnek ise, Didyma Apollon Tapınağı figürlü köşe plaster başlığıdır. Plaster başlığında bitkisel bezeme arasından çıkan kadın figürü vardır (Res. 30). Başlık her iki kenarından kırıktır. Üstte bezemesiz bir silme, altında ise ortada cepheden kanatlı bir kadın figürü yer alır. Muhtemelen ranke tanrıçası olan figürün yüzü tahrip olmuştur. Figürün üzerindeki peplos belinden kemerli, etek bölümü ise dışa kıvrık akantus yapraklarından oluşmaktadır. Figürün kolları dirsek bölümüne kadar yapılmış ve bu bölümden itibaren ise kanatları başlamaktadır. Başında polos vardır. Plaster başlığı kırık olduğu için diğer bezemeleri hakkında bilgi veremiyoruz.

Batı Anadolu Hellenistik Dönem anta başlıklarında tanrı ve tanrıça figürleri M.Ö. 2. yüzyıldan itibaren karşımıza çıkmaktadır. Bu figürler Augustus Dönemi ve sonrasında da anta başlıklarında sevilerek kullanılmıştır. Ankara Augustus Tapınağı anta başlığı¹¹³ Geç Augustus Dönemi kullanımına güzel bir örnektir.

¹¹¹ Webb, 1996: 68.

¹¹² Radt, 2001: 124.

¹¹³ Krencker-Schede, 1936: 36, Taf. 13.20; Schede-Schultz, 1937: 12.

2.2.2.2 Karışık Yaratıklar

Mimari yapı elemanlarında karışık yaratık figürleri ile bezemeyi biz daha çok Roma Dönemi'ndeki paye başlıklarında görmekteyiz. Ancak Hellenistik Dönem anta başlıklarının az miktardaki örneğinin de karışık yaratıklarla bezenmiş olduğu tespit edilmiştir. Bu örneklerden bir tanesi de Magnesia Tiyatrosundan bir anta başlığıdır ¹¹⁴ (Res. 54). Bu bezeme başlığın yan yüzünde kullanılmıştır. Ön yüz ise, ion kymationu, anthemion dizisi, lesbos kymationu ve inci-payet dizisi ile bezenmiştir. Anta başlığının üst bölümü tahrip olmuştur. Altında ise ortada kapalı bir palmet bezemesinin iki yanında grifon figürleri yer alır. Grifonların ayakları kıvrık dal bezemesi üzerine basmaktadır. Her iki grifonda aynı şekilde başlarını geriye çevirmiştir. Grifonların etrafında ise kıvrık dal motifleri bulunmaktadır.

¹¹⁴ Yaylalı, 1976: Taf. 36. 3-4.

2.3 Anta Başlıklarında Ön Yüz Bezemeleri Tablosu

ARKAİK DÖNEM ANTA BAŞLIKLARI			
YAPI	ÜST KUŞAK	ORTA KUŞAK	ALT KUŞAK
Didyma'dan Anta Başlığı	Üst üste bindirilmiş üç adet tomruk biçimli profil ile bezenmiştir.	Silindirik Profil	Silindirik Profil
Samos Hera Tapınağı	Silindirik Tomruk Biçimi	Silindirik Tomruk Biçimi	Silindirik Tomruk Biçimi
Paestum Hera Tapınağı	İnci-Payet bordürü ile sınırlanmış bezeme bandı içinde, lotus-palmet bezemesi her iki köşede birer rozet motifi. En altta ise dikdörtgen formda yanlardan yukarıya doğru saksı şeklinde genişleyen düz silme yer alır. Silmenin en alt bölümü meander motifi ile bezenmiştir.	-----	-----
Sybaris Depolama Odalarından	Üstte abakus bölümü, altında ise bezeme bandı içinde yumurta ve ok dizisi, altta her iki köşede volüt yer alır. En altta ise dikdörtgen formda yanlardan yukarıya doğru saksı şeklinde genişleyen düz silme vardır.	-----	-----
Argos'dan Anta Başlığı	Üstte abakus, bunun altında her iki köşede volüt yer alır. En altta ise dikdörtgen formda yanlardan yukarıya doğru saksı şeklinde genişleyen düz silme, silmenin etrafı yivlerle bezenmiştir.	-----	-----
Melanpagos'tan Aiol Anta Başlığı	Abakus ve faskia bölümü yer alır.	Üst üste bindirilmiş aşağıya doğru kademeli olarak yapılmış iki sıra silindirik biçimli profil yer alır. Her iki köşesinde volüt	Alçak bir kaide yer alır.

		sarmalların arasından fişkırın palmet görülmektedir.	
Samos Altar	İon kymationu ile bezenmiştir.	İon kymationu kenarlarında ise üst üste bindirilmiş üç volüt ve bu volütten çıkan kaulis çanağı içindeki kıvrık dal filizleri yer alır.	Düz bir silme yer alır.

KLASİK DÖNEM ANTA BAŞLIKLARI			
YAPI	ÜST KUŞAK	ORTA KUŞAK	ALT KUŞAK
Ephesos'den Anta Başlığı Parçası	-----	Sadece rozet bölümü korunabilmiş olup, muhtemelen her iki köşede rozet bulunmaktadır.	-----
Athena Parthenon Tapınağı	İnci-payet, meander dizisi, lesbos kymationu,	Anta gövdesi anthemion dizisi ile bezenmiştir.	-----
Erectheion Tapınağı	Abakus, fascia, lesbos kymationu, inci-payet dizisi, ion kymationu, inci-payet dizisi ile bezenmiştir.	Anta gövdesinde bir bezeme bandı içinde anthemion bezemesi yer alır.	En altta inci-payet dizisi vardır.
Athena Nike Tapınağı	İon kymationu, düz silme, ters lesbos kymationu, astragal, düz lesbos kymationu, astragal ile bezenmiştir.	Anta gövdesinde bir bezeme bandı içinde anthemion süslemesi görülmektedir.	-----
Limyra Zemuri Sarayı	Anthemion, ion kymationu, lesbos kymationu, üzerinde iki adet grifon bulunmaktadır.	-----	-----
Xanthos Nereidler Anıtı	İon Kymationu, Astragal	Lesbos Kymationu	İon Kymationu, Anta Gövdesinde Rozet Dizisi

HELLENİSTİK DÖNEM ANTA BAŞLIKLARI				
YAPI	ÜST KUŞAK	ORTA KUŞAK	ALT KUŞAK	AKSİA-LİTE
Labraunda Andron B	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu, İnci-Payet	+
Labraunda Zeus Tapınağı	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu, İnci-Payet	+
Labraunda Güney Propylon	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu, İnci-Payet	+
Labraunda Doğu Propylon	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu, İnci-Payet	+
Pergamon Athena Altarı	-	Anthemion	-	-
Priene Athena Tapınağı	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu	+
Sardeis Artemis Tapınağı	İki Kademeli Düz Silme	İon Kymationu, İnci-payet Dizisi	Lesbos Kymationu, Anta Gövdesinde Defne Çelengi	-
Didyma Naiskos	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu	+
Bodrum Müzesi'nden	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu	+
Milet Müze Deposu'ndan	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu	+
Samothrake Ptolemaion	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu	-
Pergamon Demeter Tapınağı	Kademeli Düz Silme	İon Kymationu	Astragal	-
Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı	Anthemion	Lesbos Kymationu	-	+
Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu	+
Latmos Herakleia	Kademeli Düz Silme	Rozet Dizisi	-	-
Pergamon Gymnasion	İon Kymationu	Lesbos Kymationu	-	-

Tapınağı				
Magnesia Tiyatro	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu	+
Magnesia Artemis Tapınağı	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu	+
Magnesia Agorası Doğu Stoa Propylonu	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu	+
Priene Zeus Tapınağı	İon Kymationu	Anthemion (Ters)	Lesbos Kymationu	+
Alabanda Apollon İsotimos Tapınağı	İnci- Payet Dizisi	Anthemion, İnci- Payet Dizisi	Lesbos Kymationu, İnci- Payet Dizisi	+
Lagina Hekate Tapınağı	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu	+
Priene Aşağı Gymnasion	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu	+
Ephesos Arkadiane Caddesi	İon Kymationu	Anthemion (Ters)	Lesbos Kymationu	-
Lagina Propylon	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu	+
Stratonikeia Augustus- İmparatorlar Tapınağı	İon Kymationu	Anthemion	Lesbos Kymationu	+

2.4 Anta Başlıklarında Yan Yüz Bezemeleri Tablosu

Yapı	Motif	Simetri
Labraunda Andron B	Merkezde bir akanthus çanağından çıkan sarmal dallar	+
Labraunda Zeus Tapınağı	Merkezde düz-ters ikili palmet, yanlarda birer akanthus çanak içinden çıkan sarmal dallar	+
Labraunda Güney Propylon	Merkezde palmet, yanlarda birer akanthus çanak içinden çıkan sarmal dallar	+
Labraunda Doğu Propylonu	Merkezde bir çanak içinden çıkan dallar, çanak üzerinde ise palmet motifi	+
Priene Athena Tapınağı	Merkezde palmet, yanlarda birer akanthus çanak içinden çıkan sarmal dallar	+
Sardeis Artemis Tapınağı	İki Kademeli Düz Silme, İon Kymationu, İnci-payet Dizisi, Lesbos Kymationu, Anta Gövdesinde Defne Çelengi	-
Didyma Apollon Naiskos	Merkezde palmet, yanlarda birer akanthus çanak içinden çıkan sarmal dallar	+
Bodrum Müzesi'nden Plaster	Sarmallar var. Fakat kırık olduğu için tam olarak anlayamıyor	-
Milet Müze Deposu	Merkezde akanthus çanak içinden çıkan sarmal dallar	+
Pergamon Demeter Tapınağı	Kademeli Düz Silme, İon Kymationu, Astragal	-
Magnesia Zeus Sosipolis	Merkezde bir akanthus çanak içinden çıkan ranke tanrıçası, sarmal dallar	+
Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı	Merkezde bir akanthus çanak içinden çıkan sarmal dallar	+
Milet II. Eumenes Gymnasionu	Merkezde kapalı bir palmet, yanlarında simetrik birer akanthus çanaktan çıkan sarmal dallar	+
Latmos Herakleia	Kademeli düz silme, rozet dizisi	-
Pergamon Gymnasion Tapınağı	İon Kymationu, Lesbos Kymationu	-

Knidos İonik Avlu	Düz bir silme, lesbos kymationu, silmenin orta bölümüne kapalı bir palmet altta, üç adet akantus çanağının her birinden üç adet kıvrık sarmal dal çıkmaktadır.	-
Magnesia Tiyatro	Merkezde bir akanthus çanakiçinde palmet, her iki yanda simetrik grifon, altta inci-payet dizisi	+
Magnesia Artemis Tapınağı	Merkezde bir akanthus çanak içinden çıkan ana dallar	+
Magnesia Doğu Stoa Propylonu	Merkezde bir akanthus çanağından çıkan ana dallar	+
Priene Zeus Tapınağı	Merkezde palmet, yanlarda birer akanthus çanak içinden çıkan sarmal dallar	+
Lagina Hekate Tapınağı	Simetrik olarak yapılmış iki akanthus çanak içinden çıkan sarmal dallar	+
Ephesos Arkadiane Caddesinden	Merkezde bir akanthus çanak içinden çıkan ana dallar	+
Priene Aşağı Gymnasion	Akanthus çanak içinden çıkan sarmal dallar	+
Lagina Propylonu	Merkezde bir akanthus çanağından çıkan ana dallar	+
Stratonikeia Augustus-İmparatorlar Tapınağı	Merkezde palmet, yanlarda birer akanthus çanak içinden çıkan sarmal dallar	+
Ankara Augustus Tapınağı	Kenger yaprakları üzerinde Nike Figürü	+

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTA BAŞLIKLARININ GELİŞİMİ

3.1 Arkaik Dönem Anta Başlıkları

Arkaik Dönem’de Sofa, Dor, Aiol ve İon tipi anta başlıkları görülmektedir.

3.1.1 Sofa

Arkaik Dönem’den itibaren görülmeye başlanan “sofa” ya da “proto-ionik”¹¹⁵ formundaki anta başlıkları, kavetto profil tarafından karakterize edilmiştir. Bu örnekler ilk Pelephonnesos, Korkyra, İtalya ve Batı Yunanistan’da görülmektedir.

Sofa tipi anta başlıklarına ilk örnek olarak Sybaris delil gösterilmiştir. Bu örnek M.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen, tek bir tapınağa ait iki adet anta başlığıdır¹¹⁶. Her iki anta başlığında da abakusun tabanı boyunca henüz tam yumurta formunu almamış olan ion kymationu ve ok dizisi devam eder. Anta başlığında üstten alta doğru, düz bir silme profil olan abakus üzerinde bezeme bandı ve bunun altında her iki köşede volütler bulunmaktadır. Sybaris anta başlığına benzer bir örnek de Argos’da bulunmuştur (Res. 6-7).

M.Ö. 6. yüzyılın ortalarına tarihlenen örnek Paestum’da Bazilika da Sele del foce de Heraionun Hazinesi’nde bulunan sofa tipi anta başlığıdır. Ancak bu başlığın büyük bir bölümü noksan ve aşınmıştır¹¹⁷.

Metapontum da Tapınak BII’de¹¹⁸ sofa tipi anta başlığı bulunmuştur. Anta başlığı yaklaşık olarak M.Ö. 530’a tarihlenmektedir. Bu başlık, yatay bir

¹¹⁵ Arkaik Dönem Didyma anta başlığından yola çıkarak Dinsmoor anta başlıklarını “Proto İonik”, “Sofa” formu olarak adlandırır (Dinsmoor, 1950: 133).

¹¹⁶ Barletta, 1990: 53.

¹¹⁷ Burada üç farklı anta başlığı parçası tespit edilmiş, ölçü ve bezeme olarak incelendiğinde bu başlıkların üçününde aynı yapıya ait olduğu anlaşılmıştır (Barletta, 1990: 53).

¹¹⁸ Tapınak BII, Güney İtalya’da Ugento’da, modern Lecce yerleşimi yakınındadır.

bant dizisi ile dekore edilmiştir¹¹⁹. Başlığın büyük bölümü noksan olduğu için bezemesi tam olarak tespit edilememiştir¹²⁰.

Arkaik Dönem’de yapılmış olan sofa tipteki bir diğer anta başlığı örneği ise Foce del Sele’de Paestum Hera Tapınağı’nın anta başlığıdır¹²¹ (Res. 4). Bu anta başlığının diğerlerinden farkı bezemesidir. Başlık üzerinde üstten aşağıya doğru ince bir şerit halinde yapılmış Lesbos kymationu, bunun altında daha geniş bir alanda lotus-palmet bezemesi ve abakusun alt köşesinde rozet motifi bulunmaktadır. En altta ise ince bir meander bantı vardır. Burada köşelerde bulunan volüt şeklindeki süsleme yerinin rozet ile bezenmiş olduğunu görmekteyiz¹²². Rozet anta başlığında doğrudan bezeme olarak kullanılmıştır. Konveks göbekli ve oniki yapraklı yapılmış olan rozetler, Kıbrıs ve Finike’deki proto-ionik başlıklardaki betimlemelere benzemektedir¹²³.

3.1.2 Dor

Dor tipi anta başlıkları en çok Arkaik Dönem’de yaygındır. Dor anta başlıkları genellikle şahin gagası şeklinde taçlandırılmıştır. En erken M.Ö. 560 yılında Lucanion Heraion Thesauros’un anta başlığında kullanılmıştır¹²⁴. Bu anta başlığında abakus, alttan düzleştirilmiş ve en üstte ilk dikey formda derinlik veren profil ile tamamlanmıştır.

Bu tipe, Selinus Tapınak E¹²⁵, Akragas Olympeion¹²⁶, Selinus Demeter Malophoros Kutsal Alanı Propylonu¹²⁷, Paestum Bazilika¹²⁸, Olympeia Zeus

¹¹⁹ Mertens, 1975: 338, Fig. 28b.

¹²⁰ Güney İtalya konusunda çalışmalar yapan, F. D’Andria bu başlıktaki kırığın fazla olmasından dolayı, bunun bir antayı ya da bir steli taçlandırmış olabileceğini düşünmektedir (D’Andria, 1981: 116, Fig. 19).

¹²¹ Mertens, 1993: Taf. 67,1.

¹²² Anta başlığının köşelerinde rozet bezemesinin kullanıldığı benzer uygulamaları Klasik Dönem’de görmekteyiz. Ephesos’deki rozetli sütun başlıklarına uygun olarak anta başlıklarında da köşelerde rozet kullanıldığı düşünülmektedir. Kentte bulunan rozet parçasının bir anteye ait olabileceği düşünülmüştür. Böylelikle bu rozet parçasının bir anta başlığına ait olduğu tespit edilmiş ve Erken Klasik Döneme tarihlenmiştir (Ohnesorg, 2001:196).

¹²³ Tırpan, 1998: 50.

¹²⁴ Shoe, 1952, 48.

¹²⁵ Shoe, 1952: 50.

¹²⁶ Shoe, 1952: 49.

¹²⁷ Miles, 1998: 45.

¹²⁸ Shoe, 1952: Fig. 3.

Tapınağı¹²⁹ ve Akragas Concord Tapınağı¹³⁰ anta başlıklarını örnek olarak verebiliriz.

3.1.3 Aiol

Arkaik Dönem Aiol anta başlıkları, aynı tip sütun başlıklarında olduğu gibi iki volüt ve arasından çıkan palmetten oluşmaktadır. Aiol anta başlıklarının üst kısmında yer alan iki kademeli fascia ve abakus kullanımı, Aiol anta başlıklarının bilinen bir özelliğidir¹³¹. Aiolis Bölgesi'nde Melanpagos'ta bulunmuş bir Aiol anta başlığında (Res. 8-9), üstten aşağıya doğru kademeli olarak basamaklandırılmış iki sıra profil görülmektedir. Abakus ve fascianın altında, üst üste bindirilmiş iki adet ahşap tomruğun tasvir edilmek istenildiği yarım daire profilli silindirik gövdeler yer alır. Her iki yan tarafında ise iki yana ayrılan volüt sarmalların arasından fıskıran bir palmet bezemesi bulunmaktadır. Bu başlığın volüt merkezindeki kabartmalar birer düğme şeklinde yapılmıştır¹³². Başka bir anta başlığı olan Didyma örneğinde ise volüt gözlerinde kabartılar yer almaktadır¹³³. Burada volüt merkezlerindeki dairevi yuva işlenmiş fakat bu yuvalarda yer alan objeler düşmüştür¹³⁴.

Didyma (Çiz. 5, Res. 1-2) ve Samos Heraion (Res. 3) Melanpagos başlıkları (Res. 8-9) tomrukların üç sıra halinde üst üste yerleştirilmiş olması açısından birbirine benzemektedir¹³⁵. Fakat yanak bezemeleri farklıdır. Bu Arkaik Dönem Aiol ve İon başlıkları arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Aiol anta başlıklarında volüt, sarmal daldan çıkan palmet; İon anta başlıklarında ise üst üste bindirilmiş üç volüt sarmal dal ile bezenmiştir. Didyma anta başlığının¹³⁶ ön yüzünde iki ovolo arasında anthemion bezemesi ve dar lotus yapraklarının uzantılarıyla çerçeveledikleri palmetler vardır. Alt sırasındaki ovolo yumurta sırasının yerini ise Lesbos kymationu almıştır. Lotus-palmet frizindeki

¹²⁹ Shoe, 1952: 49.

¹³⁰ Shoe, 1952: 8.

¹³¹ Ateşlier, 2000: 75.

¹³² Melanpagos örneğinde başlığı işleyen ustalar kendilerine verilen sipariş gereği o dönemde komşu kent Larissa'da işlenen benzer biçimdeki anta ve paye başlıklarının hemen hepsinde kullanılan volüt gözünün eklenti bezemelerini yapmamışlardır. Belki de değerli bir maden ya da taşın kullanıldığı bu eklentilerin bulunmaması kentin mali durumu ya da yer aldığı coğrafi durumu ile ilgili olabilir (Ateşlier, 2000: 72).

¹³³ Ateşlier, 2000: 76.

¹³⁴ Boehlau-Schefold, 1940: 125, Abb. 21; Ateşlier, 2000: 72.

¹³⁵ Didyma anta başlığı J. Boardman tarafından M.Ö. 530 yılına tarihlenmiştir (Boardman, 1959: 209).

¹³⁶ Shoe, 1950: Pl. 109.1.

palmetlerde yan yaprakların çiçekleri tümüyle sarmış olması eski bir motiftir. Bunlar Arkaik Dönem'den itibaren bilinmekte ve lotus-palmet frizi diğer Anadolu-İon başlıklarında da görülmektedir. Arkaik Dönem seramik kap bezemelerinde de bu tür örnekler ile karşılaşmaktadır.

3.1.4 İon

Arkaik Döneme ait İon tipi anta başlıklarından birini Samos Heraion'da (Res. 3) görmekteyiz. Bu anta başlığının yan tarafı üst üste bindirilmiş üç volütten oluşmaktadır. Üst üste bindirilmiş yarım daire profilli silindirik gövdelerin yer alması açısından, Samos Heraion ile Melanpagos'ta ele geçen Aiol anta başlığı arasında benzerlik kurulabilir. Aiol anta başlıkları grubuna, Bayraklı Athena¹³⁷, Khios, Emporio¹³⁸ ve Lesbos'da¹³⁹ bulunanları da ekleyebiliriz.

Samos altarına ait anta başlığını (Res. 10) Arkaik Döneme ait farklı bir örnek olarak verebiliriz¹⁴⁰. Kırık parçadan yola çıkılarak yapılan rekonstrüksiyona göre, bu başlıkta figür ve bitkisel bezemenin bir arada kullanıldığı anlaşılmaktadır. Üstten alta doğru, ion kymationu, yan bölümde üst üste bindirilmiş üç volüt, yanında sfenks figürü, figürün devamında üstte ion kymationu, altında anthemion, inci-payet bezemesi, en altta düz silme yer almaktadır. Anta başlığı üzerinde sfenks bezemesinin olmasından dolayı, Pers etkisinde yapılmış olabileceği düşünülmektedir¹⁴¹. Greko-Pers stilinde yapılmış olan Limyra'daki saray yapısına ait olduğu düşünülen anta başlığı¹⁴² (Res. 17) ile Samos altarına ait anta başlığı arasında stil olarak benzerlik kurulabilir¹⁴³.

¹³⁷ Bayraklı Athena mabedindeki anta başlığı M.Ö. 570-560'a tarihlenmektedir (Akurgal 1983: Taf. 176 a-b.)

¹³⁸ Bu anta başlığı, M.Ö. 5. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir (Boardman 1959: 209.)

¹³⁹ Hellenistik Döneme tarihlenen Aiol anta başlığı geleneğini sürdüren geç bir örnektir (Koldewey, 1890: 63.)

¹⁴⁰ Samos altarına ait Arkaik Dönem örneği, genel hatları ile Roma Dönemi'nde de kullanılmıştır. Ancak detayları tamamen farklıdır.

¹⁴¹ Doğu etkisinde yapılmış olabileceği düşünülen anta başlığının altında ya da üstünde doğu kökenli figürlerin betimlendiği, Pers frizi olup olmadığı konusunda henüz karar verilmemiştir (Kleinast, 1992: 182).

¹⁴² Borchhardt, 1985: 448.

¹⁴³ Samos altarına ait anta başlığı ve Limyra örneğini bezeme stili olarak karşılaştıracak olursak; Limyra örneğine bezeme stili açısından baktığımızda, ion kymationu bezemelerinde, yumurtalar yumuşak, yuvarlak hatlarda ve doğal görünümde yapılmış, anthemion bezemesi ise tüm alanı kaplamıştır. Bezemeler dolgun şekilde yapılmıştır. Lotus çiçeği birer yan ve birer aks yaprağından oluşur. Palmetler yayvan şekilde işlenmiş, bir aks ve üçer yan yaprak görülür. Yan yapraklar geniş ve dolgundur. Lesbos

Limyra anta başlığı¹⁴⁴ üzerindeki baş bölümü eksik olup sadece gövde kısmı korunmuş ve karışık mitolojik figür alçak kabartma şeklinde yer almaktadır. Kabartma ion düzenindeki anta başlığı üzerine yerleştirilmiştir. Anta başlığının bezeme alanında; üstten alta doğru anthemion, ion kymationu ve Lesbos kymationu vardır. Hem pers geleneği olan karışık yaratığın, hem de ion anta başlıklarındaki bezemenin bir arada kullanılmasından dolayı, Limyra örneği Greko-Pers tipi anta başlığı olarak adlandırılmıştır¹⁴⁵.

YAPI	TARİHİ	KAYNAKLAR
Didyma'dan Anta Başlığı ¹⁴⁶	M.Ö. 530	Boardman, 1959: 209.
Samos Hera Tapınağı	M.Ö. 525 ve sonrası	Robertson, 1954: 332.
Paestum Hera Tapınağı	M.Ö. 6 yüzyılın 3. çeyreği	Krauss, 1976: 75, Pl.13.7
Sybaris Depolama Odalarından	M.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğinden daha erken	Barletta, 1990: 54.
Argos'dan Anta Başlığı	M.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğinden daha erken	Barletta, 1990: 54.
Melanpagos'ta Aiol Tapınağı?	M.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı	Ateşlier, 2000: 76.
Samos Altarı	Arkaik Dönem	Kienast, 1992: 182.

Tablo 1: Arkaik Dönem Anta Başlıkları

kymationu yaprak kenar çerçevesinin rölyef halindeki konturunun orta kısımları yivlendirilmiş olması açısından Hellenistik Dönem özelliklerini yansıtmaktadır.

¹⁴⁴ Borchhardt, 1999: 43, Res. 16.

¹⁴⁵ Anadolu, Pers Kralı Kyros'un M.Ö. 546 tarihinde Lydia Krallığı'nı yıkması ile Büyük İskender'in M.Ö. 333 tarihinde İskenderun yakınındaki İssos'ta Darius'u yenmesi arasında kalan 200 yılı aşkın bir süre içinde Pers Egemenliği'ne sahne oldu. Bu dönemde satraplıklar ya da bir ölçüde bağımsız yerli Dynastlar (hanedanlık) eli ile yönetilen Anadolu'da, ilginç bir Greko-Pers stili gelişti. Pers egemenliği sırasında Lykia'da Xanthos ve Limyra'da gelişen yüksek nitelikteki mimarlık ve heykeltıraşlık yapıtları, özünde Helen eseridir. Ancak onlar sadece demokratik anlamda olmayan bazı özellikler sergilerler. Örneğin bir taht üzerinde oturmak, güneşlik kullanmak bunlardandır (Akurgal, 1988: 204).

¹⁴⁶ İzmir Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

3.2 Klasik Dönem Anta Başlıkları

Klasik Dönem anta başlıkları, Arkaik Dönem'deki anta başlıklarının sade görünümünden farklıdır. Klasik Dönem anta başlıklarında artık bezeme alanının arttırıldığını ve daha fazla bezemenin yapıldığını görmekteyiz. Bunlar bezeme ve profil bakımında dikkat çekicidir.

Klasik Dönem Anta Başlıkları'nda yaygın olarak Attik-İon Tipi görülmektedir. Bu tip anta başlıklarında ön yüzdeki bezeme kesintiye uğramadan anta başlığının üç yönünde de devam etmektedir. Bazı örneklerde ise, aynı bezeme duvar frizi şeklinde de ilerlemektedir. Bu tip anta başlıkları Batı Anadolu'da ilk olarak Klasik Dönem mezarlarda karşımıza çıkmaktadır. Ve daha sonra Hellenistik Dönem Attik-İon Tipindeki anta başlıklarına da öncülük etmiştir.

Bu dönem anta başlıklarında boya da kullanılmıştır. Boyalı anta başlığına örnek olarak M.Ö. 447-432 yılına tarihlenen Athena Parthenon Tapınağı anta başlığını verebiliriz¹⁴⁷. Anta başlığında, üstten alta doğru üstteki silme üzerinde inci-payet dizisi, meander bezemesi, lesbos kymationu, anta gövdesinde ise anthemion dizisi olmak üzere tüm bezemeler boya ile yapılmıştır. Anthemion dizisinde, geniş palmetler arasında dar işlenmiş lotusların taç yaprakları geniş ve dolgundur. Lesbos kymationlarında, kymationlarının orta damarları çatallaşmıştır ve yaprak formu Anadolu özelliği olan çift dalgaya sahip değildir. Bunlar Attika'da daha sonra ortaya çıkacak olan bir formu temsil ederler¹⁴⁸.

Athena Parthenon Tapınağı anta başlığı lesbos kymationu, Samothrake Ptolemaion, Arsinoeion ve Didyma Naiskos'u anta başlığı (Res. 12) örnekleri ile benzerdir. Bu benzerlik lesbos kymationunun yaprak kenarının, orta damar, ara yaprak kyma çatısı olarak ağırlık kazanmış olması ve bu elemanların geniş yivli yapılmasındandır¹⁴⁹.

¹⁴⁷ Ganzert, 1983: 140; Gök, 1989: 37.

¹⁴⁸ Ganzert, 1983: 142.

¹⁴⁹ W. Voigtlander Didyma Naiskos örneği ile Arsinoeion'u çağdaş tutmaktadır. Ve ona göre, daha sonraki örnek olarak Belevi Lesbos kymationu olmalıdır (Ganzert, 1983: 147).

Athena Parthenon Tapınağı'nda olduğu gibi, yine bu döneme ait üç yönünde aynı bezemeye sahip diğer bir örnekte Erectheion Tapınağı anta başlığıdır (Res. 13-14). Üstte düz bir silme altında üstten alta doğru sırasıyla, lesbos kymationu, inci-payet dizisi, ion kymationu, inci-payet dizisi, anta gövdesinde anthemion bezemesi altında inci-payet dizisi ile sonlanır. Anta başlığındaki bezeme duvar frizi şeklinde devam etmektedir.

Erectheion Tapınağı anta başlığının lesbos kymationuna bakacak olursak, yaprak eti dışbükey yapılmıştır. Yaprak şekli S biçiminde olup, Arkaik Dönem yaprak formuna sahiptir. Ancak Arkaikten farklı olarak kulak oluşmuştur. Yaprak kenarı uç kısımlarda ince başlamış kulağa doğru genişlemiştir. Ve kulağı sarmıştır. Yaprak eti kenarlardan yanlara kubbeleşmekte, böylece yaprak eti ile yaprak kenarları arasında ayırıcı bir açı oluşturmaktadır. Yaprak eti dış bükey olup kapalı çiçek görünümündedir. Uzun ince ara yaprak bulunmaktadır¹⁵⁰. İon kymationları doğal görünümlü ve ion kymationlarının çanakları ile mızrak uçları yumuşak geçişlere sahiptir. Sadece rozet bölümü korunmuş olan Ephesos anta başlığı parçası Erken Klasik Döneme tarihlenmektedir¹⁵¹.

YAPI	TARİHİ	KAYNAKLAR
Ephesos'den Anta Başlığı Parçası	Erken Klasik Dönem	Ohnesorg, 2001: 196.
Athena Parthenon Tapınağı	M.Ö. 447- 432	Pedley, 1999: 241.
Erectheion Tapınağı	M.Ö. 421- 406	Pedley, 1999: 258.
Athena Nike Tapınağı	M.Ö. 421- 414	Stierlin, 2001: 200.
Limyra Zemuri Sarayı	M.Ö. 4. yüzyılın ilk çeyreği	Borchhardt, 1985: 448.
Xanthos Nereidler Anıtı	M.Ö. 390- 380	Keen, 1992: 12.

Tablo 2: Klasik Dönem Anta Başlıkları

¹⁵⁰ Erectheion kuzey sundurmasındaki anta başlığı, geniş, etli, ortadaki damarı yarılmış ve bir kareyi dolduran sivri uçlu lesbos yaprakları, daha basık olarak uca kadar indirilen orta damarlı ve hafif küt uçlu yapraklar şeklinde M.Ö. 4. yüzyıl başlarında Epidauros Oniki Tanrı Sunağı'nda ve takiben Tholos'ta da devam ettirilmektedir (Erder, 1967: 61).

¹⁵¹ Ohnesorg, 2001: 196.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BATI ANADOLU HELLENİSTİK DÖNEM ANTA BAŞLIKLARI

Hellenistik Dönem anta başlıkları profil ve bezeme özelliklerine göre Anadolu-İon, Attik-İon, Korinth, Sofa, Aiol¹⁵² ve Figürlü olmak üzere 6 tipe ayrılmıştır.

4.1 Anadolu-İon

Anadolu-İon Tipi anta başlığının ilk örnekleri Arkaik Dönem'den bilinmektedir. Bu tip Klasik Dönemde (M.Ö. 5. yüzyıl) Attik formunun ionik tapınaklara uygulanması ile gelişmiş¹⁵³ ve Hellenistik Dönem'de de kullanımı devam etmiştir. Özellikle Karia ve İonia Bölgesi'nde yaygındır. Pergamon'da ve Lykia Bölgesi'nde ise daha çok Attik-İonik tip kullanılmıştır¹⁵⁴.

Arkaik Dönem örneklerinde ön yüzde, üst üste bindirilmiş üç ovolo profili, her iki yan yüzde ise volüt şeklinde yapılmış bezeme yer alır. Hellenistik Dönem örneklerinde ise, Anadolu-İon tipi anta başlıklarında üç ovolo profili üzerine bezeme yapılmıştır. Bu tip anta başlıklarının Hellenistik Dönem Batı Anadolu örneklerinde genellikle bezeme üstten alta doğru, ion kymationu, anthemion dizisi ve lesbos kymationudur. Her iki yan yüzde ise akanthus çanağından çıkan sarmal dallar yer almaktadır. Ön yüzde bezeme sırası dönem içerisinde değişikliğe uğrar. Yan yüz bezemelerinde ise sarmal dallara ilave olarak figür de eklenmiştir.

İlk olarak Didyma örneğinde karşılaştığımız ön yüzde bezeme yapılmayan ve yan yüzlerde ise üst üste üç ion volütü görünümlü anta başlığı¹⁵⁵ (Çiz. 5, Res. 1-2), zamanla gelişim göstererek ön yüzde yapılan bezemelere göre üç ovolo profiline dönüşmüştür. Didyma'dan iki ion kymationu arasında

¹⁵² Aiol tipi anta başlığının Anadolu örneği yoktur. Ancak Lesbos'ta bulunan Hellenistik Dönem'e tarihlenen Aiol anta başlığı, bu geleneği sürdüren geç bir örnektir (Akurgal, 1983: Taf. 176a-b).

¹⁵³ Schädler, 1991: 265.

¹⁵⁴ Rumscheid, 1994: 325.

¹⁵⁵ Erder, 1967: 60.

anthemion bandının bulunduğu bir anta başlığı¹⁵⁶ ön yüzde bezeme yapılan örneklere geçişi göstermektedir. Zamanla iki olan ana bezeme kuşağı üçe çıkar. Yan yüzlerdeki ion volütleri ise bitkiselşerek kıvrık dal bezemesine dönüşür¹⁵⁷.

Hellenistik Dönem anta başlıklarında, Anadolu'da yaygın olarak görülen ve Asiatik olarak adlandırılan grup devam etmiştir. Ancak bu uygulama sürekli olmamıştır. İon kymationu, anthemion dizisi ve Lesbos kymationundan oluşan bezeme grubu M.Ö. 4-3. yüzyıl örneklerinde görülmesine rağmen, M.Ö. 2. yüzyılda değişikliğe uğramıştır¹⁵⁸. Bu nedenle anta başlıklarının her tipi içinde dönemsel gelişimi izleyebilmek için, anta başlıklarındaki bezemeleri kendi dönemi içindeki örneklerle karşılaştırmak gerekmektedir.

Anadolu-İon anta başlıklarının Hellenistik Dönem örneklerinin yan yüzlerinde kıvrık dal motifi işlenmiştir. Bu kıvrık dal motifinin olduğu anta başlıkları, Pytheos tipi olarak adlandırılmıştır. Pytheos tipi merkezdeki palmet motifinin iki yanında yer alan, akantus çanaklarından çıkan kıvrık dal, volüt, çiçek veya meyve motiflerinden oluşan bir kompozisyonudur. Kompozisyonun en önemli özelliği her detayı ile simetrik olmasıdır¹⁵⁹. Bu tipin ilk örnekleri Labraundada Andron B¹⁶⁰, Güney Propylon¹⁶¹, Doğu Propylon¹⁶² ve Zeus Tapınağı¹⁶³ anta başlıklarıdır. Daha sonraki dönem boyunca Priene Athena Tapınağı¹⁶⁴, Didyma Depodan A2-A266 numaralı¹⁶⁵, Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı¹⁶⁶, Magnesia Tiyatro¹⁶⁷, Didyma Naikos¹⁶⁸, Milet Balat Müzesi'nden¹⁶⁹, Magnesia Artemis

¹⁵⁶ Erder, 1967: 61.

¹⁵⁷ Anta başlıklarındaki bu gelişimi Labraunda Andron B anta başlığı (Voigtländer, 1975: Lev. 2.1, 3.1) ve Priene Athena Tapınağı anta başlığında izleyebiliriz (Schede, 1934: 34, Res. 36).

¹⁵⁸ Erder, 1967: 61.

¹⁵⁹ Tırpan, 1998: 55.

¹⁶⁰ Hellström, 2007: 89.

¹⁶¹ Hellström, 2007: 73.

¹⁶² Hellström, 2007: 81.

¹⁶³ Hellström-Thieme, 1982: Pl. 14. 1-2.

¹⁶⁴ Pfrommer, 1988: 165, Abb 2.1-6; Gök, 1998: 55.

¹⁶⁵ Pfrommer, 1987: 162, Abb. 2.4-5.

¹⁶⁶ Bingöl, 1998, 54, Res. 71.

¹⁶⁷ Yaylalı, 1976: Taf. 36.3-4.

¹⁶⁸ Pfrommer, 1987: 162, Abb. 2.3.

¹⁶⁹ Pfrommer, 1988: Taf. 52. 1.

Tapınağı¹⁷⁰ ile Lagina Hekate Kutsal Alanı'nda tapınak ve propylonun anta başlıkları¹⁷¹ yapılmış olmalıdır.

4.1.1 Labraunda Andron B Anta Başlığı

Anadolu-İon tipinde bir başka örnekte, Labraunda Andron B anta başlığıdır (Res. 33-34)¹⁷². Anta başlığında üstten alta doğru, düz silme, ion kymationu, anthemion bezemesi, lesbos kymationu ve en altta inci-payet dizisi yer almaktadır.

Labraunda Andron B anta başlığı ön yüzünde yer alan lesbos kymationları, normal Anadolu formundadır¹⁷³. Yani yaprak konturu basit "S" şekilli değil, çift dalgalı (kulak altında ikinci dalga), orta damar çatallaşmış, kulak tam olarak oluşmuş, yaprak eti Anadolu bir özellikte içbükey ve yaprak kenarı yivlidir. Labraunda Andron B yapısında aksialite hakim iken, M.Ö. 2. yüzyılda bu durum bozulmuş ve anta başlığının yan yüzlerinde simetri kaybolmuştur.

Labraunda Andron B anta başlığının ön yüzünde yer alan ion kymationunda, yumurtalar tabana doğru hafifçe sivrilmiş, çanaklar incelmış ve keskinleşmeye başlamıştır. Çanakları iyice dolduran yumurtaların üst kenarları oval görünümündedir. Yumurta ile çanak ilişkisi belirginleşmiştir. Yumurta çanağı ve yumurta yumuşak doğal görünümde değildir. Anthemion bezemesi, ters olarak işlenmiş, geniş palmet yaprakları arasına sıkıştırılmış lotuslar yerleştirilmiştir. Taç yapraklar geniş ve dolgundur.

Labraunda Andron B anta başlığının yan yüzünde tek bir çanaktan çıkan spiraller yer almaktadır. Kenger çanak içinden, sağ tarafa spiral yapan üç dal çıkmakta, sol tarafta ise tek bir dal çıkarak uçlarda çiçekler, tomurcuklar ve palmetler yapmaktadır. Priene anta başlığında görülen simetri, burada bozulmuştur. Bu bitkisel bezeme en altta inci-payet dizisi ile sonlanır.

Labraunda Zeus Kutsal Alanı içinde bulunan Zeus Tapınağı ile Güney ve Doğu Propylon yapılarının anta başlıklarında da aynı özellikler görülmektedir. Aynı özellikler

¹⁷⁰ Yaylalı, 1976: Taf. 1.

¹⁷¹ Tırpan, 1998: 177, Res. 21.

¹⁷² Hellström, 2007: 89.

¹⁷³ Ganzert, 1983: 142.

görüldüğü için tekrar önlemek amacıyla bu yapıların anta başlıkları burada ele alınmamıştır.

4.1.2 Pergamon Athena Tapınağı Altarı Anta Başlığı

M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Pergamon Athena Tapınağı Altarına¹⁷⁴ (Res. 38) ait olabileceği düşünülen tüften yapılmış anta başlığına ait parçanın, sadece üzerinde anthemion bezemesi olan bölümü korunabilmiştir. Bu parça, üzerindeki anthemiondan yola çıkılarak çeşitli örneklerle karşılaştırılmıştır. Pergamon Athena Tapınağı Altarı anta başlığının anthemion bezemesi, Labraunda Andron B¹⁷⁵ ve Didyma Naikos¹⁷⁶ örneklerindeki anthemion bezemeleri ile benzer özelliktedir. Pergamon Athena Tapınağı Altarı anta başlığında olduğu gibi, Didyma Naikos anta başlığında (Res. 41) da bir açık bir kapalı palmet dönüşümlü olarak kullanılmıştır. Bu palmetler organik olmayan şekilde yapılmışlardır. Lotuslar kıvrık dal saplarından çıkıp, ilk düğme şeklindeki çanaktan bir sap şeklinde yukarı çıkar ve ikinci düğme şeklindeki çanaktan palmet yarısının başlangıcına dönüşür ve böylece orta damar içeren bir yarım palmet oluşmuştur. Bu da gerçekte organik olmayan bir şekilde, yaprak yarılarının düğme çanaklarından çıktığı palmetlerin içine yerleştirilmiştir. Aynı şekilde lotus, palmetteki organik yapıyı ve bezek işlenişini Pergamon örneğinde de görmekteyiz.

4.1.3 Priene Athena Tapınağı Anta Başlığı

Priene Athena Tapınağı yan yüz bezemesinde profil kenarındaki üçü de aşağıya dönen üç volüt, Didyma Naikos anta başlığında alttaki volütlerden ikisi aşağıya, üstteki bir tanesi yukarıya dönen volütler şeklinde düzenlenmiştir¹⁷⁷. Volütten çıkan ve abakus alt sınırına bakan bir yarım palmet görülür. Aynı çanaktan çıkan diğer bir yivli kalın sürgün bu kez ters yöne, başlığın ortasına doğru döner ve profil kenarında yer alan üstteki ilk iki volütün simetriğini oluşturur. En altta yer alması beklenen üçüncü volütün varlığı, blok kırık olduğu için bilinmemektedir. Bu üstteki iki volütün arasından Priene örneğindeki gibi bir sürgün çıkar. Bu sürgünün ne şekilde sonuçlandığı anlaşılamamaktadır. Olasılıkla bu sürgün, Priene örneklerindeki gibi aşağıya inecek ve

¹⁷⁴ Kästner, 2004: 142.

¹⁷⁵ Hellström, 2007: 73-81-89.

¹⁷⁶ Voigtländer, 1975: Taf. 2.

¹⁷⁷ Voigtländer, 1975: Taf. 3.3.

başlığın alt sınırında ortaya doğru, yukarıya dönen küçük bir volüt oluşturacaktır. Abakus alt sınırında, yapraklarının üst kısmı görülen palmette bu volütün üzerinde yer almış olmalıydı.

Didyma Naiskos anta başlığının yan yüzünün tümünde Priene örneklerindeki gibi bir simetrisinin olup olmadığı, başlığın arka alt kısmının kırık olması sebebiyle anlaşılamamaktadır. Priene örnekleri ile benzerliği ve ortadaki büyük palmetin varlığından dolayı, burada da simetrisinin uygulanmış olduğunu kabul edebiliriz. Orta palmetin yanında yer alan ve yan yüzün hemen hemen yarısını süsleyen kıvrık dal bezeği, Priene örneklerinden farklı ve daha ileri bir aşama olarak kendi içinde de simetriye sahiptir. Priene örneklerinde ortadaki iki sürgün arasında ana çanakdan çıkan küçük doldurma motifi şeklindeki çiçek, burada önem kazanır ve açmış büyük bir çiçeğe dönüşür. Bu ince saplı benzer çiçekler korinth başlıklarında da görülür¹⁷⁸.

Pytheos tipinde yapılmış olan, Priene Athena Tapınağı'nın anta başlığı yan yüzünde, kenardaki simetrik kıvrık dallar arasında, küçük bitkiler bulunmaktadır. Burada küçük bitkiler Lagina'daki gibi simetrik ve üç yapraklı çanak yapraklı çıkmaktadır. Priene'deki küçük bitkilerin birbirine bağlandığı merkezde büyük bir palmetin yer almasıdır. Ortadaki palmetin her iki yanında tekrarlanarak simetrik bir görünüş kazanmıştır. Priene'deki diğer bir farklılık, başlığın üst profiline İon kymationu ile bitki motiflerinin alt kısmının ise inci dizisi ile sınırlandırılmış olmasıdır.

Priene Athena Tapınağı anta başlığının yan yüz bezemesi, Milet plaster başlığı¹⁷⁹ ve Lagina örneği ile karşılaştırıldığında, yan yüz bezeme stili olarak Priene örneğine Lagina örneği daha yakındır. Milet örneği bezeme açısından Lagina örneğinden daha geç bir tarihten olmalıdır. Çünkü Milet plaster başlığındaki volütlerin alttan üste doğru daralması, üstteki volütün ters dönmesi, volüt boğumlarının uzaması ve merkezi noktada buraya dönen volütlerin üstten alta inen bir çiçekle birleştirilmesi daha yüzeyseldir¹⁸⁰.

¹⁷⁸ Y. Boysal, Milet Laodike yapısı ve Belevi Maussoleumu'ndaki gibi Erken Hellenistik Korinth başlıklarında görülen bu çiçeği bir gelişim aşaması olarak gösterir (Boysal, 1957: 127, Lev. XIV-XIV).

¹⁷⁹ Rumscheid, 1994: 136, Taf. 108-171.4.

¹⁸⁰ Gök, 1998: 17.

Priene Athena Tapınağı anta başlığında, merkezde kapalı bir palmet ve bunun her iki yanında akanthus çanak içerisinden çıkan kıvrık dallardan oluşan yapı, zamanla farklılaşmaya uğrar. Merkezdeki palmetin yerini, aynı şekilde akanthus çanak içinden çıkan sarmal dallar alır. Buna, Knidos İonik Avlu yapısına ait anta başlığını¹⁸¹ örnek olarak verebiliriz. Tıpkı Priene örneğinde olduğu gibi anta başlığı üstte lesbos kymationu, altta inci-payet dizisi ile sınırlanmıştır. Farklılık, Priene örneğinde abakus üst bölümünde ion kymationu yer alırken, Knidos örneğinde (Res. 53) ise lesbos kymationu olmasıdır. Knidos örneğinde¹⁸² abakusun ortasındaki kapalı palmet, Priene örneğinde görülmemektedir.

Milet Dionysos Tapınağı anta başlığı¹⁸³ Priene Athena Tapınağı anta başlığındaki yan yüz palmet yaprak işlenişine stil açısından benzerdir. Bu benzerlik, yapraklardaki iç bükey yaprak alanını yivlendiren yaprak kenarlarının, belirgin ara profil baş kısımlarına sahip olması ve ana yaprak ortasında yer alan fakat tabana kadar inmemiş damarıyla benzerlik oluşturmaktadır.

Priene anta başlığı ön yüzündeki lesbos kymationlarının formları Erken Hellenistik Dönem özelliği gösterir. Burada anta başlığının lesbos yaprağı iki lotus arasına oturur. Bu yönden Magnesia Tiyatro anta başlığına da (Res. 54) benzemektedir. M.Ö. 3. yüzyıl örneklerinde bir lesbos yaprağı aksına iki palmet aksı oturmaktadır. Lesbos kymationuna baktığımızda, orta damar yaprağının etlenmesi ve yanlara doğru açılarak yaprak alanını doldurma eğiliminde olması ile yaprak gövdesinin uzaması ve tabanda genişleyerek son bulması M.Ö. II. yüzyıl örneklerinde görülen bir özelliktir. Klaros Apollon Tapınağı anta başlığı¹⁸⁴ (Res. 23-24-25-26) lesbos kymationlarına bakacak olursak, figürlü bezemenin altında yer alan silmede üstte anthemion bezemesi, altta lesbos kymationu vardır. Bu anta başlığındaki lesbos kymationunda loblar açılmaya damarlar büyümeye başlamıştır. Betimleme çiçek benzeri bir görünüm kazandığından dolayı, Klaros Apollon Tapınağı anta başlığı, Priene Athena Tapınağı anta başlığına göre daha geç bir örnek olmalıdır.

¹⁸¹ Rumscheid, 1994: 27, Taf. 59, 90.4.

¹⁸² Knidos anta başlığında abakus ortasına yapılmış kapalı palmet motifi, korinth başlıklarının abakusunda yer alan abakus çiçeğine zemin hazırlamaktadır.

¹⁸³ Kleiner, 1970: 122, Taf. 19.1; Pfrommer, 1989: 433-439, Taf. 42.1.

¹⁸⁴ Koçhan, 1997: 141.

Priene örneğinde ön yüzdeki anthemion dizisinde ters açık palmet aralarına açık lotus çiçeği yapılmıştır. Ters yüzden işlenen palmet, taç yapraklarıyla doğallıktan uzaklaşmıştır. Palmet yaprakları, taç yapraklarına dokunur tarzda geniş olarak yapılması nedeniyle bitkisellikten uzak şematik bir görünüm kazanmıştır. Bezemede metalik görünüm ile canlanma başlangıcı vardır.

4.1.4 Didyma Apollon Tapınağı Naiskos Anta Başlığı

Didyma Apollon Tapınağı Naiskos'u (Res. 41) anta başlığı ön yüz bezemesi olan ion kymaiton dizisinde, yumurtalar çanak içinde küçültülmüş, az da olsa çanaktan soyutlanmış ve sanki sonradan oturtulmuş görünümündedir. Yumurta çanakları keskin kenarlı olmaya başlamıştır. Genelde eşkenar dörtgen görünümündeki Klasik Dönem'in mızrak uçları keskin bıçak sırtına dönüşmüştür¹⁸⁵. Lotus palmet frizindeki palmetler yan yaprakların çiçeklerini tümüyle sarmıştır. Alzinger, Artemision Lesbos kymationları ile Didyma Naiskos'u Lesbos kymationları arasında ilişki kurmakta ve ortak detaylarının oyulmuş kulak olduğunu vurgulamaktadır¹⁸⁶. Didyma örneğindeki Lesbos kymationunda yaprak ucu çok uzun olup çift yivle biter ve yaprak kenarları yukarıya doğru kıvrılmıştır. Burada yaprak eti rölyef zemininde derince geriye çekilmiş gibi gözükmetedir.

Didyma Naiskos anta başlığının yan yüzündeki kıvrık dal bezemesine bakacak olursak, ön profile üç volüt vardır. Çanaktan ön profile doğru biri kalın, diğeri biraz daha ince iki sürgün çıkar. Sürgünlerden dıştaki profile doğru bir volüt oluşturur. İçteki daha kalın sürgün ise başlığın hemen hemen ortasına kadar yükselir ve bir çanak yaprağından sonra ikiye ayrılır. Sürgünlerden biri profil kenarından aşağıya doğru döner. Diğer sürgün ikinci yivli bölümden sonra yine profil kenarından ancak bu kez diğerlerinden farklı olarak yukarıya dönen bir volüt oluşturur. Böylece tek volütlü sürgünden çok volütlü ve volütleri birbirine ters dönen sarmal dal sürgününe geçiş sağlanmış olur. Sürgün ve simetrik sarmal dal yapısı açısından, Didyma Naiskos ile Priene Athena Tapınağı anta başlığının yan yüzü arasında yakın benzerlikler vardır.

¹⁸⁵ Koçhan, 1995: 73.

¹⁸⁶ Alzinger, 1974: 121.

4.1.5 Bodrum Müzesi'nden Plaster Başlığı

Bodrum Müzesi'nden M.Ö. 300'lere ait olan plaster başlığına¹⁸⁷ ait iki parça eser üzerindeki bezemelere bakıldığında, ön yüzde üstten alta doğru, ion kymationu, ters anthemion dizisi, lesbos kymationu, inci-payet dizisi görülmektedir. Sol üst köşede ise kapalı yarım palmet motifi yer almaktadır. İon kymationları üstten düz kesilmiş olup, aşağıya doğru sivrilmektedir. Yumurtada sivrilme başlamış, çanaklar incelmış ve keskinleşme oluşmaktadır. Yumurta ile çanak arasındaki ilişki belirginleşmiştir. Bu inceleme mızrak uçlarında da gözlenebilmektedir. Bu plaster başlığındaki ion kymationu dizisi, Priene Athena Tapınağı anta başlığı ion kymationuna göre, yumurtaların yuvarlak yapısının daha fazla sivrileşmiş örneğidir.

Plaster başlığı ön yüzündeki ters anthemion dizisinde, palmetler kapalı ve lotuslar açık yapılmıştır. Priene Athena tapınağı anta başlığına göre şematik yapı azalmıştır. Plaster başlığı üzerindeki lesbos kymationları, normal kyma formundadır. Yani yaprak konturu basit S şekilli değil, çift dalgalıdır. Plaster başlığının yan yüzünde kıvrık dallar olmasına rağmen, tahribattan dolayı dalların nereden geldiği ve simetrik olup olmadığı anlaşılamamaktadır.

4.1.6 Milet Agora Propylonu Anta Başlığı

Milet Agora Propylonu anta başlığında¹⁸⁸ (Res. 44-45), ön yüzde üstten alta doğru, ion kymationu, ters anthemion, lesbos kymationu yer almaktadır. Yan yüzde merkezde bir akanthus içinden çıkan filiz ve sarmal dallar görülmektedir.

Anta başlığının ön yüzünde, İon kymationunun üstten alta doğru sivrilmesi nedeniyle çanak ile yumurta arasında geniş kanallar oluşmuştur. Çanakların kenarlarıyla ara profiller ince ve keskin, yumurtalar biraz daha sıkışmıştır. Anta başlığının anthemion bezemesi ters işlenmiş olup, açık lotus ve palmet dizisinin dönüşümlü olarak kullanılmasından ibarettir. Bezemedeki sertleşmenin iyice belirginleşmesi ile bezeksel görünüm artmıştır. Sanki cetvelle çizilmiş gibi bir izlenim yaratmaktadır. Lesbos

¹⁸⁷ Rumscheid, 1994: Taf. 190.2-3.

¹⁸⁸ Milet Agora Propylon temellerinde bulunmuş, ait olduğu yapı bilinmeyen, Balat Müzesi'nden anta başlığıdır (Pfrommer, 1987: Taf. 46.3; Rumscheid, 1994: Taf. 108.1-2).

kymationu normal kyma formunda yapılmıştır. Burada yaprak genişliği, yüksekliğini geçmiştir. Genişlik artarken yüksekliği azalmıştır. Bu özellik Hellenistik Dönem'e ait bir özelliktir¹⁸⁹.

Anta başlığının yan yüzünde akanthus çanağından çıkan sarmal dalın üst bölümü kırık olduğu için sürgün sayısı hakkında fikir veremiyoruz. Fakat mevcut kıvrık dal bezemelerinden, şematik olarak yapıldığı ve henüz bitkisel görünüm kazanmamış olduğu anlaşılmaktadır.

4.1.7 Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı Anta Başlığı

Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı anta başlığı (Res. 48)¹⁹⁰, genişçe düz silme altında yukarıdan aşağıya sırasıyla, lotus palmet, inci-payet dizisi, lesbos kymationu, inci-payet dizisi ve yumurta dizisi işlenmiştir. Lotus-palmet bezekleri küçülmüş ve lotuslar yayvan olarak yapılmıştır.

Anta başlığındaki¹⁹¹ yumurtalar küçülmüş ve sık dizim uygulanmıştır. Anta başlığındaki bezeme kuşaklarının en altına yerleştirilen üstten düz kesilmiş yumurtalar, küçük olmalarına karşın alta doğru sivrilerek son bulur. Yayvan ve keskin kenarlı olan çanaklarla yumurtalar arasında geniş ve derin kanallar oluşmuştur. İnce yapılan mızrak uçları keskin sırtlı ve derin çizgilerle kabuklardan ayrılırlar¹⁹². Bu genişleyen kanal, yayvan çanak ve küçülmüş sayıca çoğalmış yumurtalar, ışık-gölge kontrastı oluşturmaktadır. İon kymationun yapısı Magnesia Artemis Tapınağı ve Magnesia Artemis Tapınağı Altar bezemelerinde de aynıdır. Sivri yumurta, keskin çanak ve derin kanal yapısının oluşumu, Didyma Naikos Tapınağı anta başlığı ile başlamış, Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı anta başlığında da devam etmiştir. Bu yapıdaki gelişim, yumurta sayısının artması ve yumurtaların küçük yapılmasıdır.

Anta başlığının ön yüz bezemesinde yer alan anthemion dizisinde, lotus ve palmetlerin boyutları küçük ve zariftir. Lesbos kymationunun yaprakları ise rölyef

¹⁸⁹ M.Ö. 4. yüzyıla gelindiğinde yaprağın enine genişliği arttı ve yüksekliğinden daha geniş oldu. Bu durum Hellenistik Dönemde de devam etmiştir. Halikarnassos, Priene, Ephesos ve Labraunda da yatay genişlik henüz fazlalaşmadığı için yaprak, hala yürek yapraktır. Klaros ve Belevi örneklerinde ise yatay genişlik yükseklikten çok daha fazla olduğu için, buna bağlı olarak form da değişmiştir. Bu form Erken Hellenistik'ten itibaren ortaya çıkmıştır (Ganzert, 1983: 171; Gök, 1988: 110).

¹⁹⁰ Human, 1904: 145, Res. 158; Mercklin, 1962: 37, 45 Nr.110, Res. 194.

¹⁹¹ Yaylalı, 1976: Lev. 36.2; Koenigs, 1983: Taf. 40.1.

¹⁹² Drerup, 1964, 17 vd.

zemin üzerinde çıkıntılıdır. Lesbos yaprakları sert ve kaba şekilde yapılmıştır. Lesbos kymationu yaprak formundan çıkıp artık bozulmaya başlamıştır. Yaprak uçları küt şekilde işlenmiştir.

Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı anta başlığının (Res. 48) yan yüzünde merkezde, akanthus çanağı içinden çıkan yatay volütler yer alır. Kıvrık dal bezemesi sadeleşir. Artık ortadaki çanak yaprağından sağa ve sola birer sürgün çıkar. Bu sürgün abakus üst sınırında ikiye ayrılır. Ve önce ortaya doğru aşağıya, sonra ön profile doğru yukarıya dönen iki adet yan yana volüt oluşturur. Ön yüzde üst bezeme dizisi yarım palmetle biter. Böylece üst bezeme ile yan yüz bezeme arasında organik bir bağ sağlanmıştır. Yan yüzdeki simetrik sarmal dal bezemesi, bu örnekle artık ranke oluşumuna doğru gitmektedir. Başlıkta derinlik ve ışık- gölge oluşumu ön plandadır.

4.1.8 Milet II. Eumenes Gymnasionu Anta Başlığı

Milet II. Eumenes Gymnasion'u anta başlığının¹⁹³ (Res. 50) yan yüzüne ait kırık parçalardan yola çıkılarak rekonstruksiyonu yapılmıştır¹⁹⁴. Buna göre, merkezde kapalı bir palmet ve palmetin yanlarında simetrik birer akanthus çanağı içinden çıkan kıvrık dallar bulunmaktadır. Bu anta başlığı Didyma müze deposunda bulunan A2 ve A266¹⁹⁵ numaralı anta başlıklarına süsleme olarak benzemektedir. Aynı bezeme stilinde yapılmış ancak farklı uygulamaların görüldüğü bir örnek olarak Lagina Hekate Tapınağı köşe plaster¹⁹⁶ başlığını (Res. 59-60) verebiliriz. Lagina örneğinde ise ortada bulunması düşünülen merkezi palmet bezemesi yapılmamış, sadece yanlarda simetrik iki kenger çanak ve çanak içinden çıkan sarmal dallar yer almaktadır.

4.1.9 Magnesia Tiyatrosu'ndan Anta Başlığı

Magnesia Tiyatrosu'ndan bir anta başlığının¹⁹⁷ (Res. 54), ön yüzünde üstten alta doğru, ion kymationu, anthemion dizisi, lesbos kymationu, inci-payet dizisi yer almaktadır. Yan yüzde ise merkezde akanthus çanağından çıkan bir palmet ve her iki yanında antitetik olarak yerleştirilmiş iki grifon görülmektedir. En altta ise inci-payet

¹⁹³ N. Koçhan'ın Milet II Eumenes Gymnasionu anta başlığı olarak resmini verdiği örneğin (Koçhan, 1995: 111, Lev. 9.d) anta başlığı olma ihtimali biraz zordur. Bu aynı yapının simasına ait parça olmalıdır.

¹⁹⁴ Pfrommer, 1988: 162, Abb. 2.6; Rumscheid, 1994: 46, Taf: 103, 159.6.

¹⁹⁵ Pfrommer, 1988: 162, Abb. 2.6; Yılmaz, 1999: 32.

¹⁹⁶ Schober, 1933: 25; Yılmaz, 1999: 32. Res. 69.

¹⁹⁷ Magnesia'da bulunmuş ve şuanda İstanbul Arkeoloji Müzesinde sergilenmektedir.

dizisi vardır. Bu grifonlar akantus çanağının içinden çıkan iki sarmal dal üzerine basarak ve her ikisi de başını geriye çevirmiştir. Grifonların arkasında, kıvrım yaparak üçlü volüt oluşturan sarmal dallar yer almaktadır.

Magnesia Tiyatrosu'na ait anta başlığı'nın¹⁹⁸ (Res. 54) ön yüz bezemesi olan anthemion kuşağı bir açık palmet, bir lotus ve iki kapalı palmetten oluşturulmuştur. Lotuslar yarı açık, dış yaprakları geniş, üste doğru yayçizer ve üstte birleşerek palmetleri çerçeve içine almaktadır. Lotus ve palmetler ion kymationuna göre daha küçük işlenmiştir. Lotuslar, çanak yaprak içinden çıkan bir eksen yaprağı ve her iki kenardaki birer yan yapraktan oluşur. Palmetlerde ise eksen yaprağının her iki yanında dörder yan yaprak görülür.

Anta başlığının ion kymationu, aşağı doğru sivrilmekte, yumurtalar etli ve metalik görünümündedir. İon kymationu çanakları arasında derin kanallar oluşmuş, ion kymationlarının arası genişlemiş ve aralarında ince ters mızrak uçları oluşmuştur¹⁹⁹. Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı anta başlığı ion kymationlarında görülen ışık-gölge kontrastı burada yok olmuştur.

Priene Athena Tapınağı anta başlığı²⁰⁰ ile ortaya çıkan ve Pytheos tipi olarak adlandırılan yan yüz bezemesindeki simetrik düzenleme burada da devam etmektedir. Ancak Priene örneğinde sadece bitkisel bezeme yapılırken, Magnesia Tiyatro anta başlığında, bitkisel ve figürlü bezeme bir arada kullanılmıştır. Figürlü bezemenin yapılmaya başlanmış olması, bu dönem yapılarına Hermogenes'in getirmiş olduğu bir yenilik olmalıdır. Anta başlığının merkezinde akanthus çanaktan çıkan kapalı palmet ve antitetik olarak yapılmış grifon etrafında sembolik yapılmış kıvrık dallar yer alır. Kıvrık dallar yalın ve küçük sarmallarla palmete ulaşır. Her bezek birbirinden bağımsız olarak yapılmıştır.

¹⁹⁸ Bu yapı ile ilgili farklı tarih önerileri bulunmaktadır. Bu öneriler için bkz. Gerkan, 1929: 26, (M.Ö. 160); Mercklin, 1962: 36 (M.Ö. 200); Erder, 1967: 113 (M.Ö. 2. yüzyılın başları); Yaylalı, 1976: 135-139 (M.Ö. 180-150); Rumscheid, 1994: 255 (M.Ö. 290-270); Koçhan, 1995: 50 (M.Ö. 2. yüzyılın ikinci çeyreği).

¹⁹⁹ Koçhan, 1995: 84.

²⁰⁰ Rumscheid, 1994: Taf. 151, 293.14.

4.1.10 Magnesia Artemis Tapınağı Anta Başlığı

Magnesia Artemis Tapınağı anta başlığı²⁰¹ (Res. 55) ön yüzünde; üstten alta doğru, ion kymationu dizisi, inci-payet dizisi, anthemion dizisi, inci-payet dizisi ve lesbos kymationu yer alır. Yanda ise kıvrık dal bezemesi vardır. Lotus-palmeti bağlayan kıvrık dallar kalkmıştır. Lotus-palmet çanakları birbirine yaklaşmış ve inci-payet dizisi üzerine oturtulmuştur. Lesbos kymationlarının formları daha şematiklik kazanmış, ışık-gölge oyunu daha da belirginleşmiştir.

Ön yüzde yer alan ion kymationları, uzun sivri formda ve derin kanallı yapılmıştır. Yumurta ve çanaklar Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı ve Magnesia Tiyatro anta başlığında olduğu gibi burada da sert metalik görünümde. Bu anta başlığında da Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı anta başlığında olduğu gibi ön yüz bezemeleri arasında ayırıcı olarak inci-payet dizisi kullanılmıştır.

Anta başlığının anthemion dizisinde, palmet yaprakları yay çizerek bütünleşmiş, lotus yaprakları da yanlara yayılmıştır. Lesbos kymationu bezemesinde ise, yaprak uçları küt şekilde yapılmış, yapraklar ile loblar arasında kalan alan Anadolu lesbos kyma formunda yapılmıştır²⁰².

Anta başlığının yan yüzünde yer alan kıvrık dal bezemesi, Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı anta başlığının yan yüz bezemesine benzer. Farklı olarak akanthus çanağı üzerindeki sürgünler arasında saplı açmış çiçek vardır. Bezemeler oldukça derin ve yüksek kabartma şeklinde işlenmesi ile ışık-gölge kontrastı sağlanmıştır.

²⁰¹ Humann, 1904: 72; Schober, 1933: 25; Yaylalı, 1976: 135; Şahin, 2002: Res. 13.

²⁰² Ganzert, 1983: 161.

4.1.11 Magnesia Agora Doğu Stoa Propylonu Anta Başlığı

Magnesia Agora Doğu Stoa Propylonu anta başlığı²⁰³ (Res. 56) bezekleri oldukça yüzeysel bir şekilde yapılmış ve ayrıntılar belirtilmemiştir. Örgeler, sanki çizildikten sonra araları açılmış izlenimi vermektedir²⁰⁴. Rumscheid bunu plaster başlığı olarak ele almış olmasına rağmen, başlığın her iki üst köşesine yapılan yarım palmet motifi yan yüzle olan organik bağlantıyı sağlamak için yapılmış olduğunu düşünürsek, bunun anta başlığı olarak gruplandırılması gerekmektedir. Aksi takdirde plaster başlığında iki köşede palmete gerek yoktur.

Anta başlığının ön yüz bezemesi olan ion kymationları, fazla etli olmayan uçları sivri, plastikliğini yitirmiş ve yüzeysel görünümündedir. Yumurtada, çanak mızrak uçlarının ilişkisi tamamen yok olmuştur. Bu bezek stili ile Priene Aşağı Gymnasion Anta başlığına²⁰⁵ benzemektedir. Anthemion bezemesi yüzeysel, Lesbos kymationu çift dalgalı ve yaprak kenarları yivlidir.

Anta başlığın yan yüzünde, tek yapraklı akanthus çanağından çıkan iki sürgün, birer dikey S çizerler. Sürgünlerdeki gerginliğin yerini gevşek yapı almıştır. Akanthus çanağı üzerindeki saplı çiçek doldurma motif olarak küçük yapılmıştır²⁰⁶.

4.1.12 Alabanda Apollon İstimos Tapınağı Anta Başlığı

Anta başlığının ön yüzünde, üstten alta doğru, ion kymationu, inci-payet, anthemion, inci-payet, lesbos kymationu ve inci-payet dizisi yer almaktadır (Res. 58). Blok alttan ve üstten kırıktır. Anta başlığının üst kısmı kırık olduğu için ion kymationu hakkında fikir sahibi değiliz. Lotus-palmeti bağlayan kıvrık dallar kalkmış ve çanakları birbirine yaklaşmış, inci-payet dizisi üzerine oturtulmuştur. Lesbos kymationlarının formları daha şematik görünümündedir. Yaprak uçları küt şekilde yapılmış, yapraklar ile loblar arasında kalan alan eşittir. Bezeme Anadolu lesbos kyması formunda

²⁰³ Humann, 1904: 56; Hoepfner, 1968: 223; Alzinger, 1974: 123; Yaylalı, 1976: 136; Coulton, 1977: 122; Koenings, 1983: 173.

²⁰⁴ Alzinger'in yapmış olduğu stil gelişimine göre; Magnesia Agorası anta başlığının, Magnesia Artemis Tapınağı'ndan sonra olduğudur. Agora başlığındaki şematik yapıda bu düşünceyi doğrulamaktadır (Alzinger, 1974: 123; Koçhan, 1995: 89; Ortaç, 1990: 49).

²⁰⁵ Rumscheid, 1994: Taf. 167, 308.11.

²⁰⁶ Ortaç, 1990: 50.

yapılmıştır²⁰⁷. Bezeme düzenlemesi açısından Magnesia Artemis Tapınağı anta başlığı ile benzer yapıdadır. Ancak anthemion bezemesi, Magnesia Artemis Tapınağı anta başlığından farklıdır. Lotusların dış taç yaprak uçları küt bırakılmış olup, palmet bezemesini çevrelememektedir. Bezemeler arasında ayırıcı olarak inci-payet dizisi yapılması açısından benzerdir.

4.1.13 Lagina Hekate Tapınağı Plaster Başlığı

Lagina Hekate Tapınağı plaster başlığı (Res. 59; Çiz.9) üzerindeki bezekler oldukça tahrip olmasına rağmen, dönemin stil gelişimi hakkında bize fikir vermektedir. Plaster başlığı ön yüzünde yer alan ion kymationları dar, uzun ve sivridir. Yumurtalarla çanaklar arasındaki kanallar iyice daralmış ve derinlikleri de azalmıştır. Lagina örneğini, Priene Aşağı Gymnasion anta başlığı²⁰⁸ ile karşılaştırdığımızda, ion kymationlarının dar, uzun ve sivri yapılışı açısından benzemektedir. Ancak, ara profilin çok incilmesi, birbirine yakınlaşması ve daha yüzeysel oluşu ise örneğimizden farklı yanlardır. Bu durumun yerel sanat özelliklerine ve usta ile mimari elemanların farklılığına bağlanabilir.

Lagina plaster başlığının anthemion bezemesinde, palmetler incelmış, lotuslar yukarıya çekilip ve kenger çanaklar kaybolmaya başlamıştır. Lotusların dış yaprakları palmeti çevrelemiştir. Palmetlerin üçgen göbekleri ve iç kenarları oyularak belirtilmiştir²⁰⁹. Lesbos kymationu bezemesinde ise yaprak kenarları zemine yapıştırılmış ve aplike edilmiş gibidir. Yaprak ucu kısalmış ve kütleleşmiştir. Çukurlatılmış yapraketi, dudak şeklinde çatallaşmış orta damarı ve yumuşak dalgalı yaprak konturu ile lesbos kymationu, Anadolu Hellenistik formunda yapılmıştır²¹⁰.

Lagina'daki plaster başlığı yan yüz bezemesindeki volütler ise, simetrik iki ayrı akanthus çanaktan çıkmaktadır. Labraunda'daki Andron B anta başlığının yan yüz bezemesinde volütler, yaprak çanağında büyüyen akhantus rankelerinin bir parçası

²⁰⁷ Ganzert, 1983: 161.

²⁰⁸ Priene Aşağı Gymnasion anta başlığı bezeme stilinden yola çıkılarak, M.Ö. 1. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedir (Forbes, 1945: 35).

²⁰⁹ Koçhan, 1995: 65.

²¹⁰ H. Lauter, Lagina Hekate Tapınağı plaster başlığı lesbos kymationunda görülen kuvvetli klasizm ve dış bükey formdan dolayı tarih olarak M.Ö. 1. yüzyılı önermektedir (Lauter, 1971: 141).

olarak yapılmıştır. Labraunda Andron B anta başlığının Lagina'dakine göre farkı, yanlarda yüzeyi doldurmayan sadece asimetrik bir ranke gövdesidir. Bu yüzden Lagina anta başlığı, Priene'deki Athena Tapınağı'nın anta başlığına bezeme stili olarak daha yakındır. Bunun ranke bölümünde, birbirine simetrik büyük ranke gövdesi ortaya çıkmaktadır.

Priene Athena Tapınağı anta başlığı sarmal dallarının simetrik gövdeleri, Lagina'daki gibi büyük üç yapraklı akhantus çanağından çıkmaktadır. Kyma çizgilerinin ön ve arka yüzüne uygun olan üç volüt vardır. Priene anta başlığında büyük gövdeleri ile ona uygun büyük palmetler dikkati çeker. Lagina'daki anta başlığında ise kenar motifi, kademeli volüt ortaya doğru kısalmış olarak tekrarlanır ve bu yüzden iki büyük gövde bağlantısız olarak yan yana durur.

Lagina Hekate Tapınağı anta başlığı, Priene Athena Tapınağı anta başlığına (Res. 39) süsleme şeması ve detay formları bakımından benzemektedir. Lagina Hekate Tapınağı anta başlığının, Rumscheid'a göre Erken Hellenistik Dönem özellikleri göstermesine rağmen, bezemelerin işleniş ve stililine göre Geç Hellenistik- Erken Roma Dönemi'ne ait izler taşıdığı belirtilmiştir²¹¹.

4.1.14 Priene Aşağı Gymnasion Anta Başlığı

Priene Aşağı Gymnasion anta başlığında²¹² (Res. 61), ön yüzde üstten alta doğru, ion kymationu, ters anthemion, lesbos kymationu bulunmaktadır. Yan yüzde ise akanthus çanak içinden çıkan sarmal dallar yer alır. Magnesia Agora Doğu Stoa Propylonu anta başlığında olduğu gibi, bezeklerin şematik yapısı bu örnekte de devam etmektedir.

4.1.15 Ephesos'tan Anta Başlığı

Ephesos'dan anta başlığı²¹³, ön yüzünde, üstten alta doğru, ion kymationu, ters anthemion dizisi, lesbos kymationu, yan yüzde ise, merkezde akanthus çanağı içinden çıkan ana dallar, çanak üzerinde ise palmet motifi yer almaktadır. Bu Geç Hellenistik

²¹¹ Rumscheid, 1994: 135.

²¹² Rumscheid, 1994: Taf. 167, 308.11.

²¹³ Ephesos'tan Arcadiane Caddesi'nden bulunmuş anta başlığının yeri belli değildir.

Dönemden bir anta başlığıdır ²¹⁴. Yan yüzde farklı bir uygulama olarak merkezdeki palmetin, kenger çanakdan oluşan altlığa oturmasıdır. Magnesia Agora Doğu Stoa Propylonu anta başlığında da (Res. 62) görülen bu uygulama, burada iyice şematik yapı kazanmıştır.

Ön yüzde ion kymationları sivri yapılarak üst bölümleri içe doğru yuvarlatılmış ve çanakdan derin oyukla ayrılmaya başlamıştır. Anthemion dizisi yüzeysel görünümde ve yayvan yapılmıştır. Lesbos kymationunda çatal yaprak yanlara doğru daha da gelişerek yaprak içini kaplamıştır. Böylece çatal yaprak bağımsız bir motif görünümü kazanmıştır. Lesbos yaprağı, çatal yaprağın aldığı şekle bir çerçeve zemin oluşturmuştur.

4.1.16 Lagina Hekate Kutsal Alanı Propylonu Anta Başlığı

Lagina Propylon anta başlığı (Res. 63, Çiz.6)²¹⁵ üç yatay bezeme şeridine sahiptir. En üst kısmında ion kymationu yer alır. Alttaki bezeme kuşağında yumurta arası mızrak uçlarının aksına palmet orta yaprak aksları gelecek şekilde anthemion işlenmiştir. En alttaki lesbos kymationu ise palmet orta yaprak akslarına lesbos ara profil aksları gelecek şekilde oturtulmuştur. Palmetler açık ve kapalı olarak verilmiştir. Lotus ve palmetleri 's' biçimli kıvrımlar birbirine bağlar.

Lagina Hekate Tapınağı Propylon'u anta başlığında²¹⁶, bezeklerin ince işçiliğe sahip olması ve anta başlığının sağlam olması sayesinde, anta başlığının dönem özellikleri hakkında fikir sahibi olabilmekteyiz. Üstten alta doğru dış bükey bir profil, altında düz silmeli bölüm, onunda altında ion kymationu, anthemion dizisi, lesbos kymationu ve inci-payet dizisi görülmektedir. Anta başlığında bu bezemeler dizisi dokuz adet bezemenin tekrarlanması ile oluşmuştur²¹⁷.

Anta başlığının anthemion dizisi, açık ve kapalı palmet dizisi arasına lotusların yerleştirilmesinden ibarettir. Üçgen şekilde yapılmış çanaklar ve bu çanaklardan çıkan ortada eksen yaprağı ve eksen yaprağının her iki yanında üçer yan yaprak

²¹⁴ Alzinger,1974: 95, Abb.127.

²¹⁵ Tırpan, 1998: 177, Res. 21; Gök, 1998: 30.

²¹⁶ 96P61 kazı envanter numaralı anta başlığıdır.

²¹⁷ Tırpan, 1998: 177, Res. 21; Gök, 1998: 30.

bulunmaktadır. Palmetlerin son yaprağı lotus çanak yaprağı ile birleşmektedir. Bezeklerin yüksek kabartma şeklinde işlenmesi ile ışık gölge kontrastı oluşturulmuştur. Lotuslar, çanak içinden çıkan üç yapraktan ibarettir. Yan yapraklar üstte birleşerek palmetleri bir kemer gibi çerçevelemektedir. Lotusların çanak yaprağı altından çıkan sarmallar, palmet çanaklarını sınırlayarak burada bir daire oluşturur. Bu daireler palmet çanaklarının alt kenarında birer spiral şeklinde verilmiş ve bitkisel bezemeyele organik bir bağ kurmuştur. Anta başlığının lesbos kymationunda çatal yaprak ortadan aşağıya doğru oyularak ikiye ayrılmıştır. Çatal yaprak yukarıya doğru genişler ve yanlara doğru açılır.

Anta başlığının yan yüzü, akanthus çanağından çıkan ikişer sarmal daldan oluşmaktadır. Bu sarmal dallar yanlara doğru volüt oluşturur. Sarmal dallar çanaktan çıktıktan sonra inceler ve bu inceliğini koruyarak volüt meydana getirir. Çanağın içinden ana dalların kenarından çıkan sarmal dallar üçüncü volütleridir. Burada sarmal dallarda bir yumuşaklık hissedilmektedir. Yüksek Hellenistik Dönemin sert ve keskin yapısının, yani barok işlenişin kaybolduğu, bunun yerini daha yumuşak bir yapı aldığı anlaşılmaktadır.

Lagina Hekate Kutsal Alanı Propylonu anta başlığı Anadolu-İon tipinin Augustus Dönemi'ndeki örneğidir. Bunun en güzel örneğini Termessos Artemis Tapınağı anta başlığında da görmekteyiz. Erken Augustus Dönemi'ne tarihlenen bu anta başlığında²¹⁸ asiatic dizin devam etmekte olup sadece en üstte bir düz anthemion dizisi daha eklenmiştir.

4.1.17 Stratonikeia Augustus-İmparatorlar Tapınağı Anta Başlığı

Stratonikeia Augustus-İmparatorlar Tapınağı anta başlığının (Res. 68)²¹⁹ yan yüzünde akanthus çanaktan çıkan kıvrık sarmal dallar işlenmiş ve köşedeki palmetler simetriktir. Doldurma motifi olarak çiçek ve meyve figürleri yer alır. Yani simetrik değildir. Klasik Priene Athena Tapınağı anta başlığından farklı olarak, merkezdeki palmet kenger çanağından çıkar. Stratonikeia Augustus-İmparatorlar Tapınağı anta

²¹⁸ Karaosmanoğlu, 1996: 66, Lev. 2.b.

²¹⁹ Tırpan, 1998: 54, Res. 157.

başlığının bezemesinin daha şematik halini ise Ephesos Arkadiane Caddesinde²²⁰ ele geçen anta başlığında (Res. 62) görülmektedir.

Stratonikeia Tapınağı anta başlığının ön yüzü oldukça tahrip olmasına rağmen bezeme anlaşılmaktadır. Üstten alta doğru, ion kymationu, inci dizisi, düz anthemion, lesbos kymationu bulunmaktadır. Pytheos şemasından farkı, ion kymationu altında inci-payet dizisi olması ve anthemion bezemesinin düz yapılmasıdır.

Anta başlığının yan yüzünde kıvrık dalların yumuşak olarak işlenmesi ve bezemedeki zenginlik, Augustus Dönemi sarmal dal özelliklerine sahip olduğunu göstermektedir.

4.2 Attik-İon Anta Başlıkları

4.2.1 Xanthos Nereidler Anıtı Anta Başlığı

Anta başlığı Klasik Dönem örneği olmasına rağmen, Hellenistik Dönem attik-ionik tipe öncülük etmesi açısından önemli bir örnektir (Res. 18-19). Anta başlığının üç yönünde de aynı bezeme devam etmektedir. Üstten alta doğru, iki kademeli düz silme, faskia, ion kymationu, astragal, lesbos kymationu, astragal, ion kymationu, astragal, anta gövdesinde ise 3'lü rozet dizisi yer almaktadır. Bu şekilde bezeme stilini, M.Ö. 4. yüzyıla ait Kaunos'taki kaya mezarlarından Ante Grab B1 ve B2'de²²¹ ve daha geç bir örneğini ise M.Ö. 2. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen Xanthos Leto Tapınağı'nda²²² görmekteyiz.

4.2.2 Sardeis Artemis Tapınağı Anta Başlığı

Sardeis Artemis Tapınağı anta başlığının üç yüzünde de aynı bezeme devam etmektedir (Res. 40). Üstte korniş benzeri kalın, kademeli düz silme, başlığın ekinusunda ion kymationu, köşelerde ise yarım palmet betimlenmiştir. İon kymationunun altında inci-payet dizisi, kyma reversada ise lesbos kymationu, altında inci-payet dizisi, altta friz şeklinde yapılmış, çelenk ortasında rozet bezemesi bulunmaktadır. En altta ise inci-payet dizisi işlenmiştir. Anta başlığında rozet benzeri

²²⁰ Alzinger, 1974: 95, Abb. 127.

²²¹ Shädler, 1991: 278.

²²² Koçhan, 1995: 42.

çelenklerin kullanılması bakımından Samothrake Ptolemaion anta başlığına benzemektedir²²³.

M.Ö. 4. yüzyıl Lykia mezarlarında görülen klasistik özellikleri Hellenistik Dönem yapılarında da görmek mümkündür. Sardeis Artemis Tapınağı anta başlığında da bu klasistik etki ön plana çıkmış olmalıdır.

4.2.3 Samothrake Ptolemaion Anta Başlığı

Samothrake Ptolemaion'u anta başlığı²²⁴ üzerinde ön yüzde; üstten alta doğru, ion kymationu, inci-payet, anthemion, inci-payet, lesbos kymationu ve inci-payet dizisi yer alır (Res. 46). Anta gövdesi ise, dört adet birbirine paralel aralıklarla yerleştirilmiş rozet dizisi ile bezenmiştir. Başlık kırık olmasına rağmen, Samothrake Ptolemaion anta başlığı ön ve yan yüzleri aynı bezemeye sahip anta başlıklarındandır²²⁵.

Samothrake Ptolemaion anta başlığının ön yüzündeki anthemion bezemeleri ters olarak yapılmış ve oldukça sık işlenmiştir. Anthemionlar bezeksel görünümde yapılmışlardır. Bu anta başlığının lesbos kymationları yaprak kenarı, orta damar ve ara yaprak kyma çatısı olarak ağırlık kazanmıştır. Bu elemanlar geniş olup, yivlidir²²⁶.

4.2.4 Pergamon Demeter Tapınağı Anta Başlığı

Pergamon Demeter Tapınağı anta başlığı 2 parça halinde kırıktır (Res. 47). Üstten alta doğru, düz silme, iç bükey geçiş, ion kymationu ve astragalden oluşmaktadır. Üç yönde de aynı bezeme bandı devam etmektedir. Klasik Dönem örneklerindeki bezeme stilinin²²⁷ Hellenistik Dönem anta başlıklarında da devam ettiğini görmekteyiz.

²²³ Butler, 1925: 129.

²²⁴ Frazer, 1990: 85, Pl. XXIX; Rumscheid, 1994: Taf. 202.5-6.

²²⁵ Ortaç, 1990: 40.

²²⁶ Bunlar M.Ö. 3. yüzyılın ilk yarısının formları açısından önemli ipuçları vermektedir (Ganzert, 1983: 146, Res. 56).

²²⁷ Klasik Dönem örneği olan Atina Erectheion Tapınağı'ndaki gibi üç yönü çevreleyen bezeme bandı görülmektedir.

4.2.5 Pergamon Yukarı Gymnasion Anta Başlığı

Pergamon Yukarı Gymnasion Tapınağı anta başlığının²²⁸ (Res. 52) ön yüzünde üstten alta doğru sırasıyla, ion kymationu, lesbos kymationu ve inci-payet dizisi vardır. Bu başlıkta ion kymationu ve lesbos kymationu işlenmesine rağmen, anthemion bezemesine rastlamıyoruz. İon kymationu ile lesbos kymationu arasında inci dizisi için yer bırakılmış fakat işlenmemiştir. Bezeme kuşakları birbirinden ayrılmıştır. Lesbos ara profilleri incilerin üzerine gelecek şekilde düzenleme yapılmıştır. Bu anta başlığında, ön ve yan yüzlerinin aynı şekilde bezenmiş olduğunu görmekteyiz²²⁹. Anta başlığı Rumscheid tarafından M.Ö. 197 yılına tarihlenmektedir²³⁰.

Pergamon Yukarı Gymnasion anta başlığı lesbos kymationlarında orta damar yelpazeleşmiş ve çiçek benzeri çatallaşmıştır. Yaprak ucu kısa ve yaprak kenarı dalgası yumuşaktır. Kenar, kulak üzerinde biraz genişlemiştir. Yaprak yüksekliği ile yaprak genişliği arasındaki oran 1: 2'ye yaklaşmıştır²³¹.

4.2.6 Latmos Herakleia Athena Tapınağı Anta Başlığı

Latmos Herakleia Athena Tapınağı anta başlığında²³² üstte abakus profili, altında ise birbirine paralel üçlü rozet dizisi yer almaktadır (Res. 51). Rozet dizileri, anta başlığının üzerinde görüldüğü gibi, başlığının üzerinde ya da altındaki blokta da kullanılmaktadır.

4.3 Korinth

Korinth tipi anta başlıkları, tıpkı sütun başlıklarında olduğu gibi, akanthus yapraklarından oluşan bezemeye sahiptir. Korinth tipi anta başlıkları genelde Roma Dönemi içerisinde yoğun olarak görülmektedir. Hellenistik Dönem Batı Anadolu anta başlıkları arasında korinth tipi örnek tespit edilememiş ancak plaster başlık örnekleri

²²⁸ Schazmann, 1923: Abb. 95; Erder, 1967: Lev. XXII.e-f; Rumscheid, 1994: Taf. 129.7-8; Koçhan, 1995: Lev. 24.c; Yılmaz, 1999: 25.

²²⁹Bu tipteki anta başlıkları, bezeme seçimine ve sıralanışına göre farklılık göstermektedir. Pergamon Zeus Altarı, Pergamon Asklepios Tapınağı ve Samothrake Ptolemaion anta başlıklarını buna örnek olarak verebiliriz (Erder, 1967: 62, Lev. XXI.d-e; Frazer, 1990: 85).

²³⁰ Rumscheid, 1994: 256.

²³¹ Ganzert, 1983: 164, Res. 97.

²³² Peschlow-Bindokat, 2005: 114.

incelenmiştir. Bu döneme ait tespit edebildiğimiz örnekler ise Milet Laodike yapısına ait köşe plaster başlığı²³³ (Res. 71) ve figürlü örnek olarak ise Pergamon Hermes-Herakles Tapınağı köşe plaster başlığıdır²³⁴ (Res. 27). Bu tip başlıklar Erken İmparatorluk Dönemi'nden itibaren artış göstermektedir. Bundaki en büyük etken ise Korinth Düzeni'nin kentlerde bu dönemden itibaren daha çok rağbet görmesinden kaynaklanmaktadır. Bu döneme ait Pisidia Antiokheia Augustus Tapınağı²³⁵ (Res. 72), Adada C Tapınağı²³⁶, Sagalassos Dionysos Tapınağı anta başlıkları²³⁷ bu grup içerisinde değerlendirilmektedir.

Birde Kompozit tipte anta başlıkları bulunmaktadır. Süsleme düzeni Kompozit sütun başlıklarındaki gibi, ionik formun ekinus ve volüt elemanları, üstte abakus, altta ikili ya da tekli akanthus yaprak çelengiyle kaplanarak, korinth düzeni kalathos üzerine yerleştirilmiştir. Roma Dönemi'ne tarihlenenler için Ephesos Hadrian Kapısında ele geçen Ephesos 4 ve Ephesos Agorası'nda bulunan Ephesos 3B anta başlığını örnek olarak verebiliriz²³⁸.

4.4 Sofa

Sofa ya da Proto-İonik anta başlıkları kavetto profil tarafından karakterize edilir. Genellikle küçük her iki yanda, sarmal kıvrım şeklinde yapılmış volütler yer almaktadır. Proto-İonik denilmesinin sebebi İonik başlıklardan önce ortaya çıkmış olması ve İonik başlıklara öncülük etmesidir. Arkaik dönemde yaygın olarak görülen bu tip anta başlıklarının Hellenistik Dönem örnekleri fazla yaygın değildir. Bu döneme tarihlenen örnek olarak Priene Athena Tapınağı anta başlığını verebiliriz²³⁹ (Res. 73).

Bu tip başlıklarda bezemeler anta başlığını çerçeveleyen bordür içinde yapılırdı. Genellikle ortada akanthus çanağından çıkan sarmal dallar, ortada merkezi kapalı palmet motifi, ya da ortada akanthus çanağından çıkan kıvrık dal üzerine basar şekilde yapılmış antitetik tarzda grifonlar ile bezenmiştir.

²³³ Weber, 1989: Taf. 56.2-3; Rumscheid, 1994: 48, Taf. 106, 163.3.

²³⁴ Mercklin, 1962: Abb. 888-889; Rumscheid, 1994: Taf. 128.4-5.

²³⁵ Büyükkolancı, 1996: Lev. 54.

²³⁶ Büyükkolancı, 1996: Lev. 16.

²³⁷ Büyükkolancı, 1996: Lev. 113.

²³⁸ Başaran, 1999: 20-23.

²³⁹ Rumscheid, 1994: Taf. 160.3.

4.5 Figürlüler

Figürlü örnekler arasında tanrı ve tanrıçanın yanısıra, Eros, Grifon, Sfenks gibi figürlerle yapılmış anta başlıkları vardır. Ayrıca mitolojik bir konunun sahne edildiği anta başlığı örnekleri de bulunmaktadır²⁴⁰.

4.5.1 Tanrı ve Tanrıçalar

Erken Hellenistik Döneme ait herhangi bir anta başlığı örneğinin tespit edilemediği tanrı ve tanrıça figürlü anta başlıkları genellikle Orta Hellenistik Dönem'den itibaren yaygın olarak görülmektedir.

Tanrı ve tanrıça figürleri daha çok ion ve korinth tipi anta başlıklarında karşımıza çıkmaktadır. Bitkisel bezeme ile figürler bir arada işlenmiştir. Bu şekilde işlenmiş en güzel örneklerden bir tanesi de Pergamon Hermes Herakles Tapınağı plaster başlığıdır (Res. 27). Bu figürlü Korinth tipi bir plaster başlığıdır. Yarım yatay kırıktır. Uzun kenarın üstünde basit bir akantus motifi yer alır. Kısa kenarda ise sundurma sütunlara doğru akantus yaprakları ve sarmaşık dalları arasında en üste küçük kanatlı bir figürün torzosu vardır. Başında miğferi olan kanatlı bir erkek figür betimlemesidir. Baş hasar gördüğü için yüze ait özelliklerini veremiyoruz. Bazı araştırmacılar Eros olduğunu, bazıları da Hermes olduğunu düşünmektedir. Şüphesiz kayıp plaster başlığında Herakles'in başı taşınmış olmalıdır²⁴¹.

Pergamon Diodoros Paspáros Exedrası anta başlığında da (Res. 31), bitkisel bezeme ile bütünleşmiş figürler görmek mümkündür. Anta başlığı B odasının girişinde bulunmuş ve oldukça iyi durumdadır²⁴². Dörtgen şeklinde üç bölümden oluşur. İki bölümünde süsleme yer alır. En üstte stilize edilmiş motifler, çiçekler, palmetler, kıvrık dal ve akantus yapraklarından oluşan bezemeler vardır. En alttaki dar bölümde Eroslar

²⁴⁰ Klaros Apollon Tapınağı'na ait anta başlığında çıplak olan erkek figürünün Apollonla ilişkili olduğu düşünülmektedir. İlyada'dan Apollon'un, Pheresoğlu Admetos'un iki atını terbiye ettiğini öğreniyoruz. Nikelerin haber getirdiğini, atların terbiye edilme işlemi sırasında Apollon ile Zeus arasındaki haberleşmeyi temsil ediyor olduğu düşünülmektedir. Çıplak figürlerin ise atların bakıcısı olduğu, "Dioskurides" tipli kişinin de tapınağın başrahibi Mopsos olmalıdır (Koçhan, 1997: 141).

²⁴¹ Webb, 1996: 68.

²⁴² Webb, 1996: 68.

bulunmaktadır. Erosların taşıdığı bir gırlan frizi ve akantus yaprakları Korinth düzenini andıran tarzda yapılmıştır²⁴³. Her şey çok ince ve ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı anta başlığında²⁴⁴ (Res. 28) ise yan yüzde figürlü bezemenin işlendiğini görmekteyiz. Akanthus çanağından çıkan bir kadın figürü ile bezenmiştir. Anta başlığında en üstte boş kalın bant yer alır. Bu silmenin altında ise küçük bitkisel motifler ve kıvrık dallar arasında bir kadın figürü bulunmaktadır. Bu figür ranke tanrıçasıdır. Tanrıça cepheden gösterilmiştir. Ayakta duran tanrıça iki eliyle kıvrık dallardan tutmuş şekilde betimlenmiştir. Yüz tahrip olmuş, başındaki polos altında saçlar geriye taranmış şekildedir. Üzerine giydiği peplosu belinden kemerlenmiştir.

Didyma Apollon Tapınağı figürlü köşe plaster başlığında²⁴⁵ da, bitkisel bezeme arasından çıkan kadın figürü vardır (Res. 30). Başlık her iki kenarından kırıktır. Üstte bezemesiz bir silme, altında ise ortada cepheden kanatlı bir kadın figürü yer alır. Figürün yüzü tahrip olmuştur. Üzerindeki peplos belinden kemerlenmiş, etek bölümü ise dışa kıvrık akantus yapraklarından oluşmaktadır. Figürün kolları dirsek bölümüne kadar yapılmış bu bölümden itibaren ise kanatları başlamaktadır. Başında polos vardır. Plaster başlığı kırık olduğu için diğer bezemeleri hakkında bilgi veremiyoruz. Bunun bir palmet bezemesi olabileceğini düşünmekteyiz.

4.5.2 Karışık Yaratıklar

Hellenistik Dönem figürlü anta başlıklarında karışık yaratık olarak genellikle, sfenks ve grifon figürleri tasvir edilmiştir. Anta başlıklarında görülen bu figürleri daha çok Roma Dönemi paye başlıklarında görmek mümkündür²⁴⁶.

Hellenistik Dönem'e tarihlenen Batı Anadolu'da tespit edebildiğimiz birkaç örnekten bir tanesi de Magnesia Tiyatrosundan bir anta başlığıdır (Res. 29). Bu anta başlığında yan yüzde karışık yaratıklar kullanılmıştır. Ön yüz ise, ion kymationu, anthemion, lesbos kymationu ve inci-payet dizisi ile bezenmiştir. Anta başlığının üst

²⁴³ Radt, 2001: 124.

²⁴⁴ Yaylalı, 1976: Taf. 38.1; Şahin, 2002: 65, Res. 75.

²⁴⁵ Lehmann, 1969: 104, 425; Rumscheid, 1994; Taf. 106, 163.3.

²⁴⁶ D'Andria, 2003: 104, Fig. 85.

bölümü tahrip olmuştur. Altında ise ortada kapalı bir palmet bezemesi iki yanında grifon figürleri yer alır. Grifonların ayakları kıvrık dal bezemesi üzerine basmaktadır. Her iki grifonda aynı şekilde başlarını geriye çevirmiş ve etrafında kıvrık dal motifleri bulunmaktadır.

HELLENİSTİK DÖNEM ANTA BAŞLIKLARI

FİĞÜRLÜ BEZEMELİLER		
YAPI	TARİHİ	KAYNAKLAR
Klaros Apollon Tapınağı	M.Ö. 3. yüzyılın 1. çeyreği sonrası ²⁴⁷	Şahin, 1998: 41.
Pergamon Hermes-Herakles Tapınağı	M.Ö. 197-159 ²⁴⁸	Radt, 2001: 121.
Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı	M.Ö. 2. yüzyılın 1. çeyreği ²⁴⁹	Mercklin, 1962: 37.
Magnesia Tiyatro	M.Ö. 170-150 ²⁵⁰	Koçhan, 1995: 128.
Didyma Apollon Tapınağı	M.Ö. 150-100	Gündüzalp, 1984: 28.
Pergamon Diodoros Paspáros Exedrası	M.Ö. 1. yüzyılın ilk yarısı ²⁵¹	Radt, 2001: 123.
Ankara Augustus Tapınağı	M.Ö. 5- M.S.14	Mitchell, 2008: 38-39.

²⁴⁷ Rumscheid Klaros Apollon Tapınağı tarihi için yapının mimari bezemelerinden yola çıkarak M.Ö. 3. yüzyılın 1. yarısını önermektedir (Rumscheid, 1994: 271).

²⁴⁸ Mercklin, 1962: 191.

²⁴⁹ Gerkan, 1929: 25 M.Ö. 197; Drerup, 1964: 13 M.Ö. 197 den hemen sonra; Erder, 1967: 46 M.Ö. 197 den sonra; Hoepfner, 1968: 223 M.Ö. 197 den sonra; Yaylalı, 1976: 115, 134 M.Ö. Erken 2. yüzyıl; Bingöl, 1980: 212 M.Ö. 2. yüzyıl; Akurgal, 1987: 427, M.Ö. 170-150.

²⁵⁰ Magnesia Tiyatro anta başlığı ile ilgili farklı tarihler önerilmiştir. Bu tarihlenmeler; A. Yaylalı M.Ö. 4. yüzyılın 2. yarısı (Yaylalı, 1976: 134), F. Rumscheid M.Ö. 290-270 (Rumscheid, 1994: 42), N. Koçhan M.Ö. 170-150 (Koçhan, 1995: 128), O. Bingöl, M.Ö. 3-2. yüzyıl (Bingöl, 1998: 73). Bizim çalışmamıza göre ise anta başlığı profil ve bezeme stiline göre M.Ö. 2. yüzyıldan olmalıdır. Bu sebeple F. Sear'ın tiyatro mimarisi ve blok profil düzenlemesinden yola çıkarak vermiş olduğu tarih ve N. Koçhan'ın ion kymationundan yola çıkarak verdiği tarih bu anta başlığı tarihlenmesi için uygun olacaktır.

²⁵¹ F. Rumscheid ise M.Ö. 69-60 tarihini önermektedir (Rumscheid, 1994: 254).

BİTKİSEL BEZEMELİLER		
YAPI	TARİHİ	KAYNAKLAR
Labraunda Andron B ²⁵²	M.Ö. 377-352	Hellström, 2007: 87
Labraunda Zeus Tapınağı	M.Ö. 377-344	Hellström-Thieme, 1982: 45.
Labraunda Güney Propylon	M.Ö. 351-344	Hellström, 2007: 71.
Labraunda Doğu Propylon	M.Ö. 4. yüzyılın ortası	Hellström, 2007: 81.
Pergamon Altardan Anta Başlığı	M.Ö. 4. yüzyılın 2. yarısı ²⁵³	Kästner, 2004: 142.
Priene Athena Tapınağı	M.Ö. 334	Schede, 1964: 30.
Sardeis Artemis Tapınağı	Erken Hellenistik (M.Ö. 320)	Butler, 1925: 142.
Didyma Apollon Naiskos'u	Yaklaşık olarak M.Ö. 300'ler	Voigländer, 1975: 63.
Bodrum Müzesinden	M.Ö. 300'ler	Rumscheid, 1994: 88.
Milet Müze Deposu	M.Ö. 290-270	Pfrommer, 1988: 162.
Samothrake Ptolemaionu	M.Ö. 285-265	Lehmann, 1955: 15.
Pergamon Demeter Tapınağı	M.Ö. 281- 263	Radt, 2001: 179.
Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı	M.Ö. 3. yüzyıl sonu M.Ö. 2. yüzyıl başı	Bingöl, 1998: 53.
Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı	M.Ö. 221- 220	Gerkan, 1929: 29.
Milet II. Eumenes Gymnasion'u	M.Ö. 197-159	Rumscheid, 1994: 46.
Pergamon Yukarı Gymnasion Tapınağı	M.Ö. 197-159	Radt, 2001: 113.
Latmos Herakleia Athena Tapınağı	M.Ö. 197-159	Rumscheid, 1994: 18.

²⁵² Labraunda anta başlıkları Hellenistik Döneme ait örnekler olmamasına rağmen Hellenistik Dönem örneklerine stil olarak öncülük ettiği için, o dönem örnekleri içerisinde ele alınmıştır.

²⁵³ Tüften yapılmış olan anta başlığına ait fragment, sadece üzerinde anthemion bezemesi olan bölümü korunabilmiştir. Üzerindeki anthemiondan yola çıkılarak çeşitli örneklerle karşılaştırılmıştır. Labraunda ve Didyma örneklerindeki anthemion bezemesi ile benzer özelliktedir. M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir (Kästner 2004: 142).

Didyma Depo'dan	M.Ö. 2. yüzyılın 1. yarısı	Pfrommer, 1987: 164.
Knidos İonik Avlu	M.Ö. 190-140.	Rumscheid, 1994: 27.
Magnesia Tiyatro	M.Ö. 170-150	Koçhan, 1995: 128.
Magnesia Artemis Tapınağı	M.Ö. 2. yüzyıl ortası ²⁵⁴	Yaylalı, 1975: 129.
Magnesia Agora Doğu Stoa Propylonu	M.Ö. 2. yüzyılın son on yılı	Yaylalı, 1975: 136.
Priene Zeus (Asklepios?) Tapınağı	M.Ö. 2. yüzyılın sonu	Rumscheid, 1998: 66.
Alabanda Apollon İsotimos Tapınağı	M.Ö. 125-75	Yaylalı, 1976: 169.
Lagina Hekate Tapınağı	M.Ö. 1. yüzyıl başları (M.Ö. 81 den önce)	Schober, 1933: 12.
Priene Aşağı Gymnasion	M.Ö. 1. yüzyılın son çeyreği	Forbes, 1945: 35.
Ephesos Arkadiane Caddesi	Geç Hellenistik	Alzinger, 1974: 61.
Lagina Propylon	Erken Augustus Dönemi	Tırpan, 1998: 179.
Stratonikeia Augustus İmp. Tap.	Augustus Dönemi	Tırpan, 1998: 66.

²⁵⁴ Yazıtlardan yola çıkarak M. Şahin' de aynı tarihi doğrulamaktadır (Şahin, 2002: 85).

BEŞİNCİ BÖLÜM

ANTA BAŞLIKLARINDA TİPOLOJİ

Antik dönemde mimari yapılar belli bir düzen içinde yapılmaktadır. Ve yapıdaki bütün mimari elemanlarda bu düzene uygun profil ve süslemeye sahiptir. Anta başlıklarında buldukları yapıların mimari düzenlemesine uygun olarak tiplere ayrılmaktadır. Bu tipoloji oluşturulurken anta başlıklarını iki farklı yöntemle tiplere ayırdık. Önce anta başlıklarını üzerindeki bezemeye göre bitkisel ve figürlü örnekler olarak gruplandırdık. Gruplandırma içerisinde ise hangi düzende yapılmışsa, o düzene göre tipoloji oluşturulmuştur. Bezemesine göre bitkisel ve figürlü olarak ikiye ayrılmaktadır. Düzene göre ise, Dor, Aiol, Anadolu-İon, Attik-İon, Korinth, Sofa ve Kompozit tip adı altında anta başlıkları incelenmiştir.

5.1 Bitkisel Bezemeliler

5.1.1 Dor Tipi

Anta başlıklarında ilk örnekler dor düzenindedir. Dor düzenindeki anta başlıklarında ilk profil oluşumu, geison taçında kullanılan ve şahin gagası olarak adlandırılan profilin aynı şekilde anta başlıklarına da uygulanması ile başlamıştır²⁵⁵. Bu profil ilk olarak Dor Greek mimarisinde kullanılmıştır. Dor anta başlıkları genellikle şahin gagası şeklinde taçlandırılmıştır. En erken M.Ö. 560 yılında Lucanion Heraion Thesauros'un anta başlığında uygulanmıştır²⁵⁶. Bu anta başlığında, abakus alttan düzleştirilmiş ve en üstte yüksek dikey formda derinlik veren profil vardır.

Şahin gagası diğer kullanım alanlarına göre Dor anta başlıklarında da belirli bir gelişim izler. M.Ö. 6. yüzyıl örneklerinde altta uzun dikey kavis ve üstte daha derin kavise sahiptir²⁵⁷. Kos ve Rodos'ta M.Ö. 5. yüzyıl sonu ve 4. yüzyılda şahin gagası şeklindeki taçlandırmada kavetto profili ortaya çıkar²⁵⁸. M.Ö. 5. yüzyılda fascia tacı eklenerek altta kavetto ile sonlanmıştır. Burada

²⁵⁵ Shoe, 1950, 340.

²⁵⁶ Shoe, 1952, 48.

²⁵⁷ Selinus C Tapınağı köşesindeki evden bulunan anta başlığı erken Greek profil karakterini vermektedir. Bu örnek M.Ö. 6.yy'dan olmalıdır (Shoe, 1952: 50).

²⁵⁸ Shoe, 1950: 344.

kavetto fascianın yerine kullanılmıştır²⁵⁹. Batıda, süsten uzak fascia eklenmemiş hiçbir örnek korunamamıştır. M.Ö. 4. ve 3. yüzyılda şahin gagası profil devam eder. M.Ö. 4. yüzyılda bu profilin 5 formu gelişir. Bu 5 formdan Kos'ta daha çok İonia bölgesi ile olan etkileşimden dolayı, kyma reversa profili yerine, ovolo tipte şahin gagası profili tercih edilmiştir²⁶⁰.

M.Ö. 4. yüzyılda kyma reversa profili bulunan sadece 2 örnek tespit edilmiştir. Bir tanesi Güney İtalya'da Kaulonia'da ve Greek prototipini yakından takip eder şekildedir. Diğer örnek ise, M.Ö. 3. yüzyılda Selinus'ta Syrakuza formuna dayanır. Dorik anta başlıklarında şahin gagası profili yapının ölçülerine ve büyüklüğüne göre uyumlu olarak yapılmaktadır. Örneğin, Paestum Tapınak E anta başlığı, Olympia Zeus Tapınağı anta başlığına göre daha küçük profil geçişlerine sahiptir. Olympia örneğinde yapının büyüklüğü ile orantılı olarak profiller daha büyük ve profil geçişleri daha belirgindir. Şahin gagası profilin kullanıldığı anta başlığı için Selinus E, Akragas Olympeion, Paestum Poseidon, Olympeia Zeus ve Akragas Concord Tapınaklarını örnek verebiliriz. Örneklerin büyük bir çoğunluğu M.Ö. 6. ve 5. yüzyıldandır. İonik anta başlıklarında sık sık görülen çok zengin ve seçkin motiflere burada rastlanılmaz.

Dor anta başlıklarına ait örnekler daha çok Arkaik ve Klasik Dönem örnekleri olup, Hellenistik Dönem'e ait örnek tespit edilememiştir. Bunun sebebi, Attik anta başlıklarının Dor anta başlıklarından esinlenerek yapılmış olması ve Dor geleneğini sürdürmesinden dolayı, Attik antaların Dor antalarının yerini tutmasından kaynaklanmaktadır.

5.1.2 Aiol Tipi

Aiol anta başlıklarında, Aiol sütun başlıklarının temel bezeme özelliği olan iki volüt arasından çıkan palmet bezemesi kullanılmıştır. Bunun amacı Aiol sütun başlıklarıyla uyum sağlamasının gerekliliğidir. Aiol anta başlıkları genellikle Arkaik Dönemde görülmektedir. Bu dönem örnekleri arasında Melanpagos²⁶¹ ve Larissa anta başlıkları²⁶² bulunmaktadır. Hellenistik Döneme

²⁵⁹ Shoe, 1952: 48.

²⁶⁰ Shoe, 1950: 340.

²⁶¹ Ateşlier, 2006: 60.

ait Anadoludan örnek tespit edilmemiştir. Ancak Lesbos'ta bulunan ve Hellenistik Dönem'e tarihlenen Aiol anta başlığı, bu geleneği sürdüren geç bir örnek olarak yerini korumaktadır²⁶³.

5.1.3 Anadolu-İon (Ephesos) Tipi

Arkaik Dönem'den beri kullanılan bir tiptir. M.Ö. 5. yüzyıl attik formunun deneyiminin ionik tapınaklara uygulanması ile ortaya çıkmıştır²⁶⁴. Klasik ve Hellenistik Dönem'de de kullanımı devam etmiştir. Özellikle Karia ve İonia bölgesinde yaygındır.

Arkaik Dönem örneklerinde ön yüzde, üst üste bindirilmiş üç ovolo profili, her iki yan yüzde ise volüt şeklinde yapılmış bezeme yer alır. Hellenistik Dönem Anadolu-İon tipi anta başlıklarında ise üç ovolo profili üzerine bezeme yapılmıştır. Bu tip anta başlıklarının Hellenistik Dönem Batı Anadolu örneklerinde genellikle bezeme; üstten alta doğru, ion kymationu, anthemion ve lesbos kymationudur. Her iki yan yüzde akanthus çanağından çıkan sarmal dallar yer almaktadır. Ön yüz süslemelerindeki bezeme sırası, dönem içerisinde değişikliğe uğrar. Yan yüz bezemelerinde ise sarmal dallara ilave olarak figür de eklenmiştir. Bu tipte yapılmış, Labraunda Andron B (Res. 33-34), Priene Athena Tapınağı (Res. 39) ve Didyma Apollon Tapınağı Naiskos'u anta başlıklarını (Res. 41) örnek verebiliriz.

Anadolu-İon tipi anta başlıkları içinde yan yüzündeki kenarları kıvrık dal motifi bezenmiş anta başlıkları, Pytheos tipi olarak adlandırılmıştır. Bu tip merkezdeki palmet motifinin iki yanında yer alan, akantus çanaklarından çıkan kıvrık dal, volüt, çiçek veya meyve motiflerinden oluşan bir kompozisyonudur. Kompozisyonun en önemli özelliği her detayı ile simetrik oluşudur²⁶⁵. Pytheos tipi yerel formu Priene, Didyma ve Milet'ten yayılmaya başlamıştır²⁶⁶. En erken örnek Priene Athena Tapınağı anta başlığıdır. Daha geç bir örnek olan, Stratonikeia Augustus-İmparatorlar Tapınağı anta başlığında da (Res. 34), bu

²⁶² Ateslier, 2000: 73.

²⁶³ Akurgal, 1983: Taf. 176a- b.

²⁶⁴ Schädler, 1991: 265.

²⁶⁵ Tırpan, 1998: 55.

²⁶⁶ Pfrommer, 1987: 165.

gelenek sürmekle birlikte, anthemionun düz olması ve yumurta sırası altında inci dizisinin devam etmesi yönünden farklıdır.

5.1.4 Attik-İonik Tipi

Attik tip anta başlıkları, Anadolu tipi anta başlıklarından profil olarak farklıdır. M.Ö. 6. ve 5. yüzyılda yaygın olan bu profil tipinde; M.Ö. 4. yüzyılın 2. yarısında taçlandırma yapan fascia, kavetto profili ile yer değiştirir. Kyma reversa profili ise ovolo profili ile yer değiştirir²⁶⁷. Bu tip anta başlıkları üstten alta doğru, kavetto, kyma reversa ve ovolo profilinden oluşmaktadır. Bu antalar üzerinde ya da anta gövdesinde, attik etkileri görmek mümkündür.

Attik antalar profil olarak dorik anta başlıklarının geri dönmesi ve bu anta başlıklarının tekrar kullanım görmesidir. Anadolu'daki anta başlıkları da önceden var olan Attik oluşumu gösterir. Buna göre; Dor antalarının geri döndüğünü, Anadolu'daki antaların doğrudan Attik formu gösterdiğini söyleyebiliriz. Attik antaların kökeni Dor anta başlıklarından gelmektedir²⁶⁸.

İon anta başlıklarında yan yüzde akanthus rankesi yapılırken, attik anta başlıklarında attik formda bir duvar profili çevrelemekte, fakat üstte torus arasında kyma reversa yer almaktadır²⁶⁹. Pergamon Demeter Tapınağı, Anadolu-İon tipinde yapılmış bir yapı olmasına rağmen Attik etkiler görülmektedir²⁷⁰. Attik-İonik tip daha çok Pergamon'da ve Lykia Bölgesi'nde kullanılmıştır²⁷¹.

Attik anta başlıklarında, anta başlığı bezemesi duvar frizi şeklinde devam etmektedir. Üç yönü aynı bezeme bandından oluşan ve bezemenin duvar frizi şeklinde devam ettiği üç İonik Tapınağa Atina Erectheion (Res. 13-14), Athena Nike ve Athena İlion Tapınaklarını örnek verebiliriz.²⁷² Bu tapınaklarda Attik etkiler görülmektedir.

²⁶⁷ Townsend, 1985: 680.

²⁶⁸ Schädler, 1991: 278.

²⁶⁹ Schädler, 1991: 312.

²⁷⁰ Schädler, 1991: Taf. 38,4.

²⁷¹ Rumscheid, 1994: 325.

²⁷² Erectheion'da anta başlığı, ion kymationu, lesbos kymationu ve inci- payet dizisinden oluşmaktadır. Ancak, asıl anta başlığının ana bezemesini anthemion dizisi oluşturmaktadır. Diğer iki tapınaktaki bezemelerden sadece Erectheion Tapınağı anta başlığı üzerindeki daha plastiktir (Schädler, 1991: 278).

Bunun dışında, İonia'daki çekirdek şehirlerde, Kaunos ve Lykia kaya mezarlarında da Attik etki hızla yayılım göstermiştir. Lykia Xanthos Nereidler Anıtı ve daha geç bir örnek olarak Leto Tapınağı'nda (M.Ö. 2. yüzyılda) kullanılmıştır. Telmessos Amyntas mezarında, Kaunos'daki kaya mezarlarında, anta Mezar B1, ve B2 de bulunmaktadır²⁷³.

Sardeis Artemis Tapınağı'nın anta başlığında da Attik etki görmek mümkündür. Anta gövdesinde defne yaprak çelengi vardır. Buradaki yaprak çelengi yerine Xanthos Nereidler Anıtı anta başlığında ise üçlü rozet dizisi kullanılmıştır²⁷⁴.

Hem Attik profilin, hem de İonik profilin bir arada kullanıldığı Hellenistik Dönem'e ait bir başka örnek olarak, Pergamon antik kenti yapılarının anta başlıklarını verebiliriz. Pergamon Yukarı Gymnasion²⁷⁵ (Res. 52), Pergamon Yukarı Agora plaster başlığı²⁷⁶ ve Pergamon Büyük Altar anta başlığı (Res. 38) bu gruba girmektedir.

Attik-İonik tipteki Hellenistik Dönem anta başlıklarında M.Ö. 5. yüzyıl klasistik etkisini görmek mümkündür. Tıpkı Klasik Dönem anta başlıklarında olduğu gibi, üç yönde duvar frizi şeklinde bezemenin devam etme özelliği Hellenistik Dönem anta başlıklarında da devam etmiştir.

5.1.5 Korinth Tipi

Korinth tipi anta başlıkları genelde Roma Dönemi içerisinde yoğun olarak görülmektedir. Ancak azda olsa erken örneklerde bilinmektedir. Milet Laodike yapısına ait plaster başlığı²⁷⁷ (Res. 71) ile Pisidia Antiokheia Augustus Tapınağı²⁷⁸ (Res. 72),

²⁷³ Schädler, 1991: 278.

²⁷⁴ Shädler göre Pergamon Yukarı Gymnasion Tapınağı anta başlığı, Pergamon Yukarı Agora plaster başlığı, Pergamon Büyük Altar anta başlığı, Sardeis Artemis Tapınağı anta başlığı ve Lykia Xanthos Nereidler Anıtı anta başlığını Attik anta başlıkları içerisinde ele almıştır (Shädler, 1991, 278). Ancak bu anta başlıkları Rumscheid (Rumscheid, 1994:) tarafından Attik-İonik anta başlıkları değerlendirmesi içerisinde geçmektedir. Bu başlıkları incelediğimizde, örnekleri M.Ö. 5. yy Attik yapılarında görülen ionik etkili yapılardaki bezeme ve profil özelliğinde yapılmış olduğu anlaşılmıştır. Bu sebepten dolayı bu anta başlıkların Attik-İonik tip içerisinde değerlendirilmesinin doğru olacağı sonucuna varılmıştır. Bizde Rumscheid'in görüşüne katılmaktayız.

²⁷⁵ Rumscheid, 1994: 59, Taf. 129, 220,6.

²⁷⁶ Rumscheid, 1994: 57, Taf. 126, 212,2.

²⁷⁷ Rumscheid, 1994: 48, Taf. 106, 163,3.

²⁷⁸ Büyükkolancı, 1996: Lev.54

Adada C Tapınağı²⁷⁹ ve Sagalassos Dionysos Tapınağı²⁸⁰ anta başlıklarını bu grup içerisinde değerlendirilmektedir.

5.1.6 Sofa Tipi

Sofa ya da Proto-İonik anta başlıkları, kavetto profil tarafından karakterize edilir. Genellikle her iki yanda sarmal kıvrım şeklinde yapılmış küçük volütler yer almaktadır. Proto-İonik denilmesinin sebebi İonik başlıklardan önce ortaya çıkmış olması ve İonik başlıklara öncülük etmesidir. Priene Athena Tapınağı anta başlığını buna örnek verebiliriz (Res. 73).

Bu tip başlıklarda bezemeler anta başlığını çerçeveleyen bordür içinde kalmaktadır. Genellikle ortada akanthus çanağından çıkan sarmal dallar, ortada merkezi kapalı palmet motifi, ya da ortada akanthus çanağından çıkan kıvrık dal üzerine basar şekilde betimlenmiş antitetik tarzda grifonlar ile bezenmiştir.

5.1.7 Kompozit Tipi

Kompozit tipteki anta başlıklarında da bezeme düzenlemesi sütun başlıklarında olduğu gibidir. Hellenistik Döneme ait örnek tespit edilememiştir. Roma Dönemi'ne ait uygulamalar için ise Ephesos Hadrian Kapısında ele geçen Ephesos 4 ve Ephesos Agorası'nda bulunan Ephesos 3B anta başlığını örnek verebiliriz²⁸¹.

5.2 Figürlü ve Bitkisel Bezemeliler

Anta başlıklarında figürlü örnekler iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar bazılarında az, bazılarında fazla olmak kaydıyla tamamında bitkisel bezeme ile görülen betimlemelerdir. Örneğin Magnesia antik kenti örneklerinde ön yüz bitkisel bezeme, yan yüzde ise bitkisel bezeme ile bütünlük kazanmış figürlerden oluşan kompozisyon vardır.

Önceden üç yönde konu bütünlüğü içerisinde görülen figürler, daha geç dönemlerde ağırlıklı olarak bir yönde dikkati çekmektedir. Figürlü örnekler üç yönde de

²⁷⁹ Büyükkolancı, 1996: Lev.16.

²⁸⁰ Büyükkolancı, 1996: Lev.113.

²⁸¹ Başaran, 1999: 20-23.

bezeme olarak bütünlük sağlandığı gibi, konu olarak da bütünlük sağlanmıştır. Buna örnek olarak Klaros Apollon Tapınağı anta başlığını verebiliriz. Bu başlıkta mitolojik bir konu anlatımı friz şeklinde devam etmektedir.

Anta başlıklarında eroslar, ranke tanrıçası, mitolojik kahramanlar, nikeler, grifonlar, at gibi figürlü bezemeler görülmektedir. Bu bezemeler bazen bitkisel bezemelerle iç içe, bazen ayrı şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Büyük bir yapılaşma döneminin yaşandığı M.Ö. 2. yüzyıl Anadolu'sunda bitkisel bezemeli anta başlıklarının yanı sıra figürlü örneklerde ortaya çıkmıştır. Ancak buradaki figürlerin kullanımı Geç Klasik-Erken Hellenistik Dönem örneklerinden tamamen farklıdır. Bu dönemdeki figürler bitkisel bezeme içinde ağırlığını hissettiren, bazen bir, bazen de üç yönde görülen betimlemelerdir.

Bu figürlü anta başlıklarının Hermogenes etkisinde yapılmış olduğu düşünülmüş ve böylelikle Hermogenes tipi olarak adlandırılmıştır. Bazı kesin öneriler ortaya konulmuş olmakla birlikte, elimizde figürlü anta başlığı örneği az olmasından dolayı, bu konuda kesin bir şey söylenmesinin doğru olmayacağı kaygısını taşımaktayız.

ALTINCI BÖLÜM

KATALOG

6.1 Anadolu-İon Anta Başlıkları

Kat. No: 1.1

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Labraunda Andron B

Malzemesi: Mermer

Resim No: 33-34

Dönemi: M.Ö. 377–352

Tanımı: Anta başlığının üst bölümü tahrip olmuş, sol ve sağ yan köşesi kırıktır. Ön yüzde üstten alta doğru, düz bir silme, ion kymationu, onunda altında anthemion bezemesi ve en altta ise lesbos kymationu ile bezenmiştir. Sağ ve sol yan yüzde akantus çanağından çıkan kıvrık dal motifi vardır. Bu motiflerden sağ bölümdeki kıvrık dalların uçları spiral halde yapılmışken, sol taraftaki kıvrık dalların uçları zambak şeklinde yapılmış palmetlerle bezenmiştir.

Kat. No: 1.2

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Labraunda Zeus Tapınağı

Malzemesi: Mermer

Resim No: 35

Dönemi: M.Ö. 377–344

Tanımı: Başlığın ön yüzünde silme tahrip olmuş ve silmenin sol köşesi kırıktır. Başlığın bezemesi üstten alta doğru, düz silme, ion kymationu, anthemion dizisi, lesbos kymationu ve en altta inci-payet dizisi yer almaktadır. Yan yüzde, üstte lotus çiçeği ve altına ters olarak yapılmış kapalı palmet bezemesi işlenmiştir. Bu merkezi motifin her iki yanında ise akantus yaprakları arasından çıkan kıvrık dal motifi, uçlarında ise yarım palmetler vardır. En altta inci-payet dizisi bulunmaktadır.

Kat. No: 1.3

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Labraunda Zeus Kutsal Alanı Güney Propylonu

Malzemesi: Mermer

Resim No: 36

Dönemi: M.Ö. 351–344

Tanımı: Oldukça tahrip görmüş olan anta başlığının ön yüzünde üstten alta doğru sırasıyla, düz bir silme, ion kymationu, anthemion bezemesi ve en altta lesbos kymationu ile bezenmiştir. Yan yüzde ortada kapalı ve onun hemen altında ters olarak yerleştirilmiş açık palmet vardır. Palmetin altında inci-payet dizisi, en altta ise düz silme bulunmaktadır.

Kat. No: 1.4

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Labraunda Zeus Kutsal Alanı Doğu Propylonu

Malzemesi: Mermer

Resim No: 37

Dönemi: M.Ö. 4. yüzyılın ortası

Tanımı: Ön yüz üst bölümü kırık olmasına rağmen, muhtemelen düz bir silme, onun altında oldukça tahrip olmuş ion kymationu, anthemion bezemesi, lesbos kymationu, inci-payet dizisi ve en altta düz bir silme ile sonlanır. Yan yüz oldukça tahribat görmüş ve üst bölümü ile sağ ve sol köşeleri kırıktır. Ortada ise üstte lotus, onun hemen altında ters olarak yapılmış kapalı palmet motifi vardır. Her iki yanda ise akantus yaprakları arasından çıkan kıvrık dal motifi, uçlarında ise yarım palmetler işlemiştir. En altta inci payet dizisi bulunmaktadır.

Kat. No: 1.5

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Pergamon Athena Altarı

Malzemesi: Tüf

Resim No: 38

Dönemi: M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı

Tanımı: Parçanın sadece üzerinde anthemion bezemesi olan bölümü korunabilmiştir. Üzerindeki anthemiondan yola çıkılarak çeşitli örneklerle karşılaştırılmıştır. Labraunda ve Didyma örneklerindeki anthemion bezemesi ile benzer özelliktedir.

Kat. No: 1.6

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Priene Athena Tapınağı

Malzemesi: Mermer

Resim No: 39

Dönemi: M.Ö. 334

Tanımı: Ön yüzde üstten alta doğru, düz bir silme, ion kymationu, anthemion ve lesbos kymationu yer alır. Diğer yüzde ise, üstte düz silme, silmenin üst bölümünde oldukça küçük şekilde yapılmış ion kymationu bulunmaktadır. Bu bölüm oldukça tahrip olmuş, bezeme ise stilize şekilde yapılmıştır. Silmenin altında ortada kapalı palmet, palmetin her iki yanında akanthus çanağından çıkan kıvrık dallar ile bezenmiştir. En altta inci-payet dizisi vardır.

Kat. No: 1.7

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Didyma Apollon Tapınağı Naiskos'u

Malzemesi: Mermer

Resim No: 41

Dönemi: Yaklaşık olarak M.Ö. 300'ler

Tanımı: Anta başlığının iki yan yüzü tahrip görmüş ve kırıktır. Bezemeler üstten alta doğru, düz bir silme, ion kymationu, anthemion ve lesbos kymationudur. Başlığın yan yüzü kırık olmakla birlikte, üzeri kıvrık sarmal dallar ile bezendiği anlaşılmaktadır. Ancak başlık kırık olduğu için bu dalların simetrik olup olmadığı hakkında fikir veremiyoruz.

Kat. No: 1.8

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Bodrum Müzesi

Malzemesi: Mermer

Resim No: 42-43

Dönemi: M.Ö. 300'ler

Tanımı: Anta başlığının ön yüz üst profili ve sağ yan yüzü kırıktır. Ön yüzünde bezemeler üstten alta doğru, düz silme, ion kymationu, inci-payet, anthemion, lesbos

kymationu ve inci-payet dizisinden oluşmaktadır. Yan yüzünde akanthus çanağından çıkan kıvrık sarmal dalların olduğu kesindir. Fakat yan yüz kırık olduğu için bezemesinin simetrik olup olmadığı belli değildir. Diğer yan yüz kırık olduğu için bezemesi hakkında bilgi veremiyoruz.

Kat. No: 1.9

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Milet Balat Müzesi

Malzemesi: Mermer

Resim No: 44-45

Dönemi: M.Ö. 290-270

Tanımı: Anta başlığının yan kenarları üst bölümü kırıktır. Ön yüzünde üstten alta doğru düz bir silme, ion kymationu, anthemion ve lesbos kymationu dizisi işlenmiştir. Yan yüzün korunan bölümü akanthus çanağından çıkan kıvrık dallar arasında rozet motifi ile bezenmiştir.

Kat. No: 1.10

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı

Malzemesi: Mermer

Resim No: 48

Dönemi: M.Ö. 3. yüzyıl sonu, M.Ö. 2. yüzyıl başı

Tanımı: Genişçe düz bir silme altında üstten alta doğru sırasıyla, anthemion, inci-payet, lesbos kymationu, inci-payet ve ion kymationu işlenmiştir. Anthemion dizisi küçük ve lotuslar yayvan olarak yapılmıştır. Yan yüzde ise, üç yapraklı akanthus çanağından çıkan kanatlı kadın figürü (ranke tanrıçası) yapılmıştır.

Kat. No: 1.11

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı

Malzemesi: Mermer

Resim No: 49

Dönemi: M.Ö. 221-220

Tanımı: Anta başlığının ön yüzünde üstte düz bir silme, altında ion kymationu, düz anthemion, lesbos kymationu ve en altta inci payet dizisi şeklinde bezemeler sıralanmaktadır. Yan yüzde ise merkezde ortada akanthus çanak içinden çıkıp, her iki yana doğru kıvrılarak volütler yapan sarmal dallar yer almaktadır. Akantus çanak üzerinde ise rozet bezemesi yapılmıştır.

Kat. No: 1.12

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Milet II. Eumenes Gymnasion'u

Malzemesi: Mermer

Resim No: 50

Dönemi: M.Ö. 197-159

Tanımı: Anta başlığının yan yüzüne ait kırık parçalardan yola çıkılarak rekonstruksionu yapılmıştır. Buna göre, merkezde kapalı bir palmet ve palmetin yanlarında simetrik birer akanthus çanak içinden çıkan kıvrık dallar bulunmaktadır. Başlığın ön yüz bezemesi ile ilgili herhangi bir bilgi ve öneri yoktur.

Kat. No: 1.13

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Magnesia Tiyatrosu

Malzemesi: Mermer

Resim No: 54

Dönemi: M.Ö. 170-150

Tanımı: Anta başlığının ön yüzü üstten alta doğru sırasıyla, düz silme yumurta dizisi, lotus-palmet, lesbos kymationu ve inci-payet dizisi ile bezenmiştir. Anta başlığın yan yüzünde ise bitkisel ve figürlü bezeme bir arada yapılmıştır. Ortada merkezi bir kapalı palmet motifi ve her iki yanında sarmal dallar üzerine basar şekilde yapılmış karşılıklı iki adet grifon figürü yapılmıştır.

Kat. No: 1.14

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Magnesia Artemis Tapınağı

Malzemesi: Mermer

Resim No: 51**Dönemi:** M.Ö. 2. yüzyılın ortası

Tanımı: Başlığın ön yüzü üstten alta doğru sırasıyla, lesbos kymationu, inci-payet, lotus-palmet, inci-payet ve ion kymationu ile bezenmiştir. Yan yüzünde ise yüksek kabartma şeklinde yapılmış kıvrık dal bezemesi bulunmaktadır. Lotus ve palmeti bağlayan kıvrık dallar kalkmıştır. Lotus-palmet çanakları birbirine yaklaşmış inci-payet dizisi üzerine oturtulmuştur.

Kat. No: 1.15**Adı:** Anta Başlığı**Bulunduğu Yer:** Magnesia Agora, Doğu Stoa Propylonu**Malzemesi:** Mermer**Resim No: 56****Dönemi:** M.Ö. 2. yüzyılın son on yılı

Tanımı: Anta başlığında bezemeler üstten alta doğru, ion kymationu, inci-payet, anthemion, inci-payet ve lesbos kymationudur. Bezemelerde ayırıcı öge olarak inci-payet dizisi kullanılmıştır. Lotuslardan çıkan kıvrık dallar hemen başlangıçta birer ters sarmal oluşturup, sonra sanki alt silmeyle birleşmiş gibi bir süre uzanıp palmete erişince, yine bir ters açık sarmalla sona erer. Yan yüzde akanthus çanağından çıkan ve her iki yana doğru uzanan sarmal dallar işlenmiştir. Akanthus çanağının üzerinde merkezi açık palmet motifi ile bütünlük sağlanmıştır.

Kat. No: 1.16**Adı:** Anta Başlığı**Bulunduğu Yer:** Priene Zeus (Asklepios ?) Tapınağı**Malzemesi:** Mermer**Resim No: 57****Dönemi:** M.Ö. 2. yüzyılın sonu

Tanımı: Anta başlığında ön yüzde üstten alta doğru, düz bir silme ve altında ion kymationu yer almaktadır. Bloğun ön yüzü kırık olduğu için alttaki bezemeler hakkında bilgimiz yoktur. Yan yüzde ise, üstte düz silme, altında ortada kapalı bir palmet, palmetin her iki yanında akanthus çanağından çıkan kıvrık dallar yer almaktadır. Ön yüz

kırık olmakla birlikte bu yönde en alttaki bezemenin inci-payet olduğu görülebilmektedir.

Kat. No: 1.17

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Alabanda Apollon İstimos Tapınağı

Env. No: -

Malzemesi: Mermer

Resim No: 58

Dönemi: M.Ö. 125-75

Tanımı: Anta Başlığı'nın alt, üst ve yanlardan büyük bir bölümü kırıktır. Üstten alta doğru en üstte çok az bir kısmı korunmuş ion kymationu, inci-payet, anthemion, inci-payet dizisi, lesbos kymationu ve en altta inci-payet dizisi yer almaktadır. Kırık olduğu için, yan yüz bezemesi bilinmemektedir.

Kat. No: 1.18

Adı: Köşe Plaster Başlığı

Bulunduğu Yer: Lagina Hekate Tapınağı (KB.AB.2)

Malzemesi: Mermer

Resim No: 59

Dönemi: M.Ö. 1. yüzyılın başları (M.Ö. 81'den önce).

Tanımı: Bezeklerin yüzeyi tahrip olmasına rağmen dönem özellikleri hakkında fikir verebilmektedir. Üstten alta doğru dış bükey bir profil, düz silmeli bölüm, ion kymationu, lotus-palmet, lesbos kymationu ve inci-payet dizisi görülmektedir. Sağ yan yüzde akanthus çanağından çıkan kıvrık dal motifi yer alır. Sarmal dallar her iki çanağında yanlarında üçer volüt oluşturur. Sarmal dallarda simetrisinin hakim olduğu görülmektedir. Arka ve sol yan yüzü anathyrosis olarak işlenmiştir.

Kat. No: 1.19

Adı: Köşe Plaster Başlığı

Bulunduğu Yer: Lagina Hekate Tapınağı (95GDAB1)

Malzemesi: Mermer

Resim No: 60

Dönemi: M.Ö. 1. yüzyılın başları (M.Ö. 81'den önce)

Tanımı: Ön yüzde üstten alta doğru sırasıyla, ion kymationu, ters anthemion, lesbos kymationu ve inci-payet dizisi yer alır. Yan yüzde ise akanthus çanağından çıkan yan yana iki tane yapılmış sarmal dallar bulunmaktadır.

Kat. No: 1.20

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Priene Aşağı Gymnasion

Malzemesi: Mermer

Resim No: 61

Dönemi: M.Ö. 1. yüzyılın son çeyreği.

Tanımı: Ön yüz üstten alta doğru, ion kymationu, ters anthemion ve lesbos kymationu ile bezenmiştir. Yan yüzde ise akanthus çanak içinden çıkan sarmal dallar işlenmiştir.

Kat. No: 1.21

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Ephesos Arkadiane Caddesi

Malzemesi: Mermer

Resim No: 62

Dönemi: Geç Hellenistik Dönem- Erken İmparatorluk Dönemi

Tanımı: Anta başlığının ön yüzünde sağ bölümü tahrip olmuştur. Üstte kalın düz bir silme, onun altında anthemion ve en altta lesbos kymationu yer alır. Yan yüzde ise ortada açık bir palmet, etrafında ranke bezemesi, her iki yanda yarım palmet motifi vardır.

Kat. No: 1.22

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Lagina Propylonu (96P61)

Malzemesi: Mermer

Çizim No: 3

Resim No: 63

Dönemi: M.Ö. 1. yüzyılın son çeyreği

Tanımı: Ön yüzde üstten alta doğru ion kymationu, anthemion ve lesbos kymationu işlenmiştir. Sağ ve sol yan yüzde kıvrık dal motifleri vardır. Arka yönü anathyrosis işlidir. Sol yan yüzde, akanthus çanağının her iki yanında, simetriği olan sarmal dallar bulunmaktadır. Bu sarmal dallar çanak aksından yukarıya doğru bir filiz ve ucundaki rozet çiçek ile yanlara doğru açılan iki ana dal ucundaki kapsülden çıkan sarmal dallar şeklindedir.

Kat. No: 1.23

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Lagina Propylonu (95P131)

Malzemesi: Mermer

Resim No: 64

Dönemi: M.Ö. 1. yüzyılın son çeyreği.

Tanımı: Ön yüzünde yukarıdan aşağıya doğru çift kademeli bir üst profil, ion kymationu, anthemion ve lesbos kymationu bulunmaktadır. Sağ ve sol yan yüzlerde akanthus çanak içinden çıkan kıvrık dal motifleri yer almaktadır. Arka yön ise anathyrosislidir.

Kat. No: 1.24

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Turgut Kasabası'ndan²⁸² (06LTYB-M01)

Malzemesi: Mermer

Çizim No: 4

Resim No: 65

Dönemi: M.Ö. 1. yüzyılın son çeyreği

Tanımı: Anta başlığının yarısı kırıktır. Korunan bölümlere göre, üç yüzde bezemeli olmalıdır. Ön yüzünde üstten alta doğru sırasıyla düz bir silme, ion kymationu, anthemion, lesbos kymationu, inci-payet bezemesi vardır. Yan yüzlerde ise üstten alta doğru; düz bir silme, sarmal dal ve en altta inci-payet dizisi işlenmiştir. Düz silmeden sonraki bezeme alanına, akanthus kenger çanağından çıkan bir ana dal ve üzerine kapalı palmet motifi yerleştirilmiştir.

²⁸² Turgut Kasabası, Muğla İli, Yatağan İlçesine bağlıdır.

Kat. No: 1.25

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Turgut Kasabası'ndan (06LTYB-M02)

Malzemesi: Mermer

Resim No: 66

Dönemi: M.Ö. 1. yüzyılın son çeyreği

Tanımı: Anta başlığının ön yüzünde üstten alta doğru, düz bir silme, ion kymationu, anthemion dizisi, lesbos kymationu ve inci-payet bezemesi yer almaktadır. Yan yüzde, üstten alta doğru üstte düz bir silme, sarmal dallar, en altta inci-payet dizisi bulunmaktadır.

Kat. No: 1.26

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Yeşilbağcılar Kasabası'ndan²⁸³ (K07)

Malzemesi: Mermer

Resim No: 67

Dönemi: M.Ö. 1. yüzyılın son çeyreği

Tanımı: Ön yüzünde üstten alta doğru, anthemion, ion kymationu, inci-payet ve lesbos kymationu yer almaktadır. Bir tarafta akanthus çanağından çıkan kıvrık dallar yer alırken, diğer yan yüzde ön yüz bezemesi tekrarlanmış olup, burada bezeme yarıda kesilmiştir. Sarmal dal olan yüzü ise yarısı tahrip olduğu için tam olarak bezeme hakkında bilgi veremiyoruz.

Kat. No: 1.27

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Stratonikeia Augustus-İmparatorlar Tapınağı (751)

Malzemesi: Mermer

Resim No: 68

Dönemi: Augustus Dönemi

Tanımı: Ön ve yan yüzlerde yoğun tahribatlar bulunmaktadır. Ön yüzde üstten alta doğru; düz bir silme, ion kymationu, inci-payet ve anthemion yer almaktadır. En alttaki bezeme aşınmış olmakla birlikte muhtemelen Lesbos kymationu işlenmiş olmalıdır. Sol

²⁸³ Yeşilbağcılar Kasabası, Muğla İli, Yatağan İlçesine bağlıdır.

yan yüz tahrip olduğu için bezemenin yarısı gözükmemektedir. Burada akanthus kenger çanağından çıkan simetrik olarak yapılmış iki kıvrık dal yukarıya üst profile doğru yükselir ve buradan aşağıya doğru volüt şeklinde kıvrımlar yaparak iner. Sağ yan yüzünde, üstte düz bir silme ile akanthus kenger çanağından çıkan ve üst profile kadar uzanacak şekilde, her iki yana ayrılan sarmal dallar vardır. Sarmal dallar üstten aşağıya doğru kıvrılarak kenger çanağının kapsülünü oluşturur. Sağdaki kapsülden iki sarmal dal, bir filiz çıkmaktadır.

Kat. No: 1.28

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Stratonikeia Kuzey Cadde

Malzemesi: Mermer

Resim No: 70

Dönemi: Augustus Dönemi

Tanımı: Ön yüzde en üstte düz bir silmeden sonra ion kymationu, anthemion ve lesbos kymationu yer almaktadır. Bloğun kenarlarında kırıklar, anthemion ve lesbos bezeme bandında aşınmalar vardır.

Sol ve sağ yan yüzde de aynı bezeme yapılmıştır. Merkezde akanthus kenger çanağından çıkan simetrik olarak yapılmış iki kıvrık dal yukarıya üst profile doğru yükselir ve buradan aşağıya doğru volüt şeklinde kıvrımlar yaparak iner. Bu sarmal dallar uçlara doğru üçer kıvrık dallara ayrılır. Kıvrık dalların uçlarına haşhaş ve çiçek bezemesi yapılmıştır. Akanthus çanak üzerinde palmet görülmektedir.

Kat. No: 1.29

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Stratonikeia Müze Deposu (TIB 2003)

Malzemesi: Mermer

Resim No: 69

Dönemi: Augustus Dönemi

Tanımı: Ön yüzde üstte düz bir silme, altında merkezde akanthus çanaktan çıkan ve iki yana uzanan sarmal dallar ile uçlarında rozetler ve yarım palmetler yer almaktadır. Sve

sol yan yüz üstte düz silme üzerinde ion kymationu, altta düz silme, altında anthemion dizisi, ion kymationu ve lesbos kymationu ile bezenmiştir.

6.2 Attik-İon Anta Başlıkları

Kat. No: 2.1

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Xanthos Nereidler Anıtı

Malzemesi: Mermer

Resim No: 18-19

Dönemi: M.Ö. 390- 380

Tanımı: Anta başlığının üç yönünde de aynı bezeme devam etmektedir. Üstten alta doğru, iki kademeli düz silme, altında fascia, ion kymationu, astragal, lesbos kymationu, astragal, ion kymationu, astragal ve anta gövdesinde ise 3'lü rozet dizisi yer alır.

Kat. No: 2.2

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Sardeis Artemis Tapınağı

Malzemesi: Mermer

Resim No: 40

Dönemi: Erken Hellenistik Dönem (M.Ö. 320)

Tanımı: Anta başlığının üç yüzünde de aynı bezeme yapılmıştır. Üstte iki kademeli düz silme, fascia, astragal, ion kymationu ve inci-payet dizisi, anta gövdesinde ise defne çelengi ve ortasında rozet işlenmiştir.

Kat. No: 2.3

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Pergamon Demeter Tapınağı

Malzemesi: Mermer

Resim No: 47

Dönemi: M.Ö. 281-263

Tanımı: Başlık 2 parça halinde kırıktır. Üstten alta doğru, düz silme, iç bükey geçiş, ion kymationu ve astragalden oluşmaktadır.

Kat. No: 2.4

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Latmos Herakleia Athena Tapınağı

Malzemesi: Mermer

Resim No: 51

Dönemi: M.Ö. 197-159

Tanımı: Üstte abakus profili, altında birbirine paralel üçlü rozet dizisi yer almaktadır.

Kat. No: 2.5

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Pergamon Yukarı Gymnasion

Malzemesi: Mermer

Resim No: 52

Dönemi: M.Ö. 197-159

Tanımı: Üstten alta doğru ion kymationu, lesbos kymationu ve inci-payet dizisi bezemesinden oluşmaktadır. Bu başlıkta İon kymationu ve lesbos kymationu işlenmesine rağmen, anthemion bezemesine rastlamıyoruz. İon kymationu ile lesbos kymationu arasında inci-payet dizisi için yer bırakılmış fakat işlenmemiştir. Bezeme kuşakları birbirinden ayrılmıştır. En altta inci-payet vardır.

Kat. No: 2.6

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Knidos İonik Ön Avlu

Malzemesi: Mermer

Resim No: 53

Dönemi: M.Ö. 190-140

Tanımı: Anta başlığının mevcut olan parçasından yola çıkılarak rekonstrüksiyonu yapılmıştır. Anta başlığının bezemesi üstte düz bir silme ve üzerinde lesbos kymationu vardır. Silmenin orta bölümüne kapalı bir palmet işlenmiştir. Onunda altında ise üç tane akantus çanağının her birinden üç adet kıvrık sarmal dal çıkmaktadır. Kıvrık sarmal dalın ortasından yukarı doğru uzanan tek dalın ucunda açmış bir çiçek motifi bulunmaktadır. Bu silmede sağ ve sol köşede birer tane yarım palmet motifi yer almaktadır. Altta ise inci-payet dizisi olan silme, anta gövdesi üzerinde iki tane rozet bezemesi işlenmiştir.

6.3 Korinth Başlıkları

Kat. No: 3.1

Adı: Plaster Başlığı

Bulunduğu Yer: Milet Laodike Yapısı

Malzemesi: Mermer

Resim No: 71

Dönemi: M.Ö. 259-253.

Tanımı: Altta tek sıra halinde yapılmış akanthus yapraklarından oluşmaktadır. İki yaprak arasından çıkan kaulis sapı ve devamında kaulis çanaklarından yükselen volüt yayı ve helixler bulunmaktadır. Volüt yayı ve heliks arasına kapalı yarım palmetler işlenmiştir. Abakus ile kalathosun birleştiği yere, her ikisini de kaplayacak şekilde, abakus çiçeği yerleştirilmiştir.

Kat. No: 3. 2

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Pisidia Antiokheia Augustus Tapınağı

Malzemesi: Mermer

Resim No: 72

Dönemi: M.Ö. 1. yüzyılın son çeyreği.

Tanımı: İki parça taşa işlenen başlıklardan olmalıdır. Üst üste iki sıra halinde yapılmış ve akanthus yaprağı ile bezenmiştir. Alt bölümde bir sıra akantus yaprağı ve bunların arasından çıkan ikinci sıra yapraklardan oluşmaktadır. Üst bölümü kırık olmakla birlikte, iki ayrı taşa işlenen korinth başlığının üst bölümü şeklinde betimlenmiş olmalıdır.

6.4 Sofa Anta Başlıkları

Kat. No: 4.1

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Samothrake Ptolemaion

Malzemesi: Mermer

Resim No: 46

Dönemi: M.Ö. 285-265

Tanımı: Kenarları sınırlayan profilli bordür içine, yerde yatan geyiği parçalar şekilde simetrik iki grifon yapılmıştır. Abakusun hemen altında her iki köşede yarım palmet vardır. Her iki yan yüzde akanthus çanaktan çıkan sarmal dallar görülmektedir.

Kat. No: 4.2

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Priene Athena Tapınağı

Malzemesi: Mermer

Resim No: 73

Dönemi: M.Ö. 1. yüzyılın son çeyreği

Tanımı: Anta başlığında, kenarları bordür şeklindeki alan içine bezeme yapılmıştır. Ortada akanthus çanağından çıkan ve her iki yana açılan sarmal dallar vardır. Bu sarmal dalların uçları farklı tiplerde çiçek motifleri ile bezenmiştir. Antayı çerçeveleyen bordür kısmı yanlarda volüt oluşturmuştur. Ancak bu volütlerden sağ taraftaki kırıktır. Bordürün altında ise, ranke şeklinde yapılmış sarmal dallar uzanır. Sofa ya da kanepeler olarak adlandırılan bu başlıkta farklı olan, yanlarda volütlerin kullanılmasıdır.

6.5 Figürlü Anta Başlıkları

Kat. No: 5.1

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Limyra Zemuri Sarayı'nın Güneyinden

Malzemesi: Mermer

Resim No: 17

Dönemi: M.Ö. 4. yüzyılın ilk çeyreği

Tanımı: Üzerinin grifon figürleri ile bezenmiş olduğu düşünülmektedir. Burada iki tane karışık yaratık betimlenmiştir. Baş kısımları tahrip olan figürler anta bloğuna basar şekildedir. Anta bloğunun üzeri üstten alta doğru, anthemion, ion kymationu ve lesbos kymationu ile bezenmiştir. Bu Greko-Pers stilinde, kanatlı yaratıklarla bezenmiş farklı ve güzel bir örnektir.

Kat. No: 5.2**Adı:** Anta Başlığı**Bulunduğu Yer:** Klaros Apollon Tapınağı (İzmir Arkeoloji Müzesi: 3502)**Malzemesi:** Mermer**Resim No:** 23-24-25-26**Dönemi:** M.Ö. 3. yüzyılın 1. çeyreği ve sonrası

Tanımı: Anta Başlığı'nın sol yan yüzünde sağa doğru koşar durumda bir at yer almaktadır. Atın alnı, burnu ve ön sağ ayağının tamamı, ön sol ve arka sağ ayağının dizden aşağısında büyük oranda kırıklar vardır. Atın arkasında, başını ata doğru çevirmiş bir erkek figürü yer almaktadır. Figürün başı profilden vücudu $\frac{3}{4}$ cepheden verilmiştir. Figür sol elini atın üzerinden ileri doğru uzatmıştır. Sağ ayağını ileri yana doğru atmış, bundan dolayı vücut ağırlığı sol ayak üzerine binmiştir. Vücutta S hareketi görülmektedir.

Anta başlığının sağ yan yüzü oldukça tahrip olmuş, ancak kalan izlerden burada da aynı kompozisyonun varlığı anlaşılmaktadır.

Anta başlığının ön yüzünde ortada Dioskurides tipinde betimlenmiş bir erkek figürü ayağını yana atmış, vücut ağırlığı sol ayak üzerindedir. Üzerinde manto giymiş olan figür, sol kolunu aşağı hafif öne doğru sarkıtmış, sağ elini giysi altından geçirerek göğüs üzerinde tutmuştur. Figürün yüzü, sol kolu dirsekten aşağıya doğru ve sol ayağı tahrip olmuştur. Erkek figürünün sağında yüzü sola bakar şekilde, saçını arkadan topuz yapmış Nike yer alır. Nike'nin vücudu da $\frac{3}{4}$ oranında profilden verilmiştir. Sağ eliyle kabartmanın sol üst köşesinde görünen atın başını tutmakta, sol elini dirsekten kırarak kalçasına dayamıştır. Sol ayağını yana atmış vücut ağırlığı tamamen sağ ayak üzerine binmiştir. Figürün yüzü büyük oranda aşınmış ve iki eli bileklerinden itibaren kırılmıştır. Erkek figürünün solunda yer alan ve sağındakinin benzeri olan Nike sağ kanadı dışında tamamen tahrip olmuştur.

Kat. No: 5.3**Adı:** Köşe Plaster Başlığı**Bulunduğu Yer:** Pergamon Hermes Herakles Tapınağı**Malzemesi:** Mermer

Resim No: 27**Dönemi:** M.Ö. 197-159

Tanımı: Figürlü Korinth plaster başlığı yarım yatay kırıktır. Uzun kenarın üstünde basit bir akantus motifi yer alır. Kısa kenarda ise sundurma sütunlara doğru akantus yaprakları ve sarmaşık dallar arasında, en üste küçük kanatlı bir figürün torzosu yer alır. Başında miğferi olan kanatlı erkek figürü ile süslenmiştir. Baş aşınmış olduğu için yüze ait özellikleri belirsizdir. Bu nedenle bazı araştırmacılar Eros olduğunu, bazıları da Hermes olduğunu öne sürmektedir. Şüphesiz kayıp anta başlığında Herakles'in baş taşınmış olmalıdır²⁸⁴.

Kat. No: 5.4**Adı:** Anta Başlığı**Bulunduğu Yer:** Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı**Malzemesi:** Mermer**Resim No: 28****Dönemi:** M.Ö. 2. yüzyılın ilk çeyreği

Tanımı: Ön yüzü bitkisel bezeme ile süslü olan anta başlığı üstten alta doğru anthemion, inci-payet, lesbos kymationu, inci-payet, ion kymationu sıralanmıştır. Yan yüzünde akanthus çanağı üzerinde, cepheden betimlenmiş bir bayan figürü, her iki eli ile akanthus çanağından çıkan kıvrık dalları tutmaktadır. Bayan figürü Ranke Tanrıçası olmalıdır. Abakusun altında, her iki köşe yarım palmet motifi ile bezenmiştir.

Kat. No: 5.5**Adı:** Anta Başlığı**Bulunduğu Yer:** Magnesia Tiyatro**Malzemesi:** Mermer**Resim No: 29****Dönemi:** M.Ö. 2. yüzyılın ikinci çeyreği

Tanımı: Ön yüzü bitkisel bezemeli olan anta başlığının üstten alta doğru, ion kymationu, anthemion, lesbos kymationu, inci-payet bezemesi yapılmıştır. Yan yüzde ise en altta inci-payet dizisi üzerinde akanthus çanağından çıkan, merkezi bir kapalı palmet motifi bulunmaktadır. Palmetin her iki yanına doğru uzanan sarmal dallar

²⁸⁴ Webb, 1996: 68.

üzerine basar şekilde antitetik olarak yapılmış iki adet grifon ile bezenmiştir. Grifonların vücudu cepheden, baş arkaya bakar şekildedir. Sarmal dallar Grifonların arkasında kalan boşluğu da dolduracak biçimde yapılmıştır.

Kat. No: 5.6

Adı: Plaster Başlığı

Bulunduğu Yer: Didyma Apollon Tapınağı

Malzemesi: Mermer

Resim No: 30

Dönemi: M.Ö. 2. yüzyıl

Tanımı: Didyma Apollon Tapınağı figürlü plaster başlığıdır. Başlık her iki kenarından kırıktır. Üstte bezemesiz bir silme, altında ise ortada cepheden yüzü tahrip olmuş kanatlı bir kadın figürü vardır. Üzerinde bir peplos belinden kemerlenmiş, etek bölümü ise dışa kıvrık yapraklardan oluşur. Akantus yaprakları dışa doğru açılır. Figürün kolları dirsek bölümüne kadar yapılmıştır. Bu bölümden itibaren ise kanatları başlamaktadır. Başında polosus vardır. Anta başlığı kırık olduğu için diğer bezemeler hakkında bilgi veremiyoruz. Palmet bezemesi olabileceğini düşünmekteyiz.

Kat. No: 5.7

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Diodoros Pasparos Exedrası

Malzemesi: Mermer

Resim No: 31

Dönemi: M.Ö. 69-60

Tanımı: Diodoros Pasparos Exedrası B odasının girişinde bulunmuş ve oldukça iyi durumdadır²⁸⁵. Dörtgen şeklinde üç bölümden oluşur. İki bölümünde süsleme yer alır. En üstte stilize edilmiş motif, çiçek, palmet, kıvrık dal ve akantus yapraklarından oluşan bezemeler yer alır. En alttaki dar bölümde ise Eroslar bulunmaktadır. Erosların taşıdığı bir girland frizine sahip Korinth düzenini andıran tarzdadır²⁸⁶. Her şey çok ince ve ayrıntılı yapılmıştır.

²⁸⁵ Webb, 1996: 68.

²⁸⁶ Radt, 2001: 124.

Kat. No: 5.8

Adı: Anta Başlığı

Bulunduğu Yer: Ankara Augustus Tapınağı

Malzemesi: Mermer

Resim No: 32

Dönemi: M.Ö. 5-M.S. 14

Tanımı: Üstte lesbos kymationları ile bezenmiş bir silme, altında ise ortada cepheden kanatlı bir kadın figürü yer alır. Nike ya da Ranke Tanrıçası olduğu düşünülmektedir. Üzerinde bir peplos belinden kemerlenmiş, etek bölümü ise vücudu iyice sarmıştır. Figürün omuzları üzerinden kanatları başlar. Kanatları her iki yana açılmıştır. İki eliyle kıvrık dallardan tutmuş şekilde betimlenmiştir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Mimari yapı elemanı olan anta başlıkları dönem içerisinde farklı tiplerde çeşitli gelişim ve stil özellikleri göstermektedir. Bu özellikleri sayesinde bulunduğu yapının tarihlenmesi konusunda da fikir vermektedir. Anta başlıklarının sütun başlıkları ile uyumlu olması düşünülmüş ve bu sebeple aynı tip özellikleri yansıtır şekilde yapılmıştır.

Anta başlıkları ilk olarak Arkaik Dönem'den itibaren görülmektedir. Arkaik Dönem'de Dor, İon, Aiol ve Sofa tipi olmak üzere 4 tip anta başlığı bulunmaktadır.

Klasik Dönem anta başlıklarında ele aldığımız örnekler Attik-İonik tipte yapılmıştır. İlk olarak Klasik Dönem'de ortaya çıkan bu tip Hellenistik Dönem Attik-İonik tipteki anta başlıklarına öncülük etmiştir. Klasik Dönem Batı Anadolu anta başlıklarına ait örnekler genellikle kaya ve anıt mezarlarda karşımıza çıkmaktadır.

Hellenistik Dönem Batı Anadolu anta başlıklarında Anadolu-İon, Attik-İon, Sofa, Aiol, Korinth ve Figürlü tip örnekler tespit edilmiştir. Bu dönem anta başlıkları içerisinde en yaygın olarak Anadolu-İon ve Attik-İon tipi görmekteyiz. Attik-İon Tip anta başlıklarında M.Ö. 5. yüzyılın Klasistik etkisi görülmektedir. Attik etkinin görüldüğü Klasik dönem anta başlıklarında olduğu gibi bu anta başlıklarında da aynı bezeme üç yönde yapılmıştır. Ayrıca bu anta başlıklarında bezeme duvar frizi şeklinde devam ettirildiği gibi anta gövdesinde de bezeme yapılmıştır. Anta gövdesi üzerinde rozet dizisi başta olmak üzere defne çelengi, phiale en çok kullanılan bezeklerdendir²⁸⁷.

Attik etkinin yansıması sonucu Hellenistik Dönem'de tekrar görülmeye başlayan Sofa tipi örnekleri az sayıda olup, bu tip örnekler Arkaik Dönem'de

²⁸⁷ Attik etkinin yansıması olan bu bezek türleri, M.Ö. 4. kaya mezarlarındaki anta başlıklarında yaygın olarak görülmüştür.

daha yaygındır. Korinth tipi Hellenistik Dönem'den Milet Laodike Yapısı ve Hermes Herakles Tapınağı dışında tespit edilememiştir. Bu başlık örnekleri Augustus Dönemi'nden itibaren yaygınlaşmaktadır. Ancak figürlü tip başlıklar içerisinde Korinth tipi başlık örneği vardır.

Anta Başlıklarının ilk örneklerinde ön yüz bezemesiz üç ovolo profili, yan yüzde ise üst üste bindirilmiş üç ion volütü işlenmiştir. Bu şekilde yapılmış anta başlıklarının gelişmiş bir örneği Didyma anta başlığıdır²⁸⁸. Daha sonra ön yüze yapılan çeşitli bezemelere göre üç ovolo profili değişir. Yine Didyma örneği olan anta başlığında²⁸⁹bu gelişim izlenebilmektedir.

Anta başlıklarının Erken Hellenistik Dönem örneklerinde ön cephede ion kymationu, ters anthemion, lesbos kymationu görülmektedir. Bu sıralama M.Ö. 2. yüzyıla kadar yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Geç Hellenistik Dönemde azalmakla birlikte bu gelenek devam etmiştir. Bu döneme ait Ephesos Arkadiane Caddesi (Res. 29), Lagina Hekate Tapınağı, Priene Aşağı Gymnasion'a ait anta (Res. 35) başlıklarını örnek olarak verebiliriz. M.Ö. 2. yüzyılda bezemelerdeki sıralama değişikliğe uğramıştır. Ters anthemion bezemesi düz şekilde kullanılmıştır. Üç bezeme kuşağının yerine iki bezeme kuşağının kullanıldığı örnekler ortaya çıkmıştır. Bezeme sıralamasında bozulma Magnesia örneklerinde vardır. Bunun sebebi yerel özellikler olabilir. Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı ve Magnesia Zeus Sosipolis (Res. 20) örneklerinde, bu zamana kadar hep en üst bezeme olan ion kymationu yer değiştirmiştir. Ayrıca bu dönem örneklerinde bezeme arasında ayırıcı motif olarak inci-payet kullanılmıştır.

M.Ö. 2. yüzyıla kadar anta başlıklarında aksialite görülürken, M.Ö.2. yüzyılda bu durum değişmiştir. Anta başlıklarının erken dönem örnekleri içerisinde sadece Labraunda Andron B (Res. 12) yapısında aksialite bulunmaktadır. Ayrıca bu anta başlığının yan yüz bezemelerinde de simetri yoktur. Aksialitenin yaygın şekilde tekrar kullanımını Augustus Döneminde olmuştur²⁹⁰.

²⁸⁸ Erder, 1967: 60.

²⁸⁹ Erder, 1967: 61.

²⁹⁰ Anta başlıklarının bezeme sıralaması ile ilgili yapmış olduğumuz tablolardan hareket ederek bu sonuca ulaşılmıştır.

Anta başlıklarının yan yüzlerinde başlangıçta ion volütleri kullanılmıştır. Ancak zaman içinde bu ion volütleri birleşerek bitkiselleşmiş ve kıvrık dal bezemesine dönüşmüştür²⁹¹. Anta başlıklarının yan yüz bezemelerinde genellikle sarmal dal motifleri kullanılarak bezeme oluşturulmuştur. Sarmal dalların yanı sıra akanthus çanakları, yarım palmetler, ana dallar, doldurucu motif olarak çiçekler, haşhaş kozalakları kullanılmıştır. Genellikle merkezde bir palmet, palmetin yanlarında akanthus çanağından çıkan ve iki yana kıvrımlar yaparak ayrılan diğer sarmal dalları oluşturur²⁹². Bu sarmal dalların uçlarında çeşitli çiçek, haşhaş kozalağı gibi bitkiler yer alır. Sadece Labraunda Andron B anta başlığında (Res. 12) yan yüz bezemesinde simetri yoktur. Bu bezeme şekli Geç Hellenistik Döneme kadar devam etmiştir.

Anta başlıklarında tipoloji olarak tıpkı sütun başlıklarında olduğu gibi, Dor, Anadolu-İon, Attik-İon, Aiol, Korinth, Kompozit, Sofa tipi görülmektedir. Bezeme olarakta sütun başlıklarında olduğu gibi, örneğin ion tipinde ion volütlerinin kullanılması, aiol başlığında ortadan her iki yana doğru açılan volütler ve köşelerde palmet kullanımı aynen anta başlıklarında da bulunmaktadır.

Dor tipi anta başlıklarının Anadolu dışında kullanımı yaygın olup, bu tipteki başlıklar Attik tipin oluşumuna öncülük etmiştir. İon tipinin öncüsü olarak proto-ionik ya da sofa tipi anta başlıklarıdır. Bunun nedeni ise tıpkı ion başlıklarında olduğu gibi yanlarda volütlerin yapılmış olmasıdır. Anta başlıklarının bazı örneklerinde abakus bölümünde, tıpkı Korinth tipi başlıklarda olduğu gibi abakus çiçeği benzeri süslemeler yapılmıştır.

Hellenistik Dönem anta başlıkları özde eski geleneği devam ettirmesine rağmen (asiatik dizin), yeni düzenlemelere de gidilmiştir. Özellikle M.Ö. 2. yüzyılda yapılmış başlıklarda bitkisel bezeme ile figürlü örnekler bir arada kullanılmıştır. Hellenistik Dönemdeki bezeme özellikleri Augustus Dönemine de yansımıştır. Bitkisel

²⁹¹ Yan yüz bezemesine göre örnek verecek olursak, Arkaik Döneme tarihlenen Samos Heraion anta başlığının yan yüzünde üst üste bindirilmiş üç volüt bulunmaktadır (Kyrieleis, 1981: 47, Abb.34). Bu volütlerin zamanla bitkiselleşerek kıvrık dal bezemesine dönüştüğü görülmektedir. Labraunda Andron B (Rumscheid, 1994: Taf. 66). Priene Athena Tapınağı anta başlıklarında (Schede, 1934: 34, Res. 36) bu gelişim izlenebilmektedir.

²⁹² Didyma deposunda bulunan A2 ve A266 numaralı anta başlığı, Priene Athena Tapınağı, Samos Heraion anta başlığı, Milet Stadion Kapısı anta başlığı, Priene Aşağı Gymnasion, Labraunda Güney Propylon anta başlıklarında merkezde bir palmet ve yanlarında birer çanak içinden çıkan kıvrık dallar görülmektedir.

bezemeli örneklerde ise bezeme sıralamasında değişiklikler görülmektedir. Anta başlıklarının yan yüzünde bu dönemde bitkisel ve figürlerin bir arada kullanıldığı örnekler ortaya çıkmıştır. Doğu'nun etkisi ile figürlü örneklerde karışık yaratık bezemeli örnekler görülmeye başlanılmıştır.

Korinth tipte anta başlıkları açısından ise, abakus çiçeği betimlemesinin yapılmaya başlanması ile bu tip başlıkların gelişimine zemin hazırlanmıştır. Bu dönemdeki korinth tipi başlıkların ortaya çıkmasında, Anadolu kentlerinin Mısır'la olan ilişkileri etkili olmuştur. Dışarıdan gelen bir etkiyle görülmüş olsa da, Roma Dönemi'nde korinth başlıklarının yaygınlaşmasıyla birlikte bu tip antalar da da sevilerek kullanılan bir tip olarak varlığını sürdürmüştür. Bu konuda Helenistik Dönem'e tarihlenen en güzel örnek Milet Laodike yapısı başlıklarıdır.

Anta başlıklarında profil açısından değişiklik olduğu gibi, bezeme açısından da bazı gelişim ve düzenlemenin varlığı dikkat çeker. Erken dönem anta başlıklarında 3'lü dizin görülmektedir. M.Ö. 6. yüzyıl anta başlıklarında 3'lü dizin görülürken, M.Ö. 5. yüzyıl örneklerinde görülmez ve M.Ö. 4. yüzyılda tekrar görülmeye başlar. Anadolu örneklerinde genelde anthemion 3'lü dizinde ortada yer alır. M.Ö. 4-3. yüzyıl örneklerinde bu etki devam ederken M.Ö. 2. yüzyıl örneklerinde değişikliğe uğramıştır.

Erken Hellenistik dönem başlıklarında bezeme çeşitliliği yoktur. Bu dönemde sarmal dal bezemesi öncü bezeme olarak kullanılmıştır. Başlangıçta üç sürgünlü olan sarmal dal M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dördüncü sürgünde eklenmiştir. Sarmal dallar tam olarak bitki görünümünde değildir. Bitkisel anlatım zayıf sadece süsleme anlamında motifler yer alır. Yüksek Hellenistik dönemde sürgün sayısı azalır. Bunun yanında değişik motiflerde görülmektedir. Bezeme çeşitlenmesi ile zemin dolmuş olması gerekirken, bezemeler ince ve zarif işlenmesinden dolayı boşluklu görünmektedir. Motifler birbiri üstüne binmez bu dönem bezekleri kabartma şeklinde işlenmesinden dolayı ışık gölge kontrastı oluşmuştur.

Figürlü anta başlıkları ile ilgili elimizde sadece M.Ö. 2. yüzyıl örnekleri bulunmaktadır. Bu nedenle öncesi hakkında fikir veremiyoruz. Yalnız daha sonraki dönemlerde de özellikle Augustus Dönemi'nde de figürlü örnekleri biliyoruz. Örneğin Ankara'daki Augustus Tapınağı'na ait anta başlığıdır. Geç Helenistik Dönem örneklerine benzer. Figürlü örneklerin M.Ö. 2. yüzyılda yapılmış olması Hermogenes'in yapıtlarını anımsatmasından dolayı, onun döneminde ya da onu izleyen dönemde yapılmış olduğu düşünülmektedir.

Anta başlıkları Augustus döneminde alçak kabartma şeklinde yapılmış motif çeşitliliği Helenistik Döneme göre azalmıştır. Motifler çizgisel nitelikte olduğu için zeminde boşluklar kalmıştır. İnsan ve hayvan figürlü örneklerde yer almaktadır.

Bu çalışma sonucunda tarihlemesi yapılmış çeşitli örnekler doğrultusunda bizimde hem fikir olabildiğimiz tarihlemeler dikkate alınarak kronolojik düzenleme yapılmıştır. Bu kronoloji içerisine bazı yeni örneklerde eklenerek bezeme özellikleri ve stilistik gelişime gidilmeye çalışılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

- Abbasoğlu, H. (1994). *Perge Roma Devri Mimarisinde Arşidravların Soffit Bezemeleri*, Ankara.
- Akurgal, E. (1961). *Die Kunts Anatoliens*, Ankara.
- Akurgal, E. (1983). *Eski İzmir I (Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı)*, Ankara.
- Akurgal, E. (1985). *Ancient Civilisations and Ruins of Turkey*, Ankara.
- Akurgal, E. (1987). *Griechische und Römische Kunt in der Türkei*, München.
- Akurgal, E. (1988). *Anadolu Uygarlıkları*, Ankara.
- Altmann, W. (1902). *Architektur und Ornamentik der Antiken Sarkophage*, Berlin.
- Alzinger, W. (1974). *Augusteische Architektur in Ephesos*, Wien.
- Anadolu, M. U. (1970). *Küçük Asya'da Bulunan Roma İmparatorluk Çağı Tapınakları*, İstanbul.
- Ateşlier, S. (2000). Melanpagos'dan Bulunan Bir Aiol Anta Başlığı, *Olba III*, 71-77.
- Ateşlier, S. (2006). Melanpagos'da Yer Alan Arkaik Aiol Tapınağı Üzerine Bir Ön İnceleme, *Hayat Erkanal'a Armađan, Kùltürlerin Yansıması*, 59- 68.
- Bammer, A. (1972). *Die Architektur des Jüngerer Artemision von Ephesos*, Wiesbaden.
- Barletta, B. A. (1990). An Ionian Sea Style in Doric Architecture, *AJA* 1990.4, 45-72.
- Başaran, C. (1995). *Roma Çağı Lotus Palmet Örgesi*, Erzurum.
- Başaran, C. (1999). *Anadolu Kompozit Başlıkları*, İstanbul.
- Baurer, O. (1968). Vorläufiger Bericht über die Neubearbeitung des Athenatempels zu Priene in den Jahren 1965-1966, *IstMitt*, 18. 212-220.
- Bayburtluoğlu, C. (1985). 1984 Yılı Arykanda Kazısı Raporu, *VII. KST*, 357-363.
- Bean, G, E. (2000). *Eskiçağda Menderes'in Ötesi*, İstanbul.
- Bean, G, E. (2001). *Eskiçağda Ege Bölgesi*, İstanbul.
- Bingöl, O. (1980). Das Ionische Normal Kapitell in hellenistischer und römischer Zeit in Kleinasien, *IstMitt BH* 20, Tübingen.

- Bingöl, O. (2005). *Menderes Magnesiası Theatron, Magnesia on the Meander*, İstanbul.
- Boardman, J. – Dörig, J. – Fuchs, W. – Hirmer, M. (1967). *The Art and Architecture of Ancient Greece*, London.
- Boardman, J. (1959). Chian and Early Ionic Architecture, *The Antiquaries Journal* 39, 170- 218.
- Boardman, J. (1967). *Chios, Greek Emporio*, London.
- Boehlau, J.- Schefold, K. (1940). *Larissa am Hermos I: Die Bauten*, Berlin.
- Borchhardt, J. (1999). *Limyra Zemuri Taşları*, İstanbul.
- Borchhardt, J.(1985). Bericht der Limyra- Grabung 1984, 7. *KST*, 439-500.
- Boysal, Y. (1957). Die Korintischen Kapitelle der Hellenistischen Zeit Anatoliens, *Anatolia II*, 45-54.
- Boysal, Y. (1970). Turgut Kazısı 1969 Raporu, *Anatolia XII*, 34-50.
- Brockmann, A. D. (1968). *Die Griechische Ante, Eine Typologische Untersuchung*, Marburg.
- Büsing, H. (1990), Zur Bemalung des Nike-Tempels, *AA 1990.1*, 71- 76.
- Büyükkolancı, M. (1996). *Pisidia Bölgesi Tapınak Mimarisi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Chamonard, J. (1895). *Les Sculptures de la Frise du Temple D'Hekate A'Lagina*, *BCH* 19, 197-264 .
- Cohen, G. M. (1995). *Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, Berkeley.
- Cook, J. M-Plommer, W. H. (1966). *The Sanctuary of Hemithea at Kastabos*, London.
- Cook, R. M.-Dupont, P. (2003). *East Greek Pottery*, New York.
- Coulton, J. J. (1977). *Grek Architects at Work*, London.
- D'Andria, F. (1981). Archaeology in South Italy 1977-81, *Archaeological Reports for 2000-2001*, 116-130.
- Dinsmoor. (1950). *The Architecture of Ancient Greece*, London.
- Dörpheld, W.–Hepding, H. (1907). Die Arbeiten zu Pergamon 1904-1905, *AM* 32, 197-264.

- Drerup, H. (1954). Pytheos und Satyros; Die Kapitelle des Athena Tempels von Priene und des Mausoleums von Halikarnass, *JdI* 69, 1- 31.
- Er, Y. S. (2004). *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, Ankara.
- Erder, C. (1967). *Helenistik Devir Anadolu Mimarisinde Kyma Rekta, Kyma Reversa*, Ankara.
- Ferraro, D. B. (1970). *Teatri Clasici in Asia Minore 2*, Roma.
- Filgis, M. N.–Radt, W. (1986). *Die Stradtgrabung*, Altertümer von Pergamon XV.1, Berlin.
- Fleischer, R. (2000). Ein Heiligtum für Apollon, Artemis und Leto bei Herakleia Salbake in Karien, *A A* 2000.3, 205-427.
- Forbes, C. A. (1945). Expanded Uses of the Greek Gymnasion, *JSTOR* 40.1, 32-42.
- Frazer, A. (1990). The Propylon of Ptolemy II, *Samothrace 10*, New Jersey.
- Fyfe, T. (1965), *Hellenistic Architecture*, Roma.
- Ganzert, J. (1983). Zur Entwicklung Lesbischer Kymaionformen, *JdI* 98, 123-275.
- Gerkan, A. V. (1929). *Der Altar des Artemis Tempels in Magnesia am Mäander*, Berlin.
- Gök, Ö. U. (1998). *Stratonikeia ve Lagina, Lesbos Kymationlar* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gök, S. (1989). *Hellenistik Dönem Yapılarında Lesbos Kymationu (Batı Anadolu Örnekleri Işığında Smintheion)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Gruben, G. (1982). Naxos und Paros, *AA* 1982.2, 197-158.
- Gündüzalp, N. (1984). *Anadolu Yapılarında Sarmal Dal Süslemeleri*, Trabzon.
- Hahland, W. (1964). “Didyma im 5. Jahrhundert v. Chr.” *JDI* 79, 142- 240.
- Havelock, C. M. (1971). *Hellenistische Kunts*, München.
- Heilmeyer, W. D. (1970). *Korinthische Normalkapitelle*, RM 16, Heidelberg.
- Hellström, P. (2003). Labraunda 2002, 25. *KST-I*, 269-272.
- Hellström, P. (2007). *Labraunda*, İstanbul.
- Hellström, P.-Thieme, T. (1982). The Tempel of Zeus, *Labraunda*, I.3, Aström.

- Hesiodos *Thegonia*, Çeviri: A. Erhat-S. Eyüpoğlu, Ankara, 1991.
- Hoepfner, W. (1968). Zum Ionischen Kapitell bei Hermogenes und Vitruv, *AM* 83, 213- 234.
- Hoepfner, W. (1989). Zu den Großen Altären von Magnesia und Pergamon, *AA* 1989.4, 619-634.
- Hoepfner, W. (1996). Zum Maussoleion von Halikarnassos, *AA* 1996.1, 95-114.
- Humann, C. (1904). *Magnesia am Meander*, Berlin.
- Humann, C.–Kohte, J.-Watzinger, C. (1904). *Magnesia am Meander, Bericht über die Ergebnisse der Ausgrabungen der Jahre 1891-1893*, Berlin.
- İdil, V. (1984). Anadolu'da Roma İmparatorluk Çağı Korinth Başlıkları, *Anadolu (Anatolia) XX*, 1976/ 1977, 1-49.
- Jeppesen, K. (1955). *The Propylaea, Labraunda I*, Lund.
- Jeppesen, K. (1960). Labraunda: The Tempel of Zeus, *A A*, 1960.1, 45-70.
- Johnson–Lee, L. (1984). *The Hellenistic and Roman Library: Studies Pertaining to Their Architectural Form*, (B.A. Grek, University of Washington, June, 1978, Thesis) Washington.
- Karaosmanoğlu, M. (1996). *Roma Çağı Yumurta Dizisi*, Erzurum.
- Kästner, V. (2004). Vorhellenistische Architekturstücke aus Pergamon, *IstMitt BH4*, 129-146.
- Keil, J. (1949). *Der Grabherr des Mausoleums von Belevi*, Berlin.
- Kempter, F. (1934). *Akantusa die Entstehung Ornament Motivs*, Straßburg.
- Kienast, H. J. (1989). Ein verkanntes Antenkapitell aus dem Heraion von Samos, *IstMitt*, 39. 257-264.
- Kienast, H. J. (1992). Topographische Studien im Heraion von Samos, *AA* 1992.2, 171-214.
- Koçhan, N. (1990). Bezemeler Işığında Magnesia Artemis Tapınağının Yapım Tarihi Üzerine, *X. TTK*, 219- 230.
- Koçhan, N. (1995). *Hellenistik Çağ Anadolu Mimarisinde Lotus Palmet ve Yumurta Bezekleri*, Erzurum.
- Koçhan, N. (1997). Klaros Apollon Kutsal Alanın'dan Figürlü Anta Başlığı, *TAD* 31, 139-151.

- Koenings, W. (1983). Der Athena Tempel von Priene, *IstMitt* 33, 134-176.
- Koenings, W. (1984). *Echohalle*, Berlin.
- Kohte, J. (1915). *Die Baukunst des Klassischen Altertums und ihre Entwicklung in der mittleren und neuen Zeit*, Braunschweig.
- Koldewey, R. (1890). *Die Antiken Baureste der Insel Lesbos*, Berlin.
- Krauss, F. (1961). Die Höhe Der Säulen Des Naiskos im Tempel von Didyma, *IstMitt* 11, 123-133.
- Krauss, F. (1976). *Paestum, die Griechischen Tempel*, Berlin.
- Krencker, D.-Schede, M. (1936). *Der Tempel in Ankara*, Berlin.
- Kyrieleis, H. (1981). *Führer Durch das Heraion von Samos*, Athen.
- Lauter, H. (1986). *Die Architektur des Hellenismus*, Darmstadt.
- Lawrance, A. W. (1957). *Greek Architecture*, London.
- Leake, W. M. (1824). *Jurnal of a Tour in Asia Minor*, London.
- Lehmann, K. (1955). *Samothrace: a Guide to the Excavations and Museum*, New York.
- Lehmann, K. (1962). The Hall of Votive Gifts, *Samothrace* 4.1, New York.
- Lehmann, K.–Spittle, D. (1964). The Altar Court, *Samothrace* 4.2, New York.
- Lehmann, K.–Spittle, D. (1982). The Temenos, *Samothrace* 5, New Jersey.
- Lehmann, P. W. (1969). The Hieron, *Samothrace* 3.1, New York.
- Lehmann, P. W. (1969). The Hieron, *Samothrace* 3.2, New York.
- Leon, C. (1971). *Die Bau Ornamentik des Trajanforums*, Köln.
- Mallwitz, A.-Schiering, W. (1968). Der Alte Athena-Tempel von Milet, *IstMitt* 18, 87-160.
- Mansel, A. M. (1940). Trakya Hafriyatı, *Belleten* 4, 89-139.
- Mansel, A. M. (1999). *Ege ve Yunan Tarihi*, Ankara.
- McCredie, J. R.–Roux, G.-Shaw, S. M. – Kurtich, J. (1992). Rotunda of Arsinoe, *Samothrace* 7, 115-489.
- Mendel, G. (1912). *Catalogue des Sculptures Grecques, Romaines et Byzantines* 1,

İstanbul.

- Mendel, G. (1912). *Musees Imperiaux Ottomans, (Prieses De Tempel d'Hekate d'Lagina), Catalogue des Sculptures Constantinople, I-III.*
- Mercklin, E. (1962). *Antike Figural Kapitelle*, Berlin.
- Mertens, D. (1975). Metaponto I, *Notizie degli scavi di artichità* 29, 1-472.
- Mertens, D. (1993). *Der Alte Heratempel in Paestum*, Mainz.
- Metzger, H. (1966). Fouilles du Letoon da Xanthos (1962- 1965), *RA*, 101-112.
- Meurer, M. (1896). Das Grieschische Akanthusornament und seine naturliehen Vorbilder, *Jdl XI*, 1-43.
- Miles, M. M. (1998). The Propylon to the Sanctuary of Demeter Malophoros at Selinous, *AJA* 102.1, 35- 57.
- Mitchell, S. (2008). *Ankara'daki Roma İmparatorluğu Tapınağı ve İmparator Augustus'un Başarılarının Yazıtı*, Ankara.
- Müller-Wiener, W. (1986). Milet 1899-1980, *IstMitt* 31, 95- 148.
- Naumann, R. (1975). *Eski Anadolu Mimarlığı*, Ankara.
- Newton, C.T. (1863). *History of Discoveries at Halicarnassus, Cnidus And Branchidae*, London.
- Ohnesorg, A. (1989). Ein "Chiotisches", *Kymation in Paros* 39,112-180.
- Ohnesorg, A. (2001). Ephesische Rosettenkapitelle, *ÖJh* 37, 185- 198.
- Ohnesorg, A. (2005). Ionische Altäre, *Archäologische Forschungen* 21, 1-259.
- Ortaç, M. (1990). *Magnesia Artemis Tapınağı Mimari Bezemelerinin Tipolojisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öğün, B.-Işık, C.(2001). *Kaunos*, Antalya.
- Pedersen, P. (1989). Some General Trends in Architectural Layout of 4th BC Caria, *Architecture and Society in Hekatomnid Caria, Proceedings of the Uppsala Symposium 1987*, 7-99.
- Pedley, J. G. (1999). *Griechische Kunst und Archäologie*, Köln.
- Peschlow-Bindokat, A. (2005). *Herakleia*, İstanbul.
- Pfrommer, M. (1987). Überlegungen zur Baugeschichte des Naiskos im Apollon

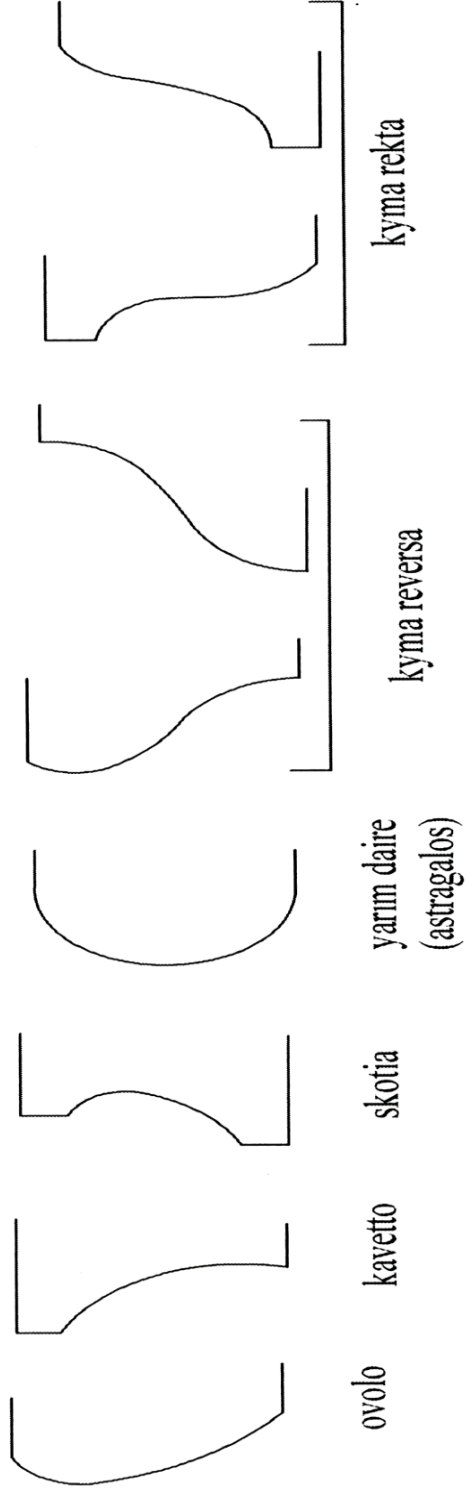
- Tempel zu Didyma, *IstMitt* 37, 145-240.
- Pfrommer, M. (1989). Zum Fries des Dionysos Tempels von Milet, *IstMitt* 39, 433-439.
- Pülz, S. (1989). Untersuchungen zur Kaiserzeitlichen Bauornamentik von Didyma, *BH* 35, 7-177.
- Radt, W. (1988). *Pergamon Geschichte und Bauten Funda und Erforschung Einer Antiken Metropole*, Cologne.
- Radt, W. (1988). Pergamon, *AA* 1988. 3, 130-172.
- Radt, W. (2001). *Pergamon*, İstanbul.
- Raeck, W. (2003). Priene, *IstMitt* 53, 313-424.
- Robertson, D. S. (1954). *Grek and Roman Architecture*, London.
- Rodenwaldt, H. (1930). *Die Akropolis*, Berlin.
- Rohmann, J. (1995). Einige Bemerkungen zum Ursprung des Feingezahnten Akantus, *IstMitt* 45, 109-122.
- Roos, P. (1985). *Survey of Rock-Cut Chamber-Tombs in Caria, South-Eastern Caria and the Lycia-Carian Borderland*, *Studies in Mediterranean Archaeology* 72:1, Part 1, Göteborg.
- Roos, P. (1989). Rock-Tombs in Hecatomnid Caria and Greek Architecture, *Architecture and Society in Hecatomnid Caria*, 63-68.
- Rumscheid, F. (1994). *Untersuchungen zur kleinasiatischen Baurnamentik des Hellenismus I-II*, Mainz.
- Rumscheid, F. (2000). *Küçük Asya'nın Pompeisi Priene Rehberi*, İstanbul.
- Saltuk, S. (1997). *Arkeoloji Sözlüğü*, İstanbul.
- Schädler, U. (1990). Ionischen Attisches am Sogenannten Erechtheion in Athen, *AA* 1990.3, 361-378.
- Schädler, U. (1991). Attizismen an Ionischen Tempeln Kleinasiens, *IstMitt* 41, 265-438.
- Schazmann, P. (1923). *Das Gymnasion, Der Tempelbezirk der Hera Basilea*, Berlin.
- Schede, M. (1909). *Antikes Traufleisten Ornament zur Kunstgeschichte des Auslandes*, Strassburg.
- Schede, M. (1935). *Der Tempel des Augustus und Roma in Ankyra*, Berlin.

- Schede, M. (1964). *Die Ruinen von Priene*², Berlin.
- Schede, M.- Schultz, H. St. (1937). *Ankara und Augustus*, Berlin.
- Schefold, K. (1967). *Der Griechen und Ihre Nachbarn*, Berlin.
- Schober, A. (1933). *Der Fries des Hekateions von Lagina*, IstForsch 2, Wien.
- Schwander, E. L. (1985). *Der Ältere Porostempel der Aphaia*, Berlin.
- Schwander, E.L. (1988). Archaische Spolien aus Tiryns, *AA 1988*, 2, 140-210.
- Sear, F. (2006). *Roman Theatres*, New York.
- Shoe, L. T. (1950). Greek Mouldings of Kos and Rhodes, *Hesperia XIX*, 338- 369.
- Shoe, L. T. (1952). *Profiles of Western Greek Mouldings*, American Academy in Roma 14, Roma.
- Stierlin, H. (2001). *Griechenland von Mykene zum Parthenon*, Köln.
- Şahin, Ç. (1976). *Stratonikeia in Caria*, Ankara.
- Şahin, M. (2002). *Hermogenes*, İstanbul.
- Şahin, N. (1998). *Klaros*, İstanbul.
- Şimşek, C. (2007). *Laodikeia*, İstanbul.
- Tezgör, D. K.-Sezer, T. (1995). İstanbul Arkeoloji Müzeleri Pişmiş Toprak Kandiller Kataloğu I, *Varia Anatolica VI/2*, İstanbul.
- Thür, H. (2002). Kontinuität und Diskontinuität im Ephesischen Wohnbau der Frühen Kaiserzeit, *Babesch 8*, 41-66.
- Tırpan, A. (1990). Stratonikeia'nın Şehir ve Sur Planı, *S. Ü. Edebiyat Dergisi 5*, 217-234.
- Tırpan, A. (1996). Lagina Kazısı 1993-1994, *17. KST-II*, 209-228.
- Tırpan, A. (1997). Buluntular Işığında Lagina ve Yakın Çevresinin Tarihi Süreci, *S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 75-130.
- Tırpan, A. (1998). Lagina Hekate Propylonu, *19. KST-II*, 173-194.
- Tırpan, A. A. – Söğüt, B. (1999). Hekate Temenosu, Propylon ve Altardaki Kazı Çalışmaları 1997, 20. *KST-II*, 237-256.
- Tırpan, A. A. – Söğüt, B. (2005). *Lagina*, Muğla.

- Tırpan, A. A. (1998). *Stratonikeia I. Augustus-İmparatorlar Tapınağı*, Konya.
- Tırpan, A. A. (2002). Hekate Temenosu 2000 Çalışmaları, 23. *KST-II*, 343-350.
- Tırpan, A. A.–Söğüt, B. (2004). 2002 Yılı Lagina Kazıları, 25. *KST-II*, 87-100.
- Townsend, F. (1985). A Newly Discovered Capital from the Thrasyillos Monument, *AJA* 86.4, 676- 680.
- Tuchelt, K. (1973). *Vorarbeiten zu Einer Topographie von Didyma*, *IstMitt* BH 9, Tübingen.
- Voigtländer, W. (1973). *Der Jüngste Apollon Tempel von Didyma*, *IstMitt* BH 9, Tübingen.
- Voigtländer, W. (1975). Der Jüngste Apollon Tempel von Didyma, *IstMitt* 14, 29-111.
- Waddington, (1837). *Incription Grecques at Latines Recuellies on Grece at En Asie*, Minevre.
- Webb, P. A. (1996). *Hellenistic Architectural Sculpture*, London.
- Weber, B. F. (1989). Zum Laodikebau in Milet, *IstMitt* 39, 585–592.
- Weickert, C. (1933). *Das Lesbische Kymation, Ein Beitrag zur Geschichte der Antiken Ornamentik*, Leipzig.
- Westholm, A. (1963). Architecture of the Hieron, *Labraunda I.2*, Lund, 1-133.
- Wiegand T.-Schrader, H. (1994). *Priene*, Berlin.
- Wiegand, T.–Knackfuss, H. (1941). *Didyma I*, Berlin.
- Yaylalı, A. (1976). Der Fries des Artemisions von Magnesia am Meäander, *IstMitt* 15, 7-176.
- Yılmaz, E. (1999). *Lagina Hekate Temenosu Ante Başlıkları* (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yılmaz, E. (2004). *Lagina Propylonu Anta Başlıkları*, *TAED* 4, 29- 38.
- Ziegenaus, O.–Luca, G. (1968). Das Asklepon, *AvP* XI.1, 1-183.

ÇİZİMLER VE RESİMLER

PROFİLLER

Çizim 1: Profiller

Argos Tiyatro

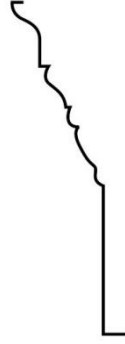

Paestum Hera Tapınağı Sunağı

Çizim 2: Dor Tipinde Profiller Örnekleri

Ptolemaios Propylon

Athena Nike Tapınağı

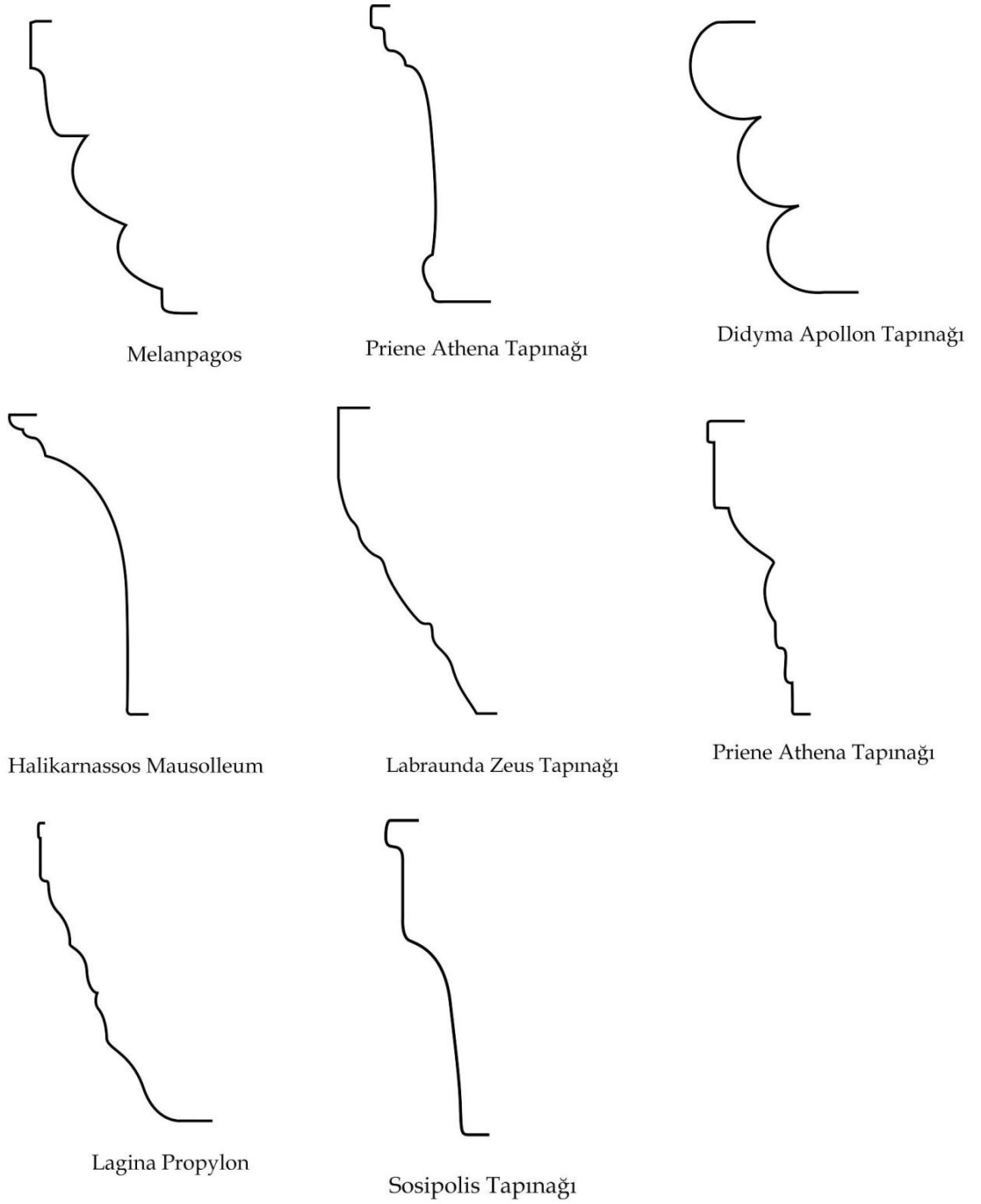

Sard Artemis Tapınağı

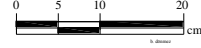
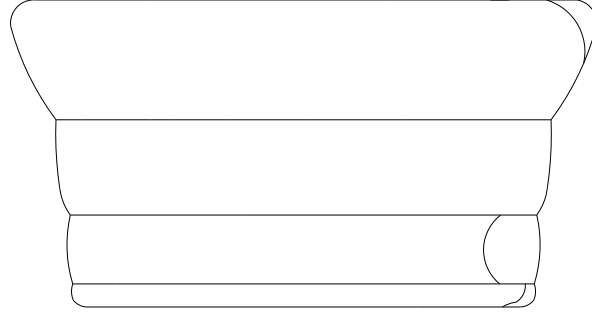

Xanthos Nereidler Anıtı

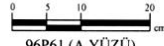
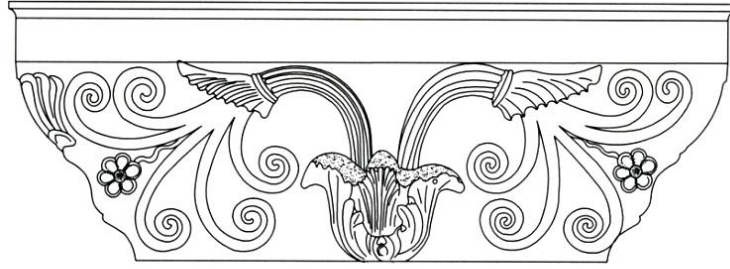
Çizim 3: Attik-İon Tipinde Profil Örnekleri

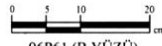
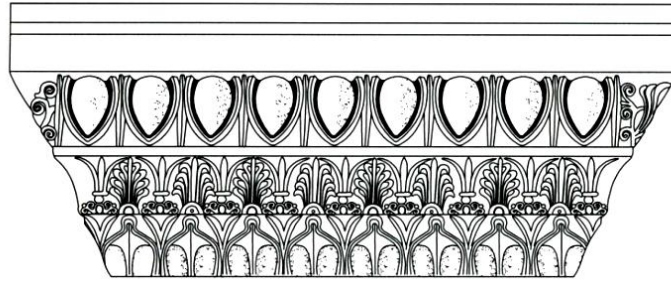
Çizim 4: Anadolu-İon Tipinde Profil Örnekleri

Çizim 5: Didyma'dan Arkaik Dönem Anta Başlığı Ön Yüz

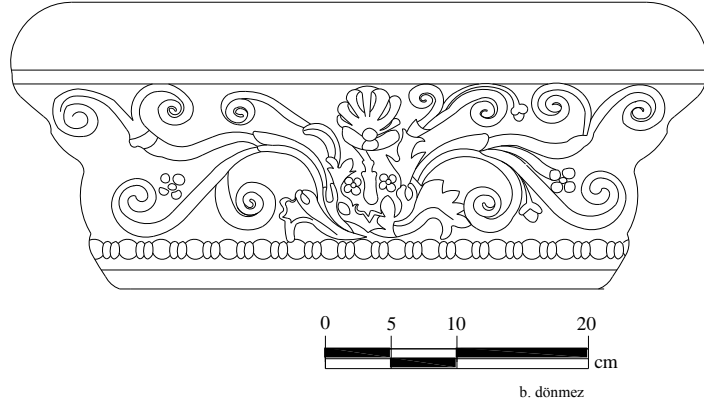

96P61 (A YÜZÜ)
n.kürüm

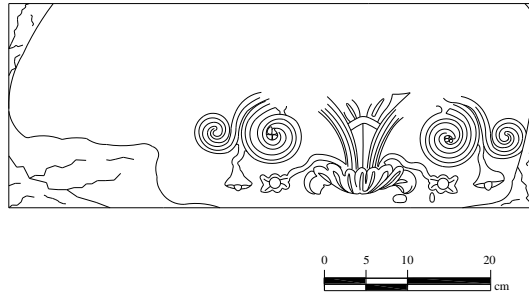

96P61 (B YÜZÜ)
n.kürüm

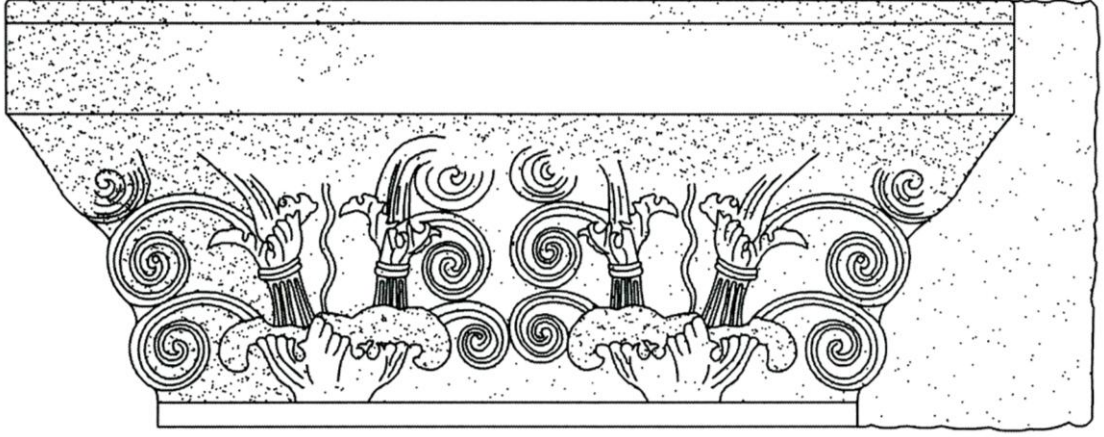
Çizim 6: Lagina Hekate Kutsal Alanı Propylonu (96P61) Anta Başlığı Yan ve Ön Yüz

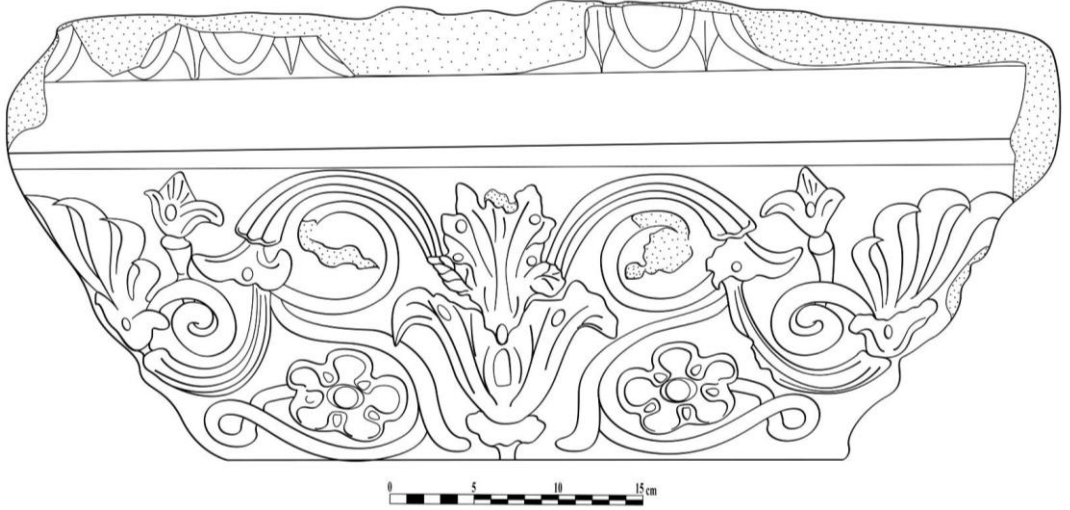
Çizim 7: Lagina-Turgut (06LTYB-M01) Anta Başlığı Yan Yüz

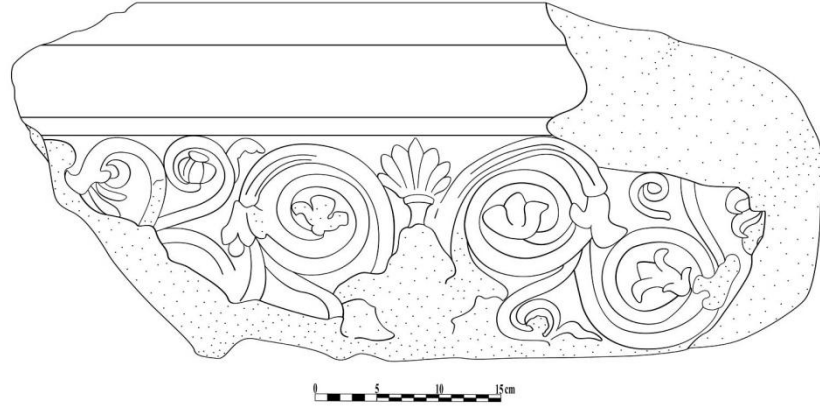
Çizim 8: Milas Müzesi'nden (2701) Anta Başlığı Yan Yüz

Çizim 9: Lagina Hekate Tapınağı (95KBA2) Plaster Başlığı Yan Yüz

Çizim 10: Stratonikeia Müze Deposu (TIB 2003) Anta Başlığı Yan Yüz

Çizim 11: Stratonikeia (Yüzey Buluntusu) Anta Başlığı Yan Yüz

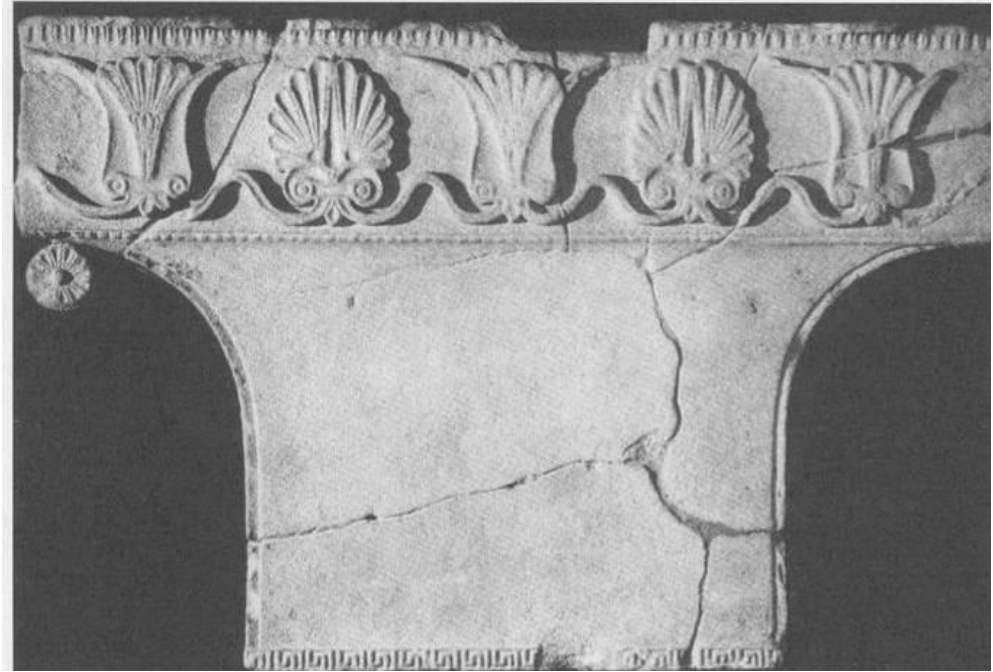
Resim 1: Didyma'dan Anta Başlığı Ön Yüz

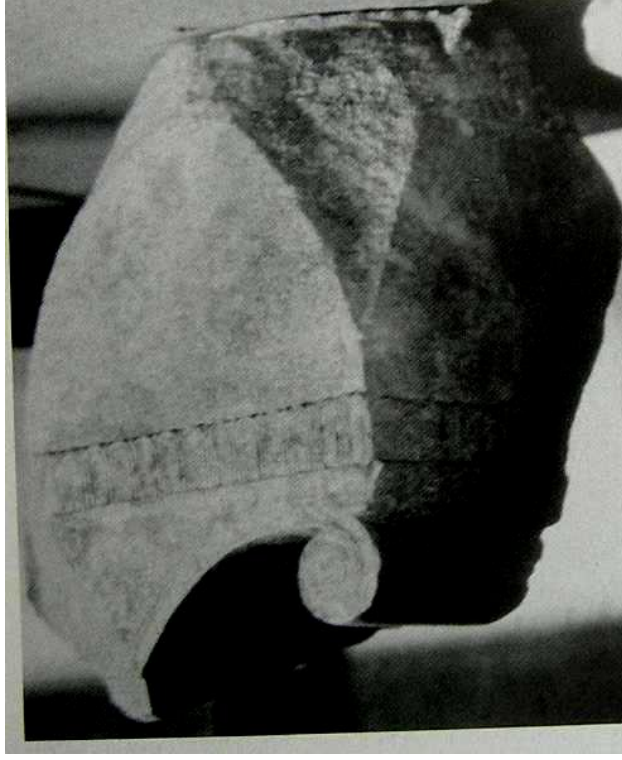
Resim 2: Didyma'dan Anta Başlığı Yan Yüz

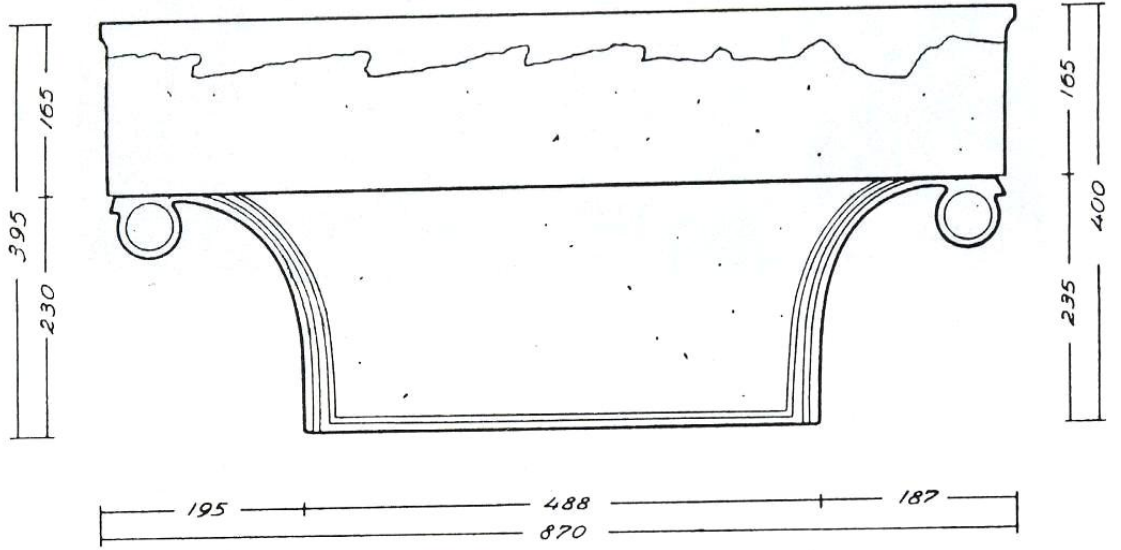
Resim 3: Samos Heraion'dan Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

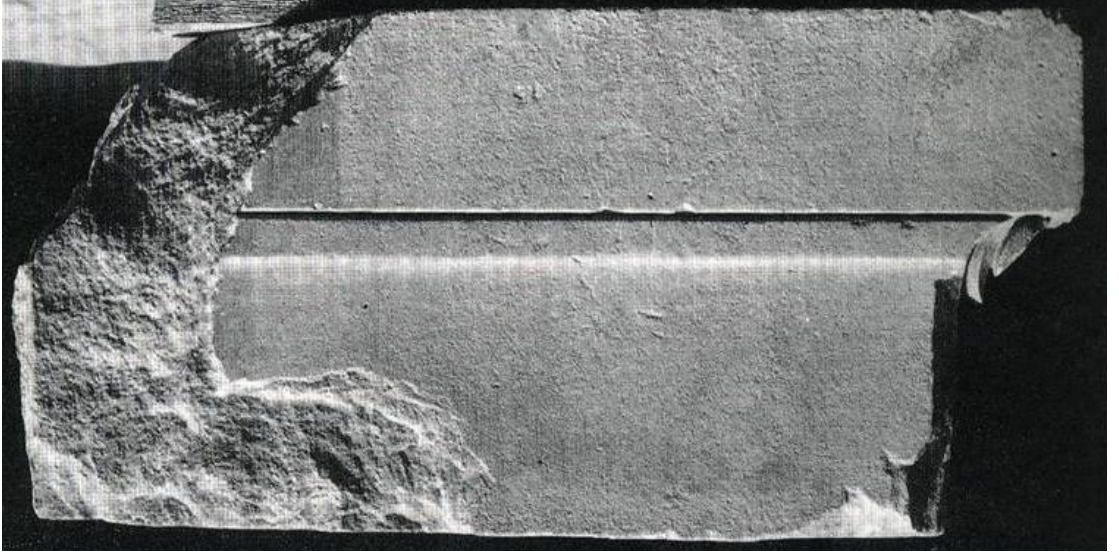
Resim 4: Paestum Hera Tapınağı Sunağına ait Anta Başlığı Ön Yüz

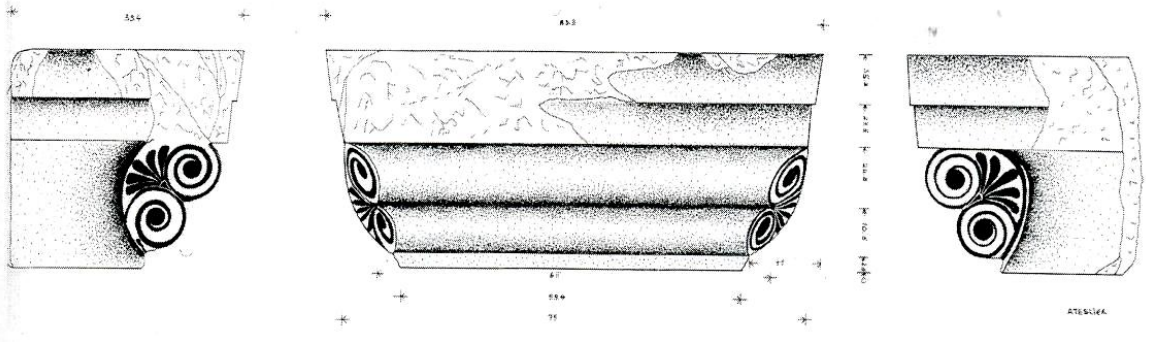
Resim 5: Sybaris'den Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

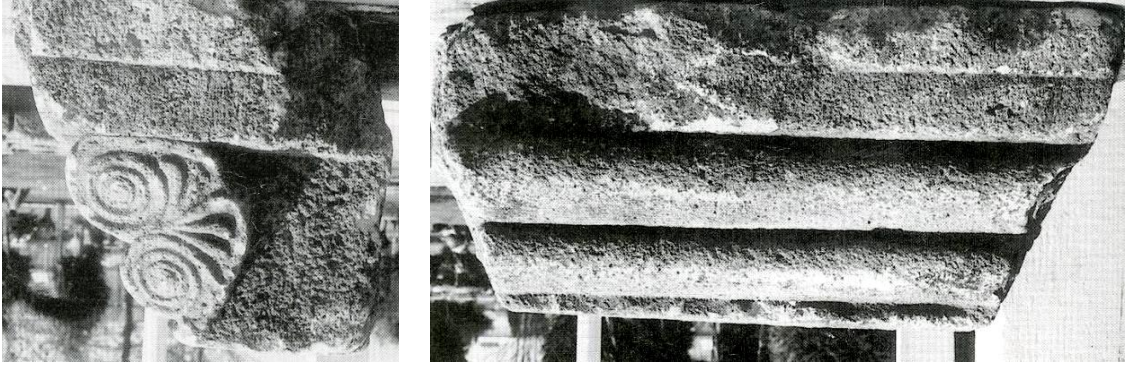
Resim 6: Argos Tiyatro'dan Anta Başlığı Ön Yüz Çizimi

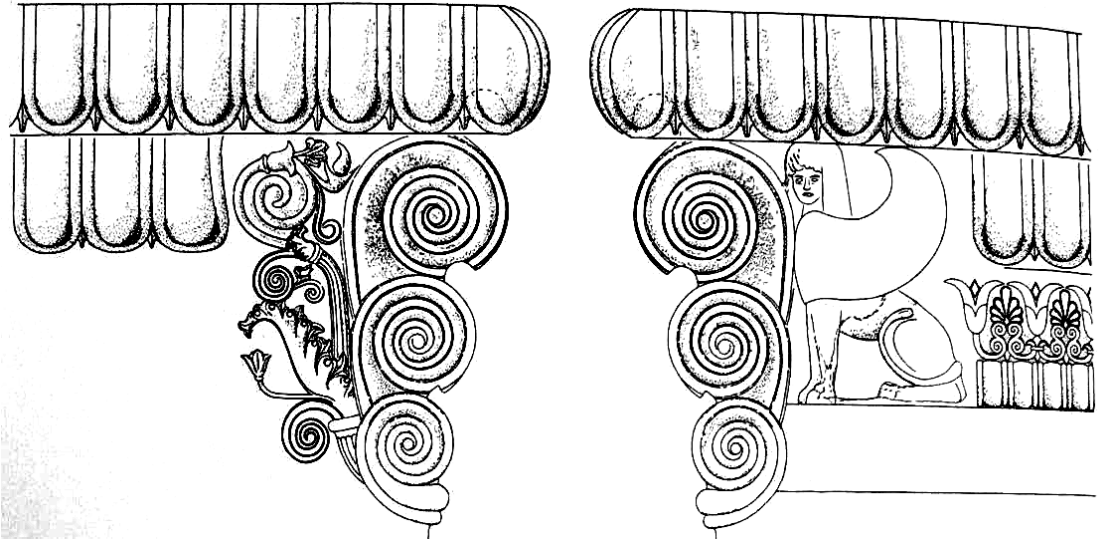
Resim 7: Argos Tiyatro'dan Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 8: Melanpagos'dan Aiol Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz Çizimi

Resim 9: Melanpagos'dan Aiol Anta Başlığı

Resim 10: Samos Altar'dan Anta Başlığı Ön Yüz Çizimi

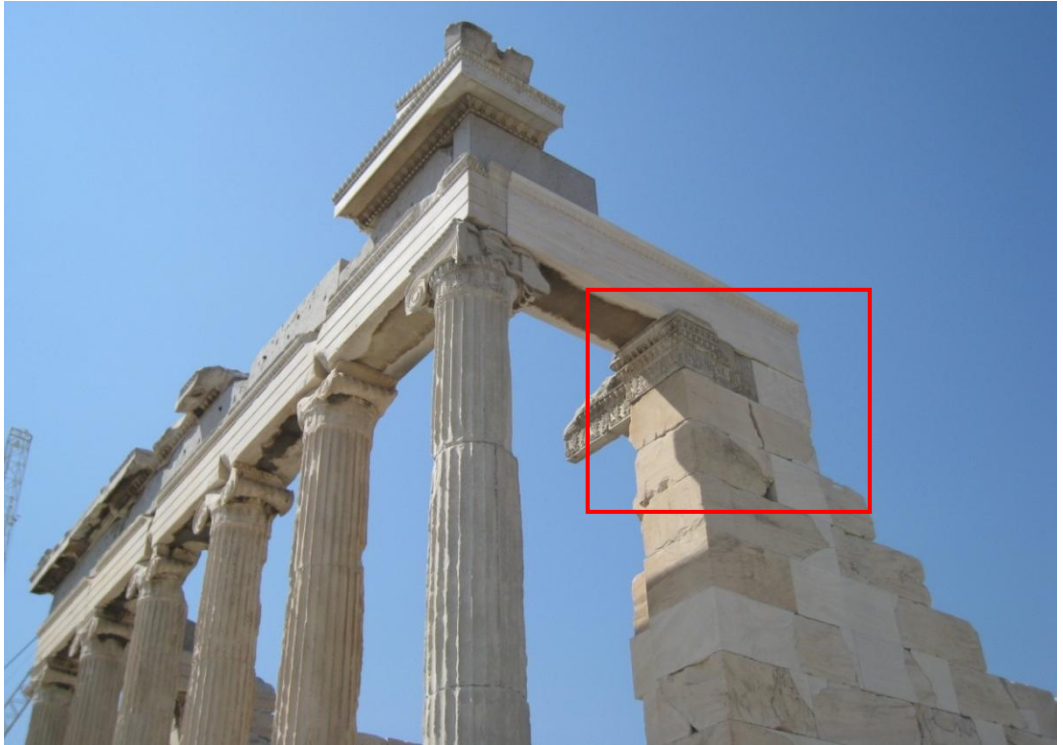
Resim 11: Selinus Demeter Malaphoros Kutsal Alanı Propylon Anta Başlığı Ön Yüz

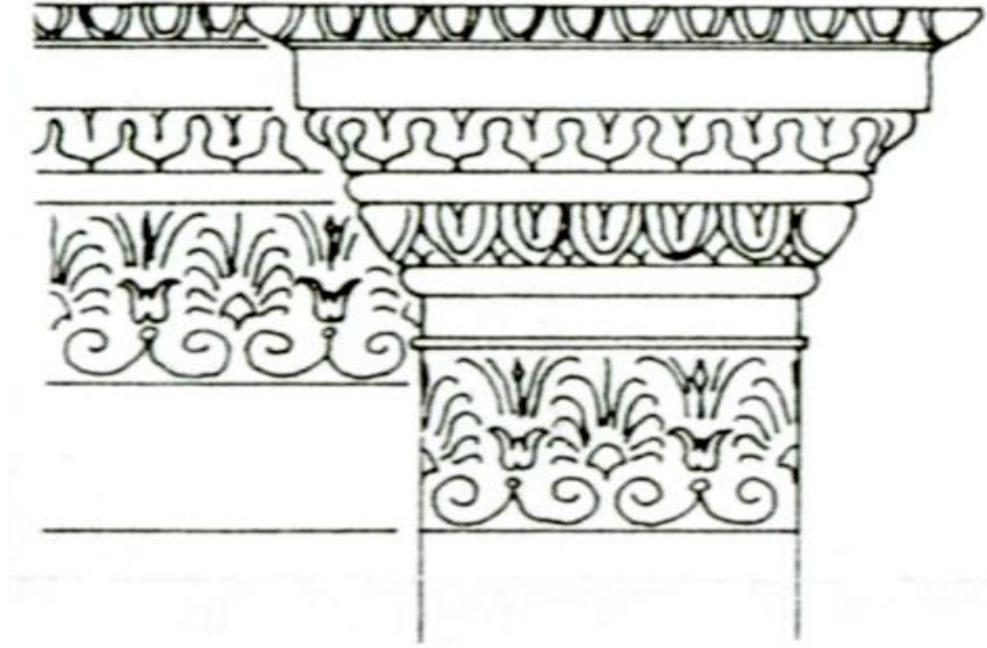
Resim 12: Athena Parthenon Tapınağı Propylon'u Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

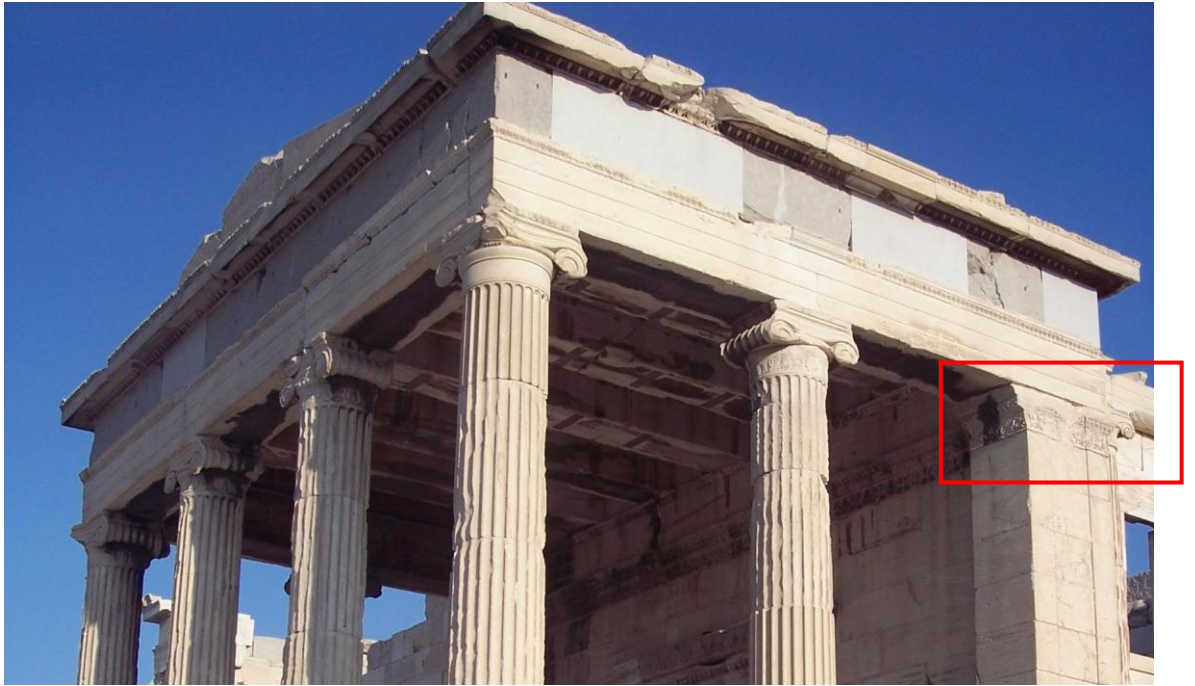
Resim 13: Erechtheion Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 14: Erechtheion Tapınağı Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

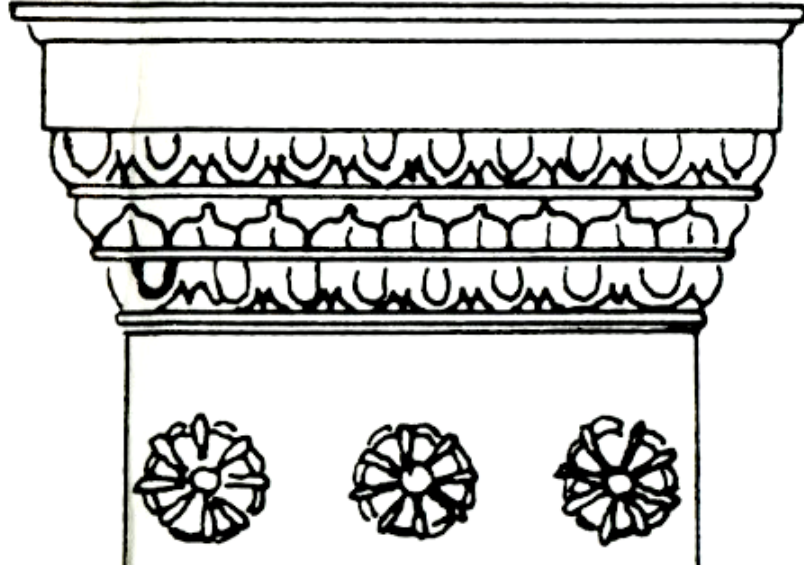
Resim 15: Athena Nike Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz Çizimi

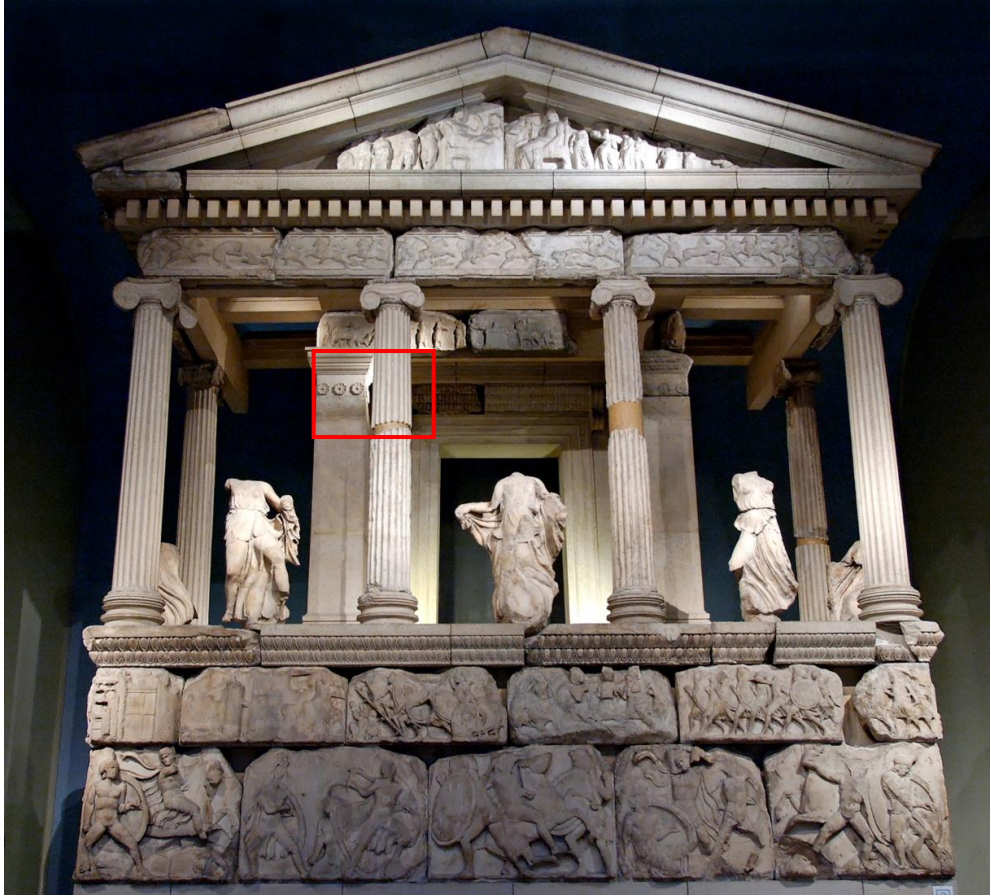
Resim 16: Athena Nike Tapınağı Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

Resim 17: Limyra Zemuri Sarayı Güneyi'nden Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 18: Xanthos Nereidler Anıtı Anta Başlığı Ön Yüz Çizimi

Resim 19: Xanthos Nereidler Anıtı Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 20: Ağlayan Kadınlar Lahti Plaster Başlığı Ön ve Yan Yüz

Resim 21: Ağlayan Kadınlar Lahti Plaster Başlığı Yan Yüz

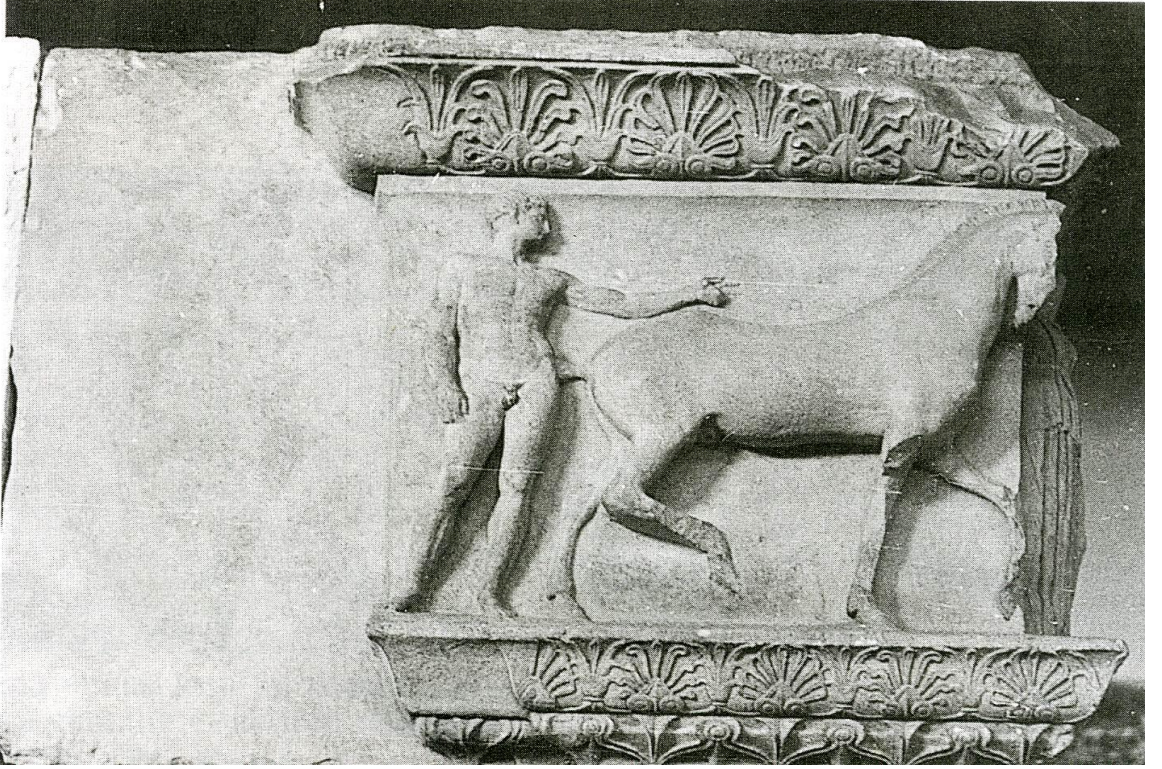
Resim 22: Ağlayan Kadınlar Lahti Plaster Başlığı Ön Yüz

Resim 23: Klaros Apollon Tapınağı Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

Resim 24: Klaros Apollon Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 25. Klaros Apollon Tapınağı Anta Başlığı Yan Yüz

Resim 26. Klaros Apollon Tapınağı Anta Başlığı Detay

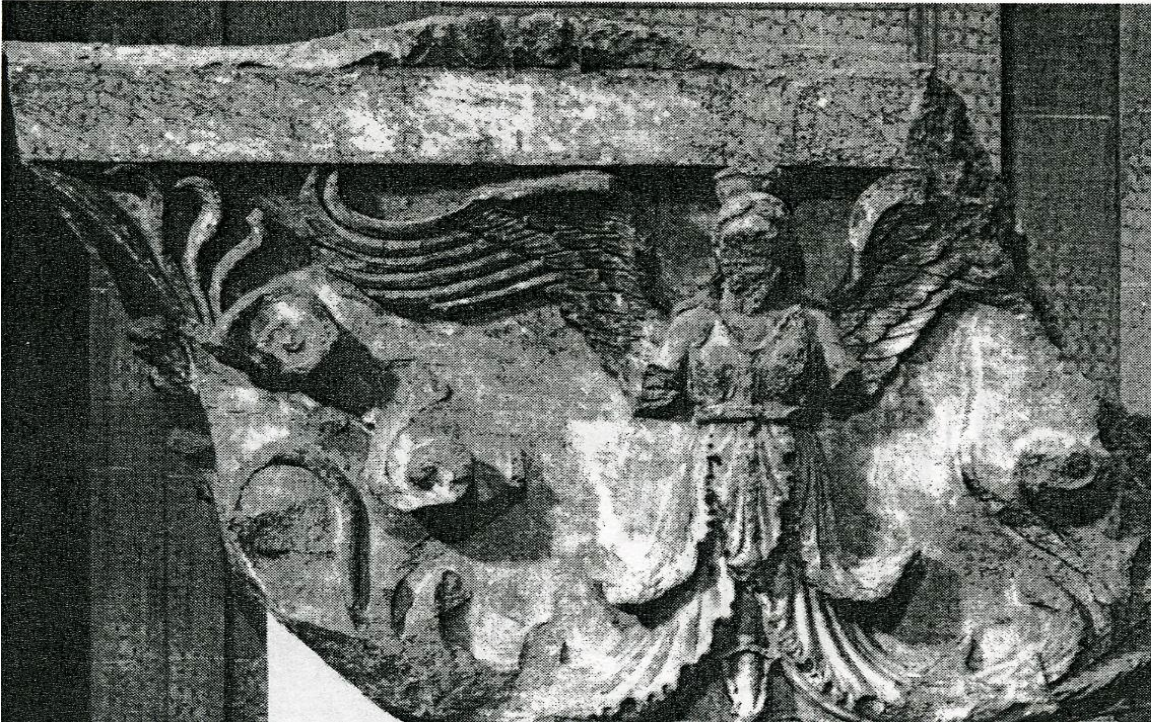
Resim 27: Pergamon Hermes Herakles Tapınağı Plaster Başlığı Ön ve Yan Yüz

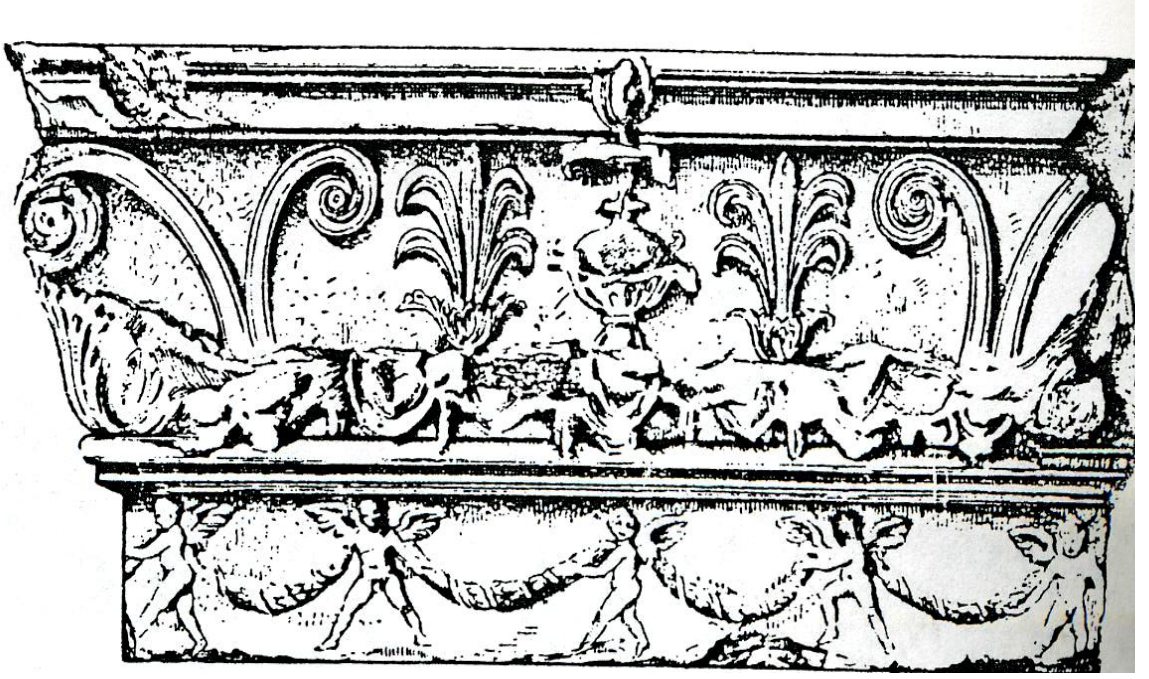
Resim 28: Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı Anta Başlığı Yan Yüz

Resim 29: Magnesia Tiyatro'dan Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

Resim 30: Didyma Apollon Tapınağı Plaster Başlığı Ön Yüz

Resim 31: Pergamon Diodoros Paspalos Exedrası Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 32: Ankara Augustus Tapınağı Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

Resim 33: Labraunda Andron B Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 34: Labraunda Andron B Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

Resim 35: Labraunda Zeus Tapınağı Anta Başlığı Yan Yüz

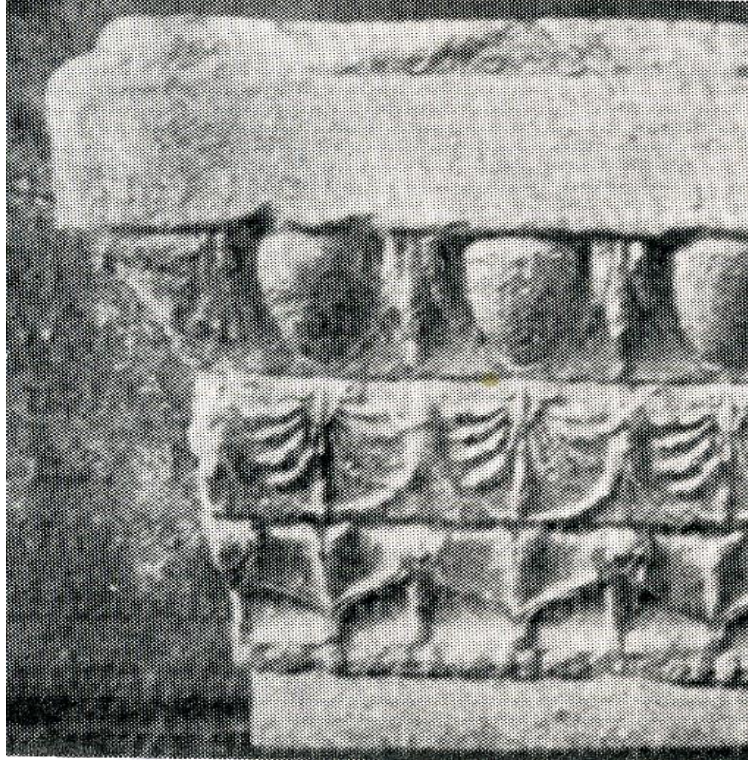
Resim 36: Labraunda Güney Propylonu Anta Başlığı Yan Yüz

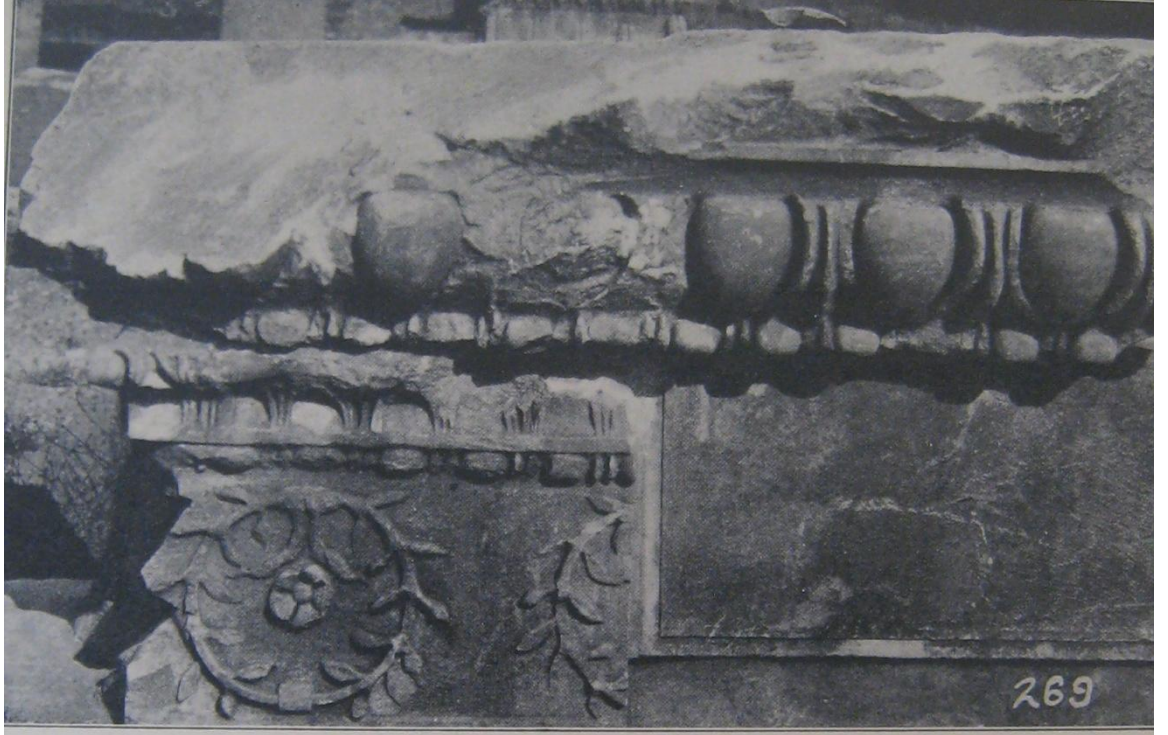
Resim 37: Labraunda Doğu Propylonu Anta Başlığı Yan Yüz

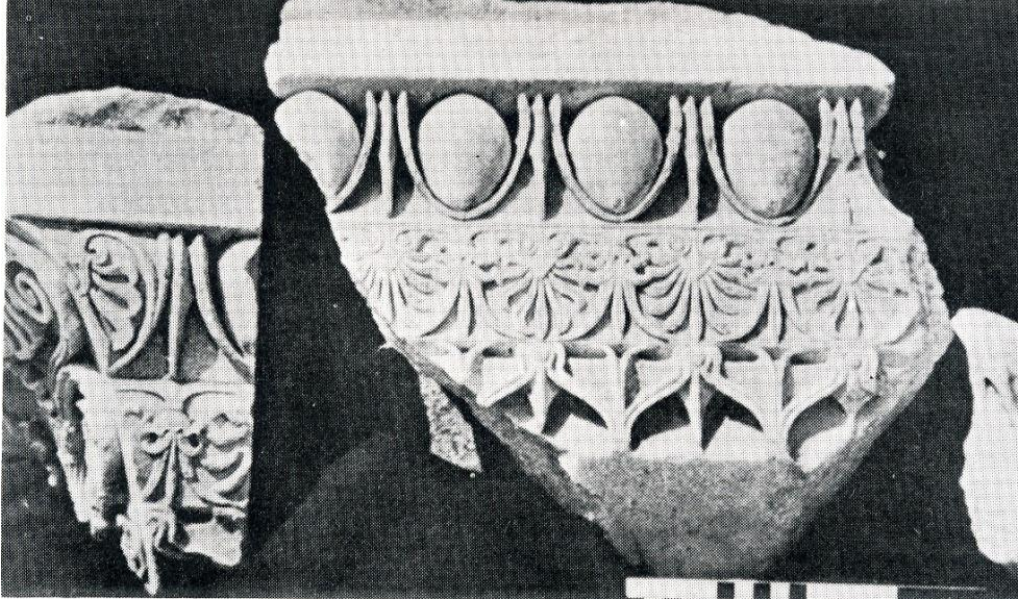
Resim 38: Pergamon Athena Tapınağı Altarı Anta Başlığı Parçası Ön Yüz

Resim 39: Priene Athena Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 40: Sardeis Artemis Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 41: Didyma Apollon Tapınağı Naiskos'u Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 42: Bodrum Müzesi'nden Plaster Başlığı Ön Yüz

Resim 43: Bodrum Müzesi'nden Plaster Başlığı Ön ve Yan Yüz

Resim 44: Milet'ten Balat Müzesinde Sergilenen Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 45: Milet'ten Balat Müzesinde Sergilenen Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

Resim 46: Samothrace II. Ptolemaios'un Propylon Anta Başlığı Ön Yüz

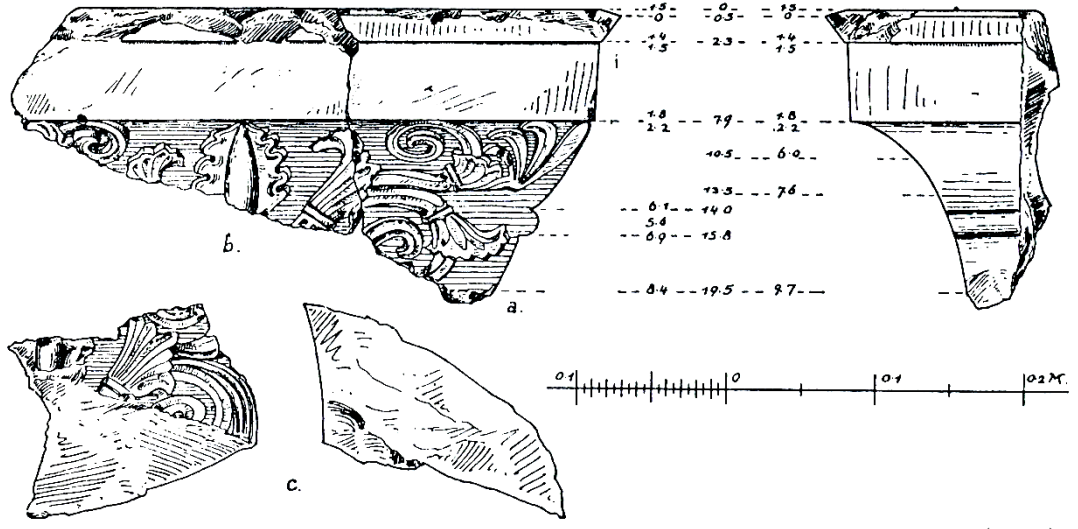
Resim 47: Pergamon Demeter Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 48: Magnesia Zeus Sosipolis Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 49: Magnesia Artemis Tapınağı Sunağı Plaster Başlığı Ön Yüz

Resim 50: Milet II: Eumenes Gymnasion'u Anta Başlığı Yan Yüz Çizimi²⁹³

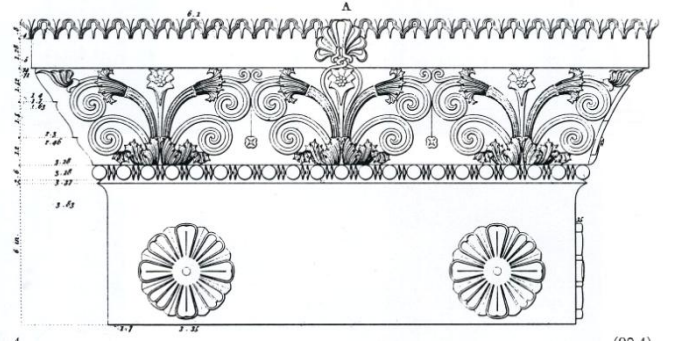
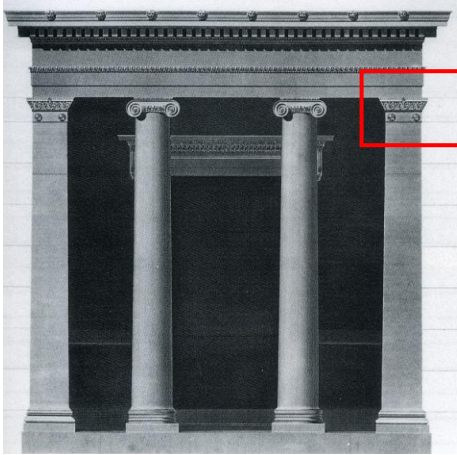

Resim 51: Latmos Herakleia Anta Başlığı Ön Yüz

²⁹³ Rumscheid, 1994: Taf. 103, 159.3.

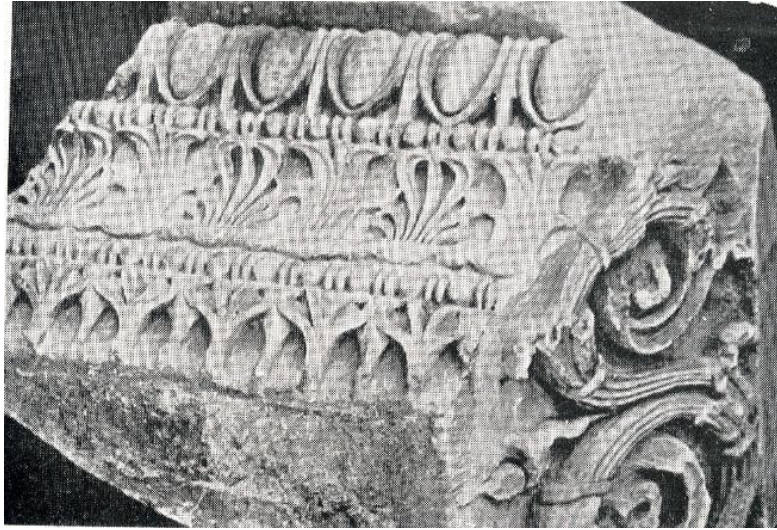
Resim 52: Pergamon Yukarı Gymnasion Tapınağı Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

Resim 53: Knidos İonik Avludan Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 54: Magnesia Tiyatrodan Anta Başlığı Ön Yüz

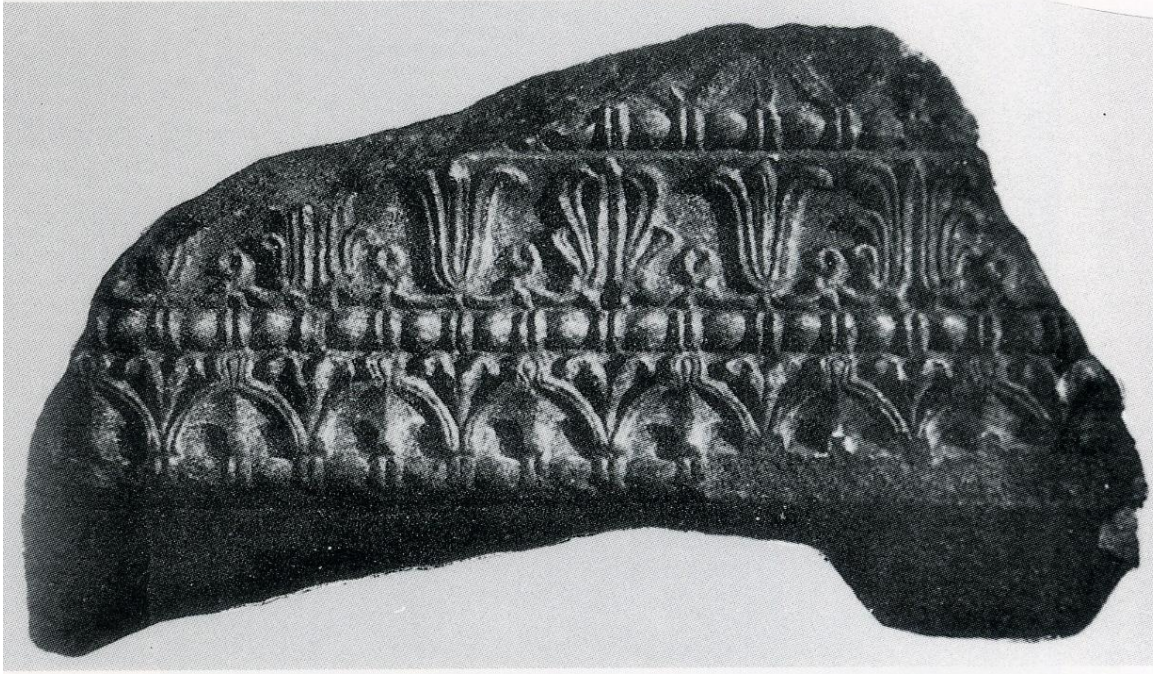
Resim 55: Magnesia Artemis Tapınağı Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

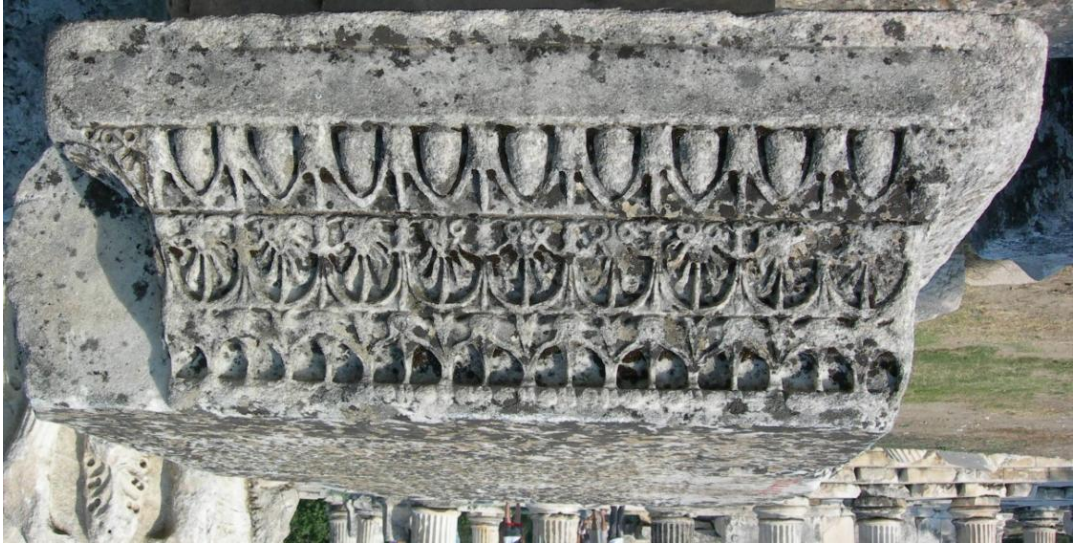
Resim 56: Magnesia Agora Doğu Propylon Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

Resim 57: Priene Zeus Tapınağı (?) Anta Başlığı Yan Yüz

Resim 58: Alabanda Apollon İstimos Tapınağı Anta Başlığı Parçası Ön Yüz

Resim 59: Lagina Hekate Tapınağı Köşe Plaster Başlığı Yan Yüz

Resim 60: Lagina Hekate Tapınağı (95GDAB1) Köşe Plaster Başlığı Ön Yüz

Resim 61: Priene Aşağı Gymnasion Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 62: Efes Arkadiane Caddesi'nden Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 63: Lagina Propylon (96P61) Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 64: Lagina Propylon (95P131) Anta Başlığı Yan Yüz

Resim 65: Lagina-Turgut (06LTYB-M01 Yüzey Buluntusu) Anta Başlığı Yan Yüz

Resim 66: Lagina-Turgut (06LTYB-M02 Yüzey Buluntusu) Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 67: Yeşilbağcılar (K07 Yüzey Buluntusu) Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 68: Stratonikeia Augustus-İmparatorlar Tapınağı Anta Başlığı Yan Yüz

Resim 69: Stratonikeia Müze Deposu (TIB 2003) Anta Başlığı Yan Yüz

Resim 70: Stratonikeia (Yüzey Buluntusu) Anta Başlığı Ön Yüz

Resim 71: Milet Laodike Yapısı Plaster Başlığı Yan Yüz

Resim 72: Pisidia Antiokheia Tapınağı Anta Başlığı Ön ve Yan Yüz

Resim 73: Priene Athena Tapınağı Anta Başlığı Ön Yüz

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Banu YILMAZ

Doğum Tarihi: 16.07.1981

Unvanı: Arş. Gör.

Öğrenim Durumu:

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Klasik Arkeoloji	Adnan Menderes Üniversitesi	1999–2003
Y. Lisans	Klasik Arkeoloji	Pamukkale Üniversitesi	2008-.....

Görevler:

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl
Arş. Gör.	Arkeoloji Bölümü, Fen-Edebiyat Fakültesi, Pamukkale Üniversitesi	2005-

Yayınlar, Atıflar, Faaliyetler

Söğüt, B.-T. Sezgin-B. Dönmez, "Çivril'den Hierapolis Arkeoloji Müzesi'ne Taşınan Mimari Eserler", 25. Araştırma Sonuçları Toplantısı - 3, 2008, 217-232.

Yılmaz, B., "Altar Üzerindeki Fay Çatlağı Temizlik Çalışmaları" (Tırpan A.A.-Söğüt B., "2008 Yılı Lagina ve Börükçü Kazıları"), 31. Uluslararası Kazı Sonuçları Toplantısı-3, 2009, 505-523.

Söğüt, B.-T. Sezgin-B. Yılmaz, "Işıklı Kasabası'ndaki (Denizli-Çivril) Mimari Bloklar", 26. Araştırma Sonuçları Toplantısı- 3, 2009, 361-376.

Eğitim ve Araştırma

Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı, Başkan : Doç. Dr. Nejat Bilgen, öğrenci, 2001-2002.

Lagina Kazısı, Başkan : Prof. Dr. Ahmet A. TIRPAN, Heyet Üyesi, 2005-devam ediyor.

Batı Anadolu Hellenistik Dönem Anta Başlıkları, Pamukkale Üniversitesi, Araştırma Fonu Başkanlığı, Kabul No: 2007SOBE001 Proje Yardımcısı, 2006-2007.

Lagina Hekate Altarı Kazı ve Araştırmaları Projesi, TÜBİTAK (107K496), 2007-2009, Projede yardımcı.

Stratonikeia Antik Kenti Kazısı, Başkan: Doç. Dr.Bilal SÖĞÜT, Heyet Üyesi, 2008-...

